

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA**

Dieninės studijų formos
V kurso baudžiamosios justicijos
studijų atšakos studentės
Aušrinė Strazdaitė

MAGISTRO DARBAS

**NAUJAGIMIO NUŽUDYMO TRAKTUOTĖ PAGAL
LIETUVOS IR
KITŲ VALSTYBIŲ ĮSTATYMUS**

**TREATMENT OF INFANTICIDE IN THE LEGISLATION OF
LITHUANIA AND OTHER COUNTRIES**

Vadovė: lekt. dr. R. Aliukonienė

Recenzentas: doc. dr. A. Abramavičius

Vilnius, 2011

TURINYS

ĮVADAS	3
1. NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS	6
2. PRIVILEGIUOTO NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS	10
3. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA	13
4. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ.....	30
4.1. Objektyvieji požymiai	30
4.2. Subjektyvieji požymiai.....	37
5. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ	54
IŠVADOS	61
SANTRAUKA	63
SUMMARY	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
PRIEDAI.....	73

IVADAS

Temos aktualumas:

Kiekvieno žmogaus teisė į gyvybę yra pati svarbiausia ir absoliuti prigimtine žmogaus teisė, nuo kurios priklauso kitų asmeninių žmogaus teisių įgyvendinimas tiek pilietinėje, tiek socialinėje, tiek ekonominėje ir kitose srityse. Ši kiekvieno žmogaus teisė į gyvybę yra saugoma tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais. Kaip kitų prigimtinių teisių pagrindas ji yra įtvirtinta Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹ 2 str., nurodant, jog negalima tyčia atimti niekieno gyvybės. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos² 3 str. taip pat šią teisę iškelia į pirmą vietą, nustatydamas, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę. Lietuvos Respublikos Konstitucijos³ 19 str. skelbia, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Kiekviena valstybė, saugodama prigimtine žmogaus teisę į gyvybę, imasi įvairių apsaugos priemonių, tačiau pačią svarbiausią vietą tarp jų užima baudžiamieji įstatymai, reglamentuojantys atsakomybę už neteisėtą kito asmens gyvybės atėmimą. Atsižvelgiant į tai, kad nusikalstamomis veikomis žmogaus gyvybei yra kėsiniama į ypač reikšmingą vertybę, įstatymų leidėjas tokią veiką priskiria prie labiausiai pavojingų reiškinų. Atkreiptinas dėmesys, kad valstybė jau pačioje žmogaus gyvenimo pradžioje privalo užtikrinti galimybę įgyvendinti konstitucinę teisę į gyvybę ir tapti pilnaverčiu visuomenės nariu. Tačiau pastaruoju metu vis dažniau žiniasklaidoje pranešama ne tik apie paprastus nužudymus, bet ir apie naujagimių nužudymus.

Darbo tikslas ir uždaviniai:

Pagrindinis šio magistro darbo tikslas yra išnagrinėti naujagimio nužudymo sampratą, išanalizuoti šios nusikalstamos veikos sudėties požymius, reglamentavimo skirtumus Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, pateikti Lietuvos ir Lenkijos teismų praktikos pavyzdžius nagrinėjama tema. Be to, šiame darbe siekiama išskelti probleminius naujagimio nužudymo kvalifikavimo klausimus bei pasiūlyti galimus jų sprendimo variantus.

Tyrimo objektas:

Šio magistro darbo objektas yra naujagimio nužudymo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių tiriamoji bei lyginamoji analizė remiantis ne tik Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamaisiais įstatymais, tačiau ir teismų praktika. Darbe bus

¹ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987

² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 1991, Nr. 9-244

³ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1992, Nr. 32-1014

nagrinėjami ir lyginami valstybių, išskiriančių naujagimio nužudymą, kaip atskirą privilegijuotą nusikalstamą veiką, o būtent: Lietuvos, Rusijos, Lenkijos, Ukrainos, Danijos, baudžiamieji įstatymai. Taip pat Ispanijos ir Prancūzijos baudžiamieji įstatymai, kurie atskiros naujagimio nužudymo normos neišskiria. Įvairiapusiškumo dėlei pateikiami pavyzdžiai ir iš kai kurių Lotynų Amerikos valstybių baudžiamųjų įstatymų, numatančių baudžiamąją atsakomybę už naujagimio nužudymą. Darbe analizuojama Lietuvos ir Lenkijos teismų praktika naujagimio nužudymo bylose. Tokių valstybių pasirinkimą palyginimui lėmė tai, kad pavyzdžiui Ispanijoje ir Prancūzijoje nėra atskiros normos, reglamentuojančios naujagimio nužudymą, todėl svarbu išsiaiškinti visiškai skirtingą nei Lietuvoje esantį teisinį reguliavimą ir jo priežastis. Siekis atskleisti temos naujumą lėmė tai, kad magistro darbe pateikiami pavyzdžiai ne tik iš kaimyninių valstybių, tačiau ir Lotynų Amerikos šalyse esančio teisinio reglamentavimo.

Tyrimo metodai:

Istoriniu metodu šiame magistro darbe buvo nuosekliai ir išsamiai aptarta naujagimio nužudymo instituto raida įvairiose pasaulio valstybėse, pradedant atsakomybės už vaiko nužudymą reglamentavimu ir pirmaisiais bandymais išskirti naujagimio nužudymą kaip privilegijuotą nusikaltimo sudėtį, baigiant teisinio reglamentavimo pasikeitimais, t.y. naujagimio nužudymo, kaip atskiros normos, atsisakymo kai kuriose valstybėse dabartiniais laikais.

Loginis ir sisteminis teisės pažinimo metodai panaudoti pateikiant įvairių teisės, medicinos, psichologijos, psichiatrijos mokslininkų nuomones įvairiais analizuojamos temos aspektais: gyvybės pradžios ir teisės į gyvybę pradžios, mirties momento nustatymo, medicininių naujagimio kriterijų, gimdymo pradžios, motinos, kaip specialaus naujagimio nužudymo subjekto, gimdymo nulemtos būsenos ir kitais probleminiais aspektais. Panaudoti metodai padėjo sujungti minėtus aspektus į visumą ir atsakyti į klausimą, kodėl įstatymų leidėjas naujagimio nužudymą laiko privilegijuota sudėtimi, bei pateikti tam tikrą šios veikos kvalifikavimo problemų galimų sprendimo būdų.

Lyginamasis kartu su kitais metodais panaudotas siekiant išanalizuoti ir išskirti egzistuojančius objektyviųjų ir subjektyviųjų naujagimio nužudymo sudėties požymių panašumus ir skirtumus ne tik Europos valstybėse, tokiose kaip Ispanija, Prancūzija, Lenkija, Rusija, Ukraina, Danija, taip pat kai kuriose Lotynų Amerikos šalyse, tačiau ir pateikti įvairių minėtų valstybių mokslininkų nuomonių ne tik dėl pačios naujagimio nužudymo sudėties, tačiau ir kitų, su šia tema susijusių, diskusinių klausimų, pavyzdžiui, dėl gyvybės pradžios ir pan. Lyginamasis metodas taip pat panaudotas analizuojant ne tik Lietuvos, tačiau ir Lenkijos teismų praktiką.

Tyrimo šaltiniai:

Pastebėtina, kad nors nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei ir pakankamai plačiai tyrinėjamos Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje, tačiau teisinės literatūros naujagimio nužudymo tema nėra daug, o esama nėra pakankamai išsami. Dėl šios priežasties daugiausiai šiame magistro darbe yra remiamasi užsienio šalių mokslininkais. Naujagimio nužudymą Lenkijoje tyrinėjo L. Tyszkiewicz; Ispanijoje ir Lotynų Amerikoje - J. V. Fernández, F. Carrara; Rusijoje – T. V. Kondrašova, S. V. Borodinas ir kiti. Taip pat svarbu paminėti, jog šiame darbe daug remtasi įvairių šalių medicinos, psichologijos, psichiatrijos mokslų autoriais. Galima išskirti šiuos mokslininkus: V. Danilevičiūtė, L. S. Milner, D. Zinga ir kiti.

1. NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS

Pagrindinio mūsų valstybės įstatymo – Konstitucijos 18 str. nustatyta, kad žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtines. Neabejotina, kad iš prigimtinių žmogaus teisių pati svarbiausia yra teisė į gyvybę, nes žmogaus gyvybė yra išskirtinė ir viską apsprendžianti vertybė, o be gyvybės nėra žmogaus ir visko, kas yra žmogiška. Šiame kontekste pažymėtina, kad tarptautinė bendruomenė iš visų prigimtinių žmogaus teisių prioritetą teikia žmogaus teisei į gyvybę. Kaip jau buvo minėta, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 str. reikalauja, kad žmogaus teisė gyventi turi būti saugoma įstatymo. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto⁴ 6 str. taip pat skelbiama, kad kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, kurią saugo įstatymas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19 str. taip pat nustato labai svarbią poziciją, kad žmogaus teisė į gyvybę saugo įstatymas. Atsižvelgiant į tai, tiek Lietuvoje, tiek kitose valstybėse, kiekvieno asmens gyvybę saugo ir jos realizavimą gina baudžiamieji įstatymai, kurie „priimami ir funkcionuoja tam, kad, nustatydami draudimus tam tikroms veikoms ir už šių draudimų nevykdymą grasindami kriminalinėmis bausmėmis, apsaugotų asmenis, visuomenę ir valstybės institucijas nuo nusikalstamų kėsinių“⁵. Dėl šios priežasties daugumos valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose numatyti atskiri skyriai, skirti nusikaltimams žmogaus gyvybei reglamentuoti. Taigi ir Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas⁶ (toliau – LR BK) saugo ir gina kiekvieno žmogaus teisę į gyvybę kaip visų kitų teisių pagrindą, nes „jei nėra gyvybės, beprasmės tampa ir visos kitos žmogaus teisės“⁷. Nuo 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam LR BK nusikalstamos veikos, kurių tiesioginis objektas yra žmogaus gyvybė, išskirtas į atskirą XVII skyrių – „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“.

Darbo autorei nekyla abejonių, kad tai atvejais, kai tyčia atimama kito žmogaus gyvybė, padaroma viena pavojingiausių baudžiamajame įstatyme įtvirtintų veikų – nužudymas. Pažymėtina, kad nužudymo sąvoka ir naujajame LR BK nėra pateikiama, todėl šią spragą galima užpildyti pasitelkus doktrininį aiškinimą. Lietuvos baudžiamojoje teisėje nužudymu vadinamas tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas. Taip nužudymas yra apibrėžiamas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) nutarimo

⁴ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 77-3288

⁵ PAVILONIS, V. Konstitucinės baudžiamųjų įstatymų rekodifikacijos ištakos. *Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė*. Vilnius, 1997, p. 90

⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 26-1968

⁷ PAVILONIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. I dalis*. Vilnius, 2000, p. 120

„Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“⁸ 2 p. Labai panašiai nužudymo sąvoką apibrėžia ir Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikai A. Pėstininkas⁹, J. Nocius¹⁰, A. Klimka¹¹, K. Jovaišas¹². Tokiai nužudymo sampratai, autorės nuomone, iš esmės yra pritartina, nors teisinėje literatūroje galima sutikti ir kitokių nužudymo apibūdinimų, pavyzdžiui, V.B. Borodinas teigia, kad „nužudymas - tai baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje numatyta kalta veika, kuria kėsiniama į kito žmogaus gyvybę, kuri nulemia pastarojo mirtį“¹³. Taigi nužudymo sampratą iš esmės apibūdina du požymiai – neteisėtumas ir kaltė atimant kito žmogaus gyvybę.

Atkreiptinas dėmesys, kad kaltininkas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik tais atvejais, kai jo veikoje nustatoma kaltė. Tais atvejais, kai kito žmogaus gyvybė buvo atimta nesant subjekto kaltės (tyčios ar neatsargumo), veika neužtraukia baudžiamosios atsakomybės ir laikoma nelaimingu atsitikimu, kitaip teisinėje literatūroje vadinamu „kazusu“.

Grįžtant prie aukščiau išsakyto teiginio, kad nužudymas yra kalta veika, būtina pažymėti, kad dauguma tiek Lietuvos (pavyzdžiui, J. Nocius¹⁴, K. Jovaišas¹⁵, A. Abramavičius¹⁶ ir kt.), tiek užsienio (pavyzdžiui, V. F. Karaulovas¹⁷, A. Marek¹⁸) baudžiamosios teisės teoretikų laikosi nuomonės, kad nužudymas yra išimtinai tyčinis kito žmogaus gyvybės atėmimas. Antra vertus, baudžiamosios teisės doktrinoje esama ir priešingų pozicijų. Pavyzdžiui, Rusijos baudžiamosios teisės doktrinos atstovas V. J. Tkačenko¹⁹ mano, kad nužudymo sąvoka neturi būti siejama su kaltės forma. Manytina, kad pastarajai pozicijai vargu ar galima pritarti, nes, autorės nuomone, neatsargus gyvybės atėmimas, nors ir sukuria analogiškus padarinius, nėra tokio paties pavojingumo laipsnio ir negali būti vadinamas nužudymu.

⁸ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

⁹ PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius, Mintis, 1984, p. 8

¹⁰ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokomoji priemonė. Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 8

¹¹ KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai*. Vilnius, 1964, p. 5

¹² JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*, 1997, Nr. 2, p.18

¹³ БОРОДИН, С. В. *Пресмупление лромив жизни*. Санкт Петербург, Юридический центр Пресс, 2003, p. 21

¹⁴ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokomoji priemonė. Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 8

¹⁵ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*, 1997, Nr. 2, p.18

¹⁶ ABRAMAVIČIUS, A. *Paskaitų medžiaga*, 2009

¹⁷ ЗДРАВООМЫСЛОВ Б. В., et al. *Уголовное право Российской Федерации*. Особенная Часть. Москва, Книжный мир, 2004, p. 122

¹⁸ MAREK, A. *Kodeks Karny. Komentar 2*. Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005, p. 358

¹⁹ ТКАЧЕНКО, В. И. *Квалификация пресмуплений лромив жизни и здоровья по уголовному лраву*. Москва, Юридическая литература, 1977, p. 51

Tokios nuostatos laikosi ir Lietuvos įstatymų leidėjas naujajame LR BK neatsargaus gyvybės atėmimo neįvardindamas nužudymu.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad įvairiose valstybėse nužudymo samprata nėra tapati ir skiriasi, priklausomai nuo egzistuojančio teisinio nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo reglamentavimo. Tačiau, nors tokie skirtumai ir egzistuoja, galima išskirti bendrus nužudymui požymius: gyvybė atimama kitam žmogui, veika yra tyčinė, pavojinga ir neteisėta.

Atsižvelgiant į tai, kad nusikaltimai yra klasifikuojami pagal pavojingumo laipsnį, „kuriam įtakos turi ir nusikaltimo padarymo būdas, motyvai, tikslai, laikas, kitos aplinkybės“²⁰, baudžiamajame įstatyme įtvirtintas nužudymų sudėtis galima klasifikuoti į:

- 1) pagrindinę sudėtį (numatyta LR BK 129 str. 1 d., t.y. nužudymas, kai nėra LR BK 129 str. 2 d. numatytų nužudymą kvalifikuojančių ir 130 str. ar 131 str. numatytų privilegijuojančių požymių, didinančių ar mažinančių nužudymo pavojingumą);
- 2) kvalifikuotą sudėtį (tai nužudymas, esant LR BK 129 str. 2 d. numatytoms aplinkybėms, didinančioms nužudymo pavojingumą);
- 3) privilegijuotą sudėtį (tai nužudymas, padarytas esant jo pavojingumą mažinančioms aplinkybėms, nustatytoms LR BK 130 str. ar 131 str.).

Aptariant užsienio šalių teisinį reglamentavimą ir nužudymo sudėčių klasifikavimą, paminėtina, jog pagrindinė nužudymo sudėtis daugelyje užsienio valstybių įtvirtinta baudžiamuosiuose įstatymuose panašiai kaip Lietuvoje, pavyzdžiui, Ispanijos BK 138 str.²¹, Rusijos Federacijos BK 105 str.²², Lenkijos BK 148 str.²³ ir kt. Kvalifikuotos sudėties įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme taip pat būdingas daugeliui šalių, tačiau su tam tikrais ypatumais. Vienos šalys, daugiausia anksčiau priklausiusios Sovietų Sąjungai, tokios kaip Lietuva, Ukraina²⁴ ir kt. savo baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtina platų ir įvairiapusį nužudymą kvalifikuojančių aplinkybių sąrašą. Tačiau kita grupė valstybių, tokios kaip Ispanija, Lenkija ir kt., nurodo labai nedaug nužudymą kvalifikuojančių aplinkybių, arba išvis baudžiamajame įstatyme neįtvirtina kvalifikuojančių nužudymą aplinkybių, suteikiant platesnes teises teismams formuoti praktiką aptariamu klausimu. Atsižvelgiant į tai, kad naujagimio nužudymo sudėtis yra priskiriama prie privilegijuotų

20 ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004, p. 94

21 Lei Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre del Código Penal de España [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html > [žiūrėta 2011-03-01]

22 Уголовный кодекс Российской Федерации. Элит, Москва, 2006

23 Уголовный кодекс Польши. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001

24 Уголовный кодекс Украины. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001

sudėčių, kurios analizei skirtas visas magistro baigiamasis darbas, šios nusikalstamos veikos samprata bus aptariama atskirame šio darbo skyriuje.

2. PRIVILEGIUOTO NUŽUDYMO SAMPRATA IR RŪŠYS

Analizuojant naujagimio nužudymą, svarbu atsakyti į klausimą, kas apskritai yra privilegijuotas nužudymas, kokie jo išskyrimo kaip išskirtinės sudėties pagrindai, pateikti tokio nužudymo sampratą bei palyginti ir įvertinti atitinkamą reglamentavimą ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose.

Šiuo metu LR BK yra numatyti du privilegijuoti nužudymai, o būtent: nužudymas labai susijaudinus (LR BK 130 str.) ir naujagimio nužudymas (LR BK 131 str.). Išskiriant privilegijuotus nužudymus kaip atskirą grupę, manytina, kad tokį išskyrimą reikėtų argumentuoti pačios nusikalstamos veikos mažesniu pavojingumo laipsniu, kuriam šiuo atveju įtaką daro specifinė nusikalstamos veikos subjekto būseną.

Tiriant privilegijuoto nužudymo esmę lingvistiniu aspektu, paminėtina, kad ši sąvoka yra kilusi iš lotyniško žodžio „*privilegium*“, kuris reiškia išimtinę teisę arba lengvatą, suteikiamą asmeniui, organizacijai, luomui, gyvenvietei, sričiai, etninei grupei²⁵. Autorės nuomone, norint apibrėžti, kas yra privilegijuotas nužudymas, reikia remtis tiek bendrais nužudymo požymiais – tyčiniu kito žmogaus gyvybės atėmimu, veikos pavojingumu ir neteisėtumu, tiek specialiais požymiais – atitinkama kaltininko būseną, kuri įtakoja jį padaryti nusikalstamą veiką, nes tokioje būsenoje nesantis asmuo, taip nesielgtų, t.y. nepadarytų nusikalstamos veikos. Nužudymo labai susijaudinus atveju – tai fiziologinis afektas, o naujagimio nužudymo – gimdymo nulemta būseną. Taigi ši specifinė kaltininko būklė ir yra tam tikras požymis, dėl kurio kaltininkui neinkriminuojamas paprastas ar kvalifikuotas nužudymas, nes įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į baudžiamosios teisės doktriną, tokioje būklėje esančio kaltininko veiką laiko privilegijuota nusikalstama veika, todėl suteikia tam tikrą „lengvatą“ numatytos sankcijoje bausmės atžvilgiu. Toks bendras abiemis privilegijuotiems nužudymams specialus požymis išskiriamas atlikus tiek LR BK 130 straipsnyje, tiek LR BK 131 straipsnyje įtvirtintų nusikalstamų veikų sudėčių analizę.

Baudžiamosios teisės teorijoje dažniausiai sutinkame tokią privilegijuoto nužudymo sampratą: privilegijuotas nužudymas – tai tyčinis kito žmogaus gyvybės atėmimas, kurio padarymą įtakoja kaltininko emocinė būklė.

Vienas iš privilegijuotų nužudymų, t.y. nužudymas labai susijaudinus, kaip pažymi LAT senatas, kvalifikuojamas, „kai nukentėjusiojo gyvybė atimama kaltininkui esant fiziologinio afekto būsenos, sukeltos neteisėto ar itin kaltinamąjį, jam artimus asmenis įžeidžiančio nukentėjusiojo poelgio. Ši būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes,

²⁵ LEONAVIČIUS, J. *Sociologijos žinytas*. Vilnius, Academia, 1993, p. 180

prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, psichologinė – psichiatrinė ar kitokia ekspertizė²⁶. Taip pat paminėtina, kad staigus didelis susijaudinimas kaip fiziologinio afekto būseną gali būti pripažinta tik tada, kai kaltininko veikoje bus nustatyti visi kiti baudžiamojo įstatymo reikalaujami nusikaltimo sudėties požymiai.

Kad kaltininko padarytą nužudymą būtų galima pripažinti padarytu esant afekto būsenoje, būtina nustatyti, jog šis veikė staiga labai susijaudinęs ir, kad didelį susijaudinimą sukėlė būtent nukentėjusiojo veiksmai. Nusikaltimas turi būti paties nukentėjusiojo išprovokuotas, padarytas atsakant į neteisėtus jo veiksmus. Nukentėjusiojo veiksmai, sukėlę didelį kaltininko susijaudinimą, turi būti priešingi įstatymams, neteisėti. Jei kaltininkui didelį susijaudinimą sukelia teisėti nukentėjusiojo veiksmai (pavyzdžiui, teisėtas prievartos panaudojimas sulaikant nusikaltėlių), jo padaryta veika kvalifikuojama bendrais pagrindais. Šie veiksmai gali pasireikšti priešingu įstatymams smurtu ar sunkiu įžeidimu. Pritartina LAT pozicijai, kad kiekvienu atveju reikia įvertinti tokias aplinkybes, kaip tyčinis nukentėjusiojo veiksmų pobūdis, prieštaravimas moralei ir dorovei, tai, kad nukentėjusiojo veiksmai pažeidžia kaltininko orumą ir garbę, kad kaltinamasis labai susijaudina ir dėl to padaro nusikalstamą veiką. Sukonkretinant aptariamus nukentėjusiojo veiksmus, kurie įtakoja kaltininko būseną, pažymėtina, kad tokie veiksmai galėtų būti tiek fizinis (pavyzdžiui, smūgių sudavimas), tiek psichinis (pavyzdžiui, grasinimai panaudoto fizinį smurtą) smurtas. Taip pat toks neteisėtas nukentėjusiojo veiksmas, kaip minėta, gali būti įžeidimas, kuris gali pasireikšti tiek veiksmais, tiek žodžiais, tačiau šiuo atveju svarbu, kad jis būtų sunkus. Dar vienu autorių²⁷ nuomone, itin įžeidžiančiu poelgiu laikytinas ir žmogaus fizinių ar intelektinių trūkumų apibūdinimas vulgaria forma, tyčiojimas ir pan.

Kita privilegijuoto nužudymo rūšis, išskiriama LR BK – naujagimio nužudymas. Kadangi būtent šios nusikalstamos veikos sudėties požymių analizė yra pagrindinis šio magistro darbo tikslas, išsamiai ji aptariama kituose šio darbo skyriuose.

Kalbant apie panašių veikų kvalifikavimą ir privilegijuotų nužudymų grupės išskyrimą užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, pastebėtina, kad daugumoje valstybių, kuriose yra išskiriama privilegijuotų nužudymų grupė, kaip ir Lietuvoje,

²⁶ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

²⁷ ALIUKONIENĖ, R. *Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius, VĮ Registrų centras, 2011, p. 310

pastarieji skirstomi į nužudymą labai susijaudinus (pavyzdžiui, Ukrainos BK 116 str.) ir naujagimio nužudymą (pavyzdžiui, Ukrainos BK 117 str.).

Atkreiptinas dėmesys, kad Ispanijos BK²⁸, kitaip nei Lietuvoje, nėra išskiriami privilegijuoti nužudymai. Tokie nužudymai, kuriuos įtakoja specifinė kaltininko būseną, yra priskiriami paprastam nužudymui, reglamentuojamam Ispanijos BK 138 str. Dabartinis Ispanijos BK įtvirtina tik paprastą nužudymą (isp. - *el homicidio*) ir kvalifikuotą nužudymą (isp. - *el asesinato*).

Kita vertus, yra valstybių, kuriose privilegijuoti nužudymai yra išskiriami taip kaip ir Lietuvoje, tačiau į privilegijuotų nužudymų grupę užsienio šalių įstatymų leidėjas įtraukia daugiau nusikalstamų veikų. Kaip pavyzdį galima pateikti Rusijos Federacijos BK²⁹, kuriame be minėtų nusikalstamų veikų, t.y. nužudymo labai susijaudinus ir naujagimio nužudymo, priskiriamos ir kitos nusikalstamos veikos, tokios kaip: nužudymas peržengiant būtinosios ginties ribas (Rusijos Federacijos BK 108 str. 1 d.) ir nužudymas peržengiant galimų priemonių sulaikant asmenį, padariusį nusikaltimą, panaudojimo ribas (Rusijos Federacijos BK 108 str. 2 d.).

Atlikus išsamų užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų tyrimą, pažymėtina, kad naujagimio nužudymas kaip atskira privilegijuoto nužudymo rūšis užsienio šalių baudžiamojoje teisėje reglamentuojama dvejopai. Vienų valstybių baudžiamieji įstatymai (pavyzdžiui, Lenkijos BK³⁰, Rusijos BK³¹) naujagimio nužudymą laiko privilegijuotu gyvybės atėmimu kitam žmogui, o kitų valstybių (pavyzdžiui, Ispanijos BK³², Prancūzijos BK³³) baudžiamieji įstatymai šių nusikalstamų veikų kaip privilegijuotų neįtvirtina.

²⁸ Lei Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre del Código Penal de España [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html > [žiūrėta 2011-03-01]

²⁹ Уголовный кодекс Российской Федерации. Элит, Москва, 2006

³⁰ Уголовный кодекс Польши, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001

³¹ Уголовный кодекс Российской Федерации. Элит, Москва, 2006

³² Lei Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre del Código Penal de España [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html > [žiūrėta 2011-03-01]

³³ Penal Code of France, Version consolidée au 16 mars 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719> > [žiūrėta 2011-03-16]

3. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA

Siekiant išsamiai išanalizuoti ir pateikti naujagimio nužudymo sampratą, būtina išnagrinėti ne tik LR BK 131 str. įtvirtintą naujagimio nužudymo sudėtį, bet ir lyginamuoju aspektu apžvelgti kai kurių užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus. Darbo autorės nuomone, pateikiant naujagimio nužudymo sampratą, svarbu atsakyti į tris reikšmingus klausimus: pirma, nuo kokio laiko kūdikis yra laikomas gyvu, antra, nuo kokio mirusiu, ir, trečia, nuo kada baudžiamosios teisės priemonėmis pradedama gyvybės apsauga.

Pirmiausia paminėtina, kad pati sąvoka *naujagimio nužudymas* yra kilusi iš lotyniško žodžio *infanticidio*, kuris reiškia naujagimio nužudymą, kai tėvai, šeima ar bendruomenė tam nesipriešina ir tam tikroje situacijoje laiko tai racionalių sprendimu³⁴. Nors šio nusikaltimo kvalifikavimui reikšmės neturi, tačiau svarbu pažymėti, jog užsienio šalių autoriai (pavyzdžiui, D. Burns³⁵) patį *infanticidą* skirsto pagal tai, kada jis yra padarytas, t.y. koks laikotarpis praėjęs nuo kūdikio gimimo. Taigi yra išskiriamas:

- *neonaticidas* – savo naujagimio, jaunesnio nei 24 valandos nužudymas;
- *falicidas* – savo naujagimio, vyresnio nei 24 valandos, nužudymas.

Naujagimio nužudymas reiškia jo gyvybės atėmimą. Teisinė žmogaus (naujagimio) gyvybės apsauga yra tiesiogiai susijusi su gyvybės pradžios ir gyvybės pabaigos nustatymu ir atsakymu į klausimą, nuo kada gyvybę saugo baudžiamieji įstatymai. Nužudymo objektu žmogaus gyvybė gali būti nuo pat žmogaus gimimo iki jo mirties, todėl, norint išsamiai atskleisti naujagimio nužudymo sampratą, pirmiausia reikia nustatyti, nuo kurio momento naujagimis laikomas gimusiu ir gyvu.

Žmogaus gyvybė kaip fiziologinis procesas turi pradžią ir pabaigą. Kai nusikalstamą veiką reikia kvalifikuoti kaip naujagimio nužudymą „gyvo vaiko gimimas turi būti įrodytas tam, kad jam padaryti sužalojimai atitiktų pagrindinius naujagimio nužudymo požymius“³⁶.

Kaip ir suaugusio žmogaus nužudymo atveju, žmogus, prieš pasikėsinant į jo gyvybę, turi būti gyvas, nes kitu atveju būtų pasikėsinta į netinkamą objektą. Taigi ir naujagimio nužudymo atveju, svarbu pažymėti, kad nustatant analizuojamos veikos padarymą, nukentėjusiuoju gali būti pripažintas tik nusikaltimo padarymo metu buvęs

³⁴ HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija*. Vilnius, Tvermė, 1998, p. 72-74

³⁵ BURNS, D. *Aspects of Postpartum Depression*. Ontario: Middlesex-London Health Unit., London, 2003, p. 58

³⁶ ТАГАНЦЕВ, Н. С. *О преступлениях против жизни по русскому уголовному праву*. Санкт-Петербург, 1870, p. 24

gyvas ir fiziologiškai funkcionuojantis kūdikis. Naujagimio gyvybingumas turi būti nustatytas ir įrodytas tiriant kiekvieną konkretų įvykį, nes „tiek medicinine, tiek teisine prasme turi būti nustatyta, kad toks kūdikis yra gimęs gyvas ir gali būti nukentėjusiuoju pagal analizuojamą straipsnį“³⁷. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-354/2010³⁸ eksperto išvadoje nurodoma, kad kūdikis gimė gyvas, o tai patvirtina plaučių tyrimas. „Kūdikis įkvėpė, plaučiuose buvo oro. D. P. mirtis įvyko nuo nepatikslingo kvėpavimo sutrikdymo. Skrandyje ir žarnose nebuvo oro. Kūdikis buvo gyvas kelias sekundes, iki keliasdešimt sekundžių. Jis spėjo įkvėpti, o tai rodo faktą, kad gimė gyvas. Laikas skaičiuojamas sekundėmis, nes tik plaučiuose rastas oras.“ Nagrinėjant šioje byloje pateiktą išvadą, galima teigti, kad šiuolaikiniai teismo medicinos pasiekimai leidžia ne tik gana tiksliai nustatyti, ar kūdikis gimė gyvas, bet ir naujagimio gyvenimo laiką. Pavyzdžiui, jei oro yra ne tik naujagimio plaučiuose, bet ir skrandyje, gyvenimo laikas nuo sekundžių ilgėja iki minučių.

Vertas dėmesio dar vienas teismų praktikos pavyzdys, atsispindintis Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268³⁹, kurią nagrinėjant teismas pasisakė, kad kai nėra bent vieno iš nusikaltimo sudėties elementų, t.y. nusikaltimo objekto (šiuo atveju nėra įrodymų pagrindžiančių, kad kūdikis gimė gyvas), veika negali būti pripažįstama nusikaltimu. Teisėjų kolegija neabejojo, kad kaltinamoji atliko konkrečius veiksmus, o būtent, sąvartyne paliko kūdikio kūnelį uždengdama polietileno plėvele ir sudužusiu automobilio stiklu. Tai patvirtino pati L. S., duodama parodymus bei parodydama įvykio vietoje. Tačiau trūkstant įrodymų, kad kūdikis gimė gyvas, neįrodytas kitas būtinas nusikaltimo objektyviosios pusės požymis – priežastinis ryšys tarp L. S. veikslių ir atsiradusių pasekmių, t. y. ar kūdikio mirtį sukėlė išteisintosios veiksmi. Tokias išvadas teisėjų kolegija padarė atsižvelgdama į teismo medikų duotą išvadą, kurioje nurodyta, kad naujagimis galėjo gimti maždaug prieš 10 parų iki lavono tyrimo. Tai parodo vidaus organų visiškas suirimas, lavono skeletavimas ir mumifikacija. Nesant vidaus organų, negalima nustatyti, ar naujagimis gimė gyvas. Dėl visiško vidaus organų suirimo, lavono skeletavimo ir mumifikacijos negalima nustatyti mirties priežasties. Todėl kaltinamoji L. S. buvo išteisinta, nes jokių kitų objektyvių duomenų, kad L. S. pagimdė gyvą kūdikį, byloje nebuvo.

³⁷ТАГАНЦЕВ, Н. С. *О преступлениях против жизни по русскому уголовному праву*. Санкт-Петербург, 1870, p. 38

³⁸ Šiaulių apygardos teismo 2010 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-354/2010

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamosios teisės teorijoje nėra vieningos nuomonės dėl gyvybės pradžios, ir iki šiol šiuo klausimu tebevyksta diskusijos. Medicinoje gyvybės pradžia laikomas apvaisinimo momentas, po kurio prasideda žmogiškosios būtybės vystymasis motinos organizme, o savarankiško gyvenimo pradžia, kai naujagimis yra visiškai išstumtas arba ištrauktas iš moters organizmo ir pasirodo gyvybiškai svarbūs požymiai (judesiai, pirmasis įkvėpimas ir klyksmas). Gyvybės pradžia teisiniu požiūriu, pagal anksčiau galiojusį LR BK 106 str., buvo pripažįstama gimdymo pradžia. Šiuo metu galiojančiame LR BK šis klausimas nėra tiesiogiai sureglamentuotas, todėl, siekiant atsakyti į klausimą, kas yra gyvybės pradžia, būtina vadovautis kitais teisės aktais. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso⁴⁰ (toliau – LR CK) 2.3 str. 1 d. nustatyta, kad fiziniu asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas. Kitas teisės aktas, nustatantis vaiko gimimo momentą, yra Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas⁴¹. Jo 2 str. numato, kad vaiko gimimas yra gyvo vaisiaus išstūmimas arba ištraukimas iš moters organizmo, o vaiko gyvybingumo požymiai yra savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas. Šio įstatymo 4 str. pripažįsta vaiko gimimo momentu viso gyvybingo vaisiaus pasirodymą iš moters organizmo.

Taigi, kaip matyti, viename teisės akte yra reikalavimas, kad naujagimis kvėpuotų, kitas teisės aktas to nereikalauja. Akivaizdu, kad šie teisės aktai vienas kitam prieštarauja. Pavyzdžiui, jeigu naujagimis yra pagimdomas vandenyje, ir jo gyvybė atimama neištraukus jo iš vandens, tai reiškia, jam dar neįkvėpus oro, pagal LR vaiko gimimo momento nustatymo įstatymą, tokią veiką būtų galima laikyti nužudymu, tačiau pagal LR CK, ši veikla nebūtų kvalifikuojama kaip nužudymas.

Aptariant šį klausimą, verta paminėti ir LR CK 2.2 str. 3 d. įtvirtintą prezumpciją, kuri sukelia dar vieną prieštaravimą. Minėtoje teisės normoje nurodoma, kad, jeigu neįmanoma nustatyti, ar vaikas gimė gyvas ar negyvas, preziumuojama, kad jis gimė gyvas. Šio darbo autorės nuomone, tokia prezumpcija yra reikšminga tik civilinei teisei ir baudžiamosios teisės atžvilgiu negali būti taikoma. Baudžiamojoje teisėje galioja principas *in dubio pro reo* reiškiantis, jog visi neaiškumai ar netikslumai aiškinami kaltininko naudai.

Kadangi LR CK norma, asmens gimimo momentu pripažįstanti pirmąjį savarankišką naujagimio įkvėpimą, „nustato tik bendrąjį gimimo momento konstatavimo

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262

⁴¹ *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1602

principą⁴², iš esmės ekspertams, nustatant ar naujagimis gimė negyvas, ar gimė gyvas ir jam buvo atimta gyvybė, reikėtų remtis minėtu vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu.

Visai kitokia yra Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų J. Nocius⁴³ ir A. Abramavičiaus⁴⁴ pozicija gyvybės pradžios klausimu. Jų nuomone, gyvybės pradžia reikia laikyti gimdymo pradžia. Prasidėjus gimdymo procesui, vaikas jau yra žmogus, nors dar nėra išėjęs iš iščių. Tokiu būdu vaisiaus nužudymas motinos iščiose iki gimdymo pradžios nėra nusikalstama veika žmogaus gyvybei, o tik nėštumo nutraukimas. Jei nužudoma prasidėjus gimdymui – gyvybės atėmimas. Šio darbo autorė palaiko poziciją, kad nei vienas, nei kitas iš minėtų teisės aktų nėra teisingas, o gyvybės pradžia, baudžiamojo įstatymo prasme, turėtų būti laikoma gimdymo pradžia.

Lenkijos Aukščiausiasis teismas, nagrinėdamas bylas dėl asmenų veiksmų, kai vaisius žūsta iki gimdymo ar gimdymo metu, taip pat nustatė tam tikrus kriterijus, pagal kuriuos vaisius jau laikomas žmogumi: „a) kai moteris gimdo natūraliai – nuo sąrėmių pradžios; b) kai moters prašymu daromas cezario pjūvis – nuo cezario pjūvio pradžios; c) kai atsiranda medicininė būtinybė atlikti cezario pjūvį ar kitokiu būdu užbaigti nėštumą – nuo tokios būtinybės atsiradimo“⁴⁵.

Kiti teoretikai visiškai nesutinka su išsakyta pozicija aiškindami, kad vaisius yra gyvas dar gerokai iki gimdymo pradžios. R. Šarapovas, nesutikdamas su anksčiau minėta pozicija, teigė, kad „toks vertinimas nesutampa nei su biologiniu, bei su juridiniu žmogaus gyvybės pradžios momentu, nes sudaro nepagrįstą žmogaus gyvybės apsaugos atidėjimą“⁴⁶.

Taip pat svarbu paminėti, kad kitose šalyse gyvybės pradžios klausimas reglamentuojamas panašiai kaip Lietuvoje arba šiek tiek plačiau. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos Sveikatos ministro patvirtinta instrukcija „Dėl gyvo ir mirusio vaiko gimimo kriterijų nustatymo“⁴⁷ sudaro detalesnį požymių sąrašą gimimo momentui nustatyti: naujagimis laikomas gyvas, jei jis yra visiškai išstumtas arba ištrauktas iš moters organizmo, nepriklausomai nuo nėštumo laikotarpio, jeigu naujagimis kvėpuoja arba turi

⁴² MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Justitia, Vilnius, 2002, p. 20

⁴³ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokomoji priemonė. – Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 8

⁴⁴ ABRAMAVIČIUS, A. *Paskaitų medžiaga*, 2009

⁴⁵ ČAIKOVSKI, A.; ŽUKOVAITĖ, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. *Teisė*, 2010, Nr. 75, p. 28

⁴⁶ ШАРАПОВ, Р. Начало уголовно-правой охраны жизни человека: опыт юридического анализа// *Уголовное право*, Но. 1, 2005, p. 75-77

⁴⁷ ПОПОВ, А. Н. *Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 25

kitus gyvybingumo požymius – plaka širdis, yra valingi raumenų susitraukimai, nepriklausomai nuo to ar nukirpta virkštelė.

Baudžiamosios teisės teorijoje dėl gyvybės pradžios yra keletas nuomonių. Austrų teisininkas F. von Listas manė, kad „savarankiškas kūdikio gyvenimas prasideda po to, kai baigiasi placentinis kvėpavimas ir kūdikis pradeda pats kvėpuoti“⁴⁸. Tokia pati kūdikio gyvenimo pradžios teorija susilaukė pripažinimo ir Ispanijos baudžiamosios teisės teorijoje⁴⁹, kur teigiama, kad žmogaus gyvenimas pradžia yra momentas, kai kūdikis pradeda autonomiškai kvėpuoti be motinos kūno būtinumo. Tokį gyvybės pradžios pripažinimo momentą kritikavo Rusijos teisės teoretikas N. S. Tagancevas, aiškindamas, kad pirmojo įkvėpimo kriterijus yra teisingas, bet labai vienpusis. Jo nuomone, „nors labai dažnai vieninteliu įrodymu, kad kūdikis gimė gyvas yra jo kvėpavimas, bet teigti, kad nekvėpuojantis kūdikis gimė negyvas, reikštų medicinos mokslo nepripažinimą, nes net nekvėpuojantis kūdikis gali būti gyvas: jo širdis gali plakti, vykti kraujo apytaka ir jis gali judėti“⁵⁰. Kitas Rusijos teoretikas S. Bojarovas iš esmės sutiko su N. S. Tagancevo nuomone, tačiau pateikė dar vieną argumentą: „nuo tada, kai pasibaigia placentinis kvėpavimas ir kūdikis pradeda pats kvėpuoti, praeina tam tikras laiko tarpas, kuris, pagal pirmojo įkvėpimo teoriją, nepagrįstai yra nepripažįstamas kaip kūdikio gyvenimo laikotarpis“⁵¹. N. S. Tagancevas teigė, kad gyvybingumo vertinimas, kaip būtinos sąlygos esant naujagimio nužudymui, yra neteisingos nei juridine, nei praktine prasme. Nužudymas yra gyvybės atėmimas be jokių nuorodų į tos gyvybės kokybę. Jei ir buvo trumpas naujagimio gyvenimas, jei jo trukmė ir priklausė nuo kokių nors priežasčių, bet jeigu kūdikis buvo gyvas, tai jo gyvybės atėmimas bus nužudymas. Pagrindinė aplinkybė, pasak N. S. Tagancevo, kurią būtina įvertinti, tai gyvybės atėmimas gyvam kūdikiui, ir visai nesvarbu, ar jis turėjo gyvybinį potencialą.

Dar vieno Rusijos baudžiamosios teisės teoretiko R. Šarapovo nuomone, gyvybės pradžia yra susijusi su žmogaus smegenų funkcionavimo pradžia, nes „pirminė žmogaus gyvybės pradžios riba turi būti siejama su smegenų ląstelių masės susiformavimu, nes ji lemia vaisiaus gyvybingumą ir tai vyksta motinos iščiose dar gerokai iki kūdikio gimimo, apie penktąjį nėštumo mėnesį“⁵².

⁴⁸ ЛИСТ, Ф. *Учебник уголовного права. Особенная часть*. Санкт-Петербург, 1905, p. 5

⁴⁹ FERNÁNDEZ, J. V. *Los apuntes de derecho penal II, parte especial*

⁵⁰ ТАГАНЦЕВ, Н.С. *О преступлениях против жизни по русскому уголовному праву*. Санкт-Петербург, 1870, p. 26

⁵¹ БОЯРОВ, С. Проблемы определения начала жизни человека в уголовном праве// *Уголовное право*, No. 4, 2004, p. 13-14

⁵² ШАРАПОВ, Р. Начало уголовно-правой охраны жизни человека: опыт юридического анализа// *Уголовное право*, No. 1, 2005, p. 75-77

Analizuodamas žmogaus gyvybės pradžios sampratą, S. Bojarovas siūlė svarbiausiu požymiu gyvybės pradžia nustatyti laikyti vaisiaus išstūmimą per gimdos kaklelį, kai vaisius jau yra gyvybingas, tai yra po 28 nėštumo savaitės, tačiau pripažįsta, kad galutinai vaisius subręsta tik nėštumo pabaigoje, keturiasdešimtą savaitę, nors vaisiaus gyvybingumo nustatymas dar neužtikrina, kad kūdikis tikrai gims.

Autorės nuomone, verta paminėti ir pirmojo širdies dūžio teoriją, pagal kurią nustatyti žmogaus gyvybės pradžia. Ši teorija teigia, kad vaisiaus širdies plakimas nustatomas anksčiau nei galvos smegenų susiformavimas. S. Bojarovas, išanalizavęs daugelį gyvybės pradžios teorijų ir pastebėjęs jų skirtumus bei trūkumus, padarė išvadą, kad žmogaus gyvybės pradžios momentas yra nors vienas kūdikio, kuriam nustatytas širdies plakimas, kūno dalies pasirodymas iš motinos organizmo.

Aptarus ankstesnes teorijas, būtina panagrinėti ir Lietuvos baudžiamosios teisės literatūroje autorių išskirtas žmogaus gyvybės pradžios teorijas. P. Docka⁵³ analizuoja „pirmojo judesio“ ir „virkštelės nukirpimo“ teorijas. Analizuodamas „pirmojo judesio“ teoriją P. Docka teigia, kad vienas iš svarbiausių išorinių mirties požymių yra judesių nebuvimas, todėl, jei žmogus juda, jis jau yra gyvas. Taigi žmogaus gyvybės pradžia, anot P. Dockos, laikytinas pirmasis vaisiaus judesys, kuris atsiranda keturioliktąją nėštumo savaitę. Be to, P. Docka nurodo, kad „kūdikis nenukirpta virkštele“ nuo kūdikio nukirpta virkštele skiriasi tik tuo, kad kai kurias fiziologines funkcijas dar atlieka per motinos organizmą, tačiau potencialiai jis jau gali egzistuoti savarankiškai⁵⁴.

Reziumuojant anksčiau išnagrinėtas teorijas, matyti, kad žmogaus gyvybės pradžios momentas yra traktuojamas nuo apvaisinimo iki virkštelės nukirpimo. Kaip matyti, teoriniame lygmenyje visuotinio sutarimo dėl to, ką laikyti gyvybės pradžia, o kartu ir žemutine vaiko teisių riba, nėra⁵⁵.

Nustatant žmogaus gyvybės pradžios faktą, autorės nuomone, būtina atsižvelgti žmogaus egzistenciją biologiniu požiūriu. Žmogaus egzistavimo ciklas yra sudarytas iš dviejų jo gyvenimo periodų: gyvenimo motinos iščiose ir savarankiško, todėl egzistavimas vaisiaus, kuris yra pirmame ciklo periode ir kūdikio, kurio gyvybės pradžia yra tik prasidėjus gimdymui, negali būti tapatinami. Atsižvelgiant į tai, kad vaisius gali judėti, funkcionuoja jo smegenys ir jis turi gyvybinį potencialą, būtina prisiminti, kad visi nurodyti požymiai dar nereiškia, kad vaikas gims gyvas, todėl, autorės nuomone, reikėtų

⁵³ DOCKA, P. Nuo aborto iki žmogžudystės//*Justitia*, Nr. 3, 1999, p. 16-19

⁵⁴ *Ibidem*

⁵⁵ SAKALAUSKAS, G. *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius, Vaiko teisių informacijos centras, 2001, p. 1

vadovautis juridiniu žmogaus gyvybės pradžios vertinimu, kurio pagrindas yra įstatyminės nuostatos, ir gyvybės pradžia laikyti gimdymo pradžia.

Žmogaus gyvybė pasibaigia jo mirtimi, todėl žmogaus gyvybės pabaigos klausimas yra itin reikšmingas, nes tik išsprendus jį, naujagimio nužudymą būtų galima kvalifikuoti kaip baigtą nusikaltimą.

Pažymėtina, kad anksčiau medicinos ir teisės literatūroje žmogaus mirties momentas buvo ginčo objektu, pavyzdžiui, Rusijos baudžiamosios teisės teoretikai M. D. Šargorodskis ir E. F. Pobegailo⁵⁶ manė, kad žmogaus mirties momentas yra kvėpavimo ir širdies ritmo nutrūkimas. Šių autorių įvardinti mirties požymiai atitinka klinikinės mirties apibūdinimą. Kadangi išnykus minėtoms gyvybinėms funkcijoms, t.y. ištikus klinikinei mirčiai, biologinė mirtis prasideda tik po 5-6 minučių, todėl galima teigti, kad klinikinė mirtis yra potencialiai grįžtamas procesas. Autorės nuomone, kvėpavimo ir širdies ritmo nutrūkimo laikymas žmogaus mirtimi, yra negalimas, nes esant dabartinės medicinos mokslo lygiui, žmogų, kurį ištiko klinikinė mirtis, dar galima atgaivinti.

Minėtų autorių nuomonė, žmogaus mirties momentu laikyti kvėpavimo ir širdies ritmo nutrūkimą, šiais laikais taip pat sukelia ir kitą diskusinį klausimą, o būtent dėl organų transplantacijos operacijų. Pažymėtina, kad organų donorais gali būti tiek gyvi, tiek mirę žmonės. Minėtų autorių nuomonė turėtų būti kritikuotina, būtent mirusių žmonių kaip donorų atžvilgiu, nes, norint transplantuoti tam tikrus organus, jie transplantacijos metu turi būti gyvi. Pavyzdžiui, žmogaus širdies plakimas ir ritmas gali būti palaikomi dirbtinai vien dėl transplantacijos operacijų, nors žmogaus smegenys jau ir būtų mirę, „kadangi po smegenų mirties dar galima transplantacijai panaudoti gyvas organizmo dalis ir audinius⁵⁷“. S. V. Borodino manymu, „neginčytinu gyvybės nutrūkimo laikomas momentas, kada galvos smegenyse ir centrinėje nervų sistemoje įvyksta negrįžtami organiniai pokyčiai. Taigi žmogaus mirtimi laikoma jo biologinė mirtis, kuri pasireiškia negrįžtama viso organizmo žūtimi, pulso didžiosiose arterijose išnykimu, kvėpavimo sustojimu ir centrinės nervų sistemos funkcijų pasibaigimu“⁵⁸. Smegenų mirties momentas pripažįstamas žmogaus mirties momentu taip pat ir Ispanijos baudžiamosios teisės teorijoje⁵⁹.

Lietuvoje žmogaus gyvybės pabaigos samprata yra reglamentuota teisės aktais. LR CK 2.3 str. 2 d. nustatyta, kad fizinio asmens mirties momentas pripažįstamas jo

⁵⁶ ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Преступления против жизни и здоровья*. Москва, 1999, p. 88

⁵⁷ PETRUŽYTĖ, G. Transplantacija – galimybės didėja//*Sveikas žmogus*, 2010, Nr. 10

⁵⁸ БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва, 1994, p. 7

⁵⁹ FERNÁNDEZ, J. V. Los apuntes del derecho penal II, parte especial

kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba jo smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo⁶⁰ 2 str. 5 d. iš esmės atkartojamas LR CK 2.3 str. 2 d. nuostatos. Abu teisės aktai nustato du alternatyvius ir savarankiškus žmogaus mirties momento požymius, „kurie yra lygiaverčiai, todėl mirties faktas ir momentas gali būti konstatuoti vadovaujantis tiek vienu, tiek kitu kriterijumi“⁶¹.

Autorės nuomone, ypatingas tyrimas turi būti skiriamas momentui, nuo kurio atsiranda juridinė gyvybės apsauga. Kai kurie baudžiamosios teisės specialistai⁶² pareiškė nuomonę, kad baudžiamoji teisė nepripažįsta žmogaus teisės į gyvybę, kai kūdikis egzistuoja motinos organizme, nors faktiškai gyvybė jau yra prasidėjusi. Šią situaciją laiko teisiniu paradoksu, nes teisė į nematerialų gėrį (gyvybę) prasideda daug vėliau nei pats gėris (gyvybė). Fizinio asmens civilinis teisnumas atsiranda asmens gimimo momentu (LR CK 2.2 str. 1 d.), todėl tik gimusiam kūdikiui yra įstatymų numatomas civilinis teisinis subjektiškumas (kartu ir teisė ginti savo pažeistas civilines teises). Teisinės apsaugos pradžios momento baudžiamieji įstatymai tiesiogiai neįtvirtina. Tokiu būdu, siekiant atsakyti į klausimą, nuo kurio momento prasideda gyvybės apsauga baudžiamosios teisės priemonėmis, reikėtų remtis lyginamuoju metodu ir vadovautis EŽTT praktika. EŽTT, atsižvelgdamas į tai, kad „neegzistuoja tarp Konvenciją ratifikavusių šalių joks konsensusas dėl to, nuo kurio momento yra taikoma Konvencijos 2 str. numatyta gyvybės apsauga“⁶³ privalo ginčytis dėl minėto straipsnio subjekto apibrėžimo ir dėl gyvybės pradžios momento. Tokiu būdu EŽTT yra įpareigotas atsakyti į klausimą, ar negimęs kūdikis yra subjektas, kuriam taikoma Konvencijos 2 str. apsauga. 1981 m. Byloje Paton v Didžioji Britanija⁶⁴ EŽTT nustatė, kad abortas iki įstatymų leistinos nėštumo ribos yra galimas, siekiant išsaugoti fizinę bei psichinę moters sveikatą, ir nepažeidžia Konvencijos 2 str. (šioje byloje buvo nagrinėjama situacija, kai abortas buvo padarytas esant dešimtai nėštumo savaitei).

Taigi remiantis EŽTT, kiekviena valstybė, prisijungusi prie Konvencijos, turi pati apsispręsti kokį teisinį statusą suteikti žmogaus vaisiui. Tai gali nulemti valstybės religinės ir moralinės pažiūros, etinės nuostatos bei tradicijos.

⁶⁰ *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1601

⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Justitia, Vilnius, 2002, p. 20-21

⁶² ШАРАПОВ, Р. Начало уголовно-правой охраны жизни человека: опыт юридического анализа// *Уголовное право*, Но. 1, 2005, р. 75-77

⁶³ Europos žmogaus teisių teismo 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje Nr. 53924/00 Vo v France

⁶⁴ Europos žmogaus teisių teismo 1981 m. sprendimas byloje Nr. 407/79 Paton v Royan-Uni

Į klausimą, kada prasideda baudžiamosios teisės priemonėmis vykdoma gyvybės apsauga, EŽTT netiesiogiai pasisako ir 1994 m. bylose *Keeyan v Airija*⁶⁵ ir *Kroon v Olandija*⁶⁶, kuriose nagrinėdamas tėvo, nesančio santuokoje, teisę į šeimyninio gyvenimo su vaiku gerbimą, konstatuoja, kad tokia teisė atsiranda tik gimus gyvam vaikui. Vadinasi, EŽTT vaiko kaip subjekto egzistavimą sutapatina su gimimo procesu. Taigi ir jo gyvybės apsaugą numato tik gimus gyvam vaikui.

Vis dėlto EŽTT praktika šiuo klausimu nors ir netolygiai, bet kinta. Antai 2004 m. byloje *Vo v Prancūzija*, pasisakė, kad „negimęs kūdikis yra priskiriamas žmogiškai būtybei, kuri turi potencialą ir galimybę tapti asmeniu, kurio teisė į gyvybę yra ginama šios Konvencijos⁶⁷“.

Nors EŽTT yra pasisakęs, jog pripažinimas, kad vaisius galėtų būti teisės pagal Konvencijos 2 str. turėtoju, reikštų, kad įstatymų leidėjas galėtų garantuoti teisingą pusiausvyrą tarp motinos ir būsimo kūdikio interesų, darbo autorė, atsižvelgdama į EŽTT sprendimus išnagrinėtose bylose, daro išvadą, kad Konvencijos 2 str. numatyta gyvybės apsauga prasideda tik gimus gyvam kūdikiui.

Kita vertus, tokios išvados padarymas, anaipol nereiškia, kad valstybės, prisijungusios prie Konvencijos, negali apginti dar negimusių vaikų gyvybės. Kaip tokios valstybės pavyzdį galima pateikti Lenkiją. Kaip ir Lietuvos, Lenkijos Konstitucijos⁶⁸ 38 str., teisinę gyvybės apsaugą nustato kiekvienam žmogui, aiškiai nepasakydama, nuo kurio momento prasideda teisinė gyvybės apsauga. Tačiau Lenkijoje dar 1993 m. buvo priimtas Šeimos planavimo įstatymas⁶⁹, kuriame nurodoma, kad teisė į gyvybę yra saugoma įstatymu, įskaitant priešgimdyminį (prenetalinį) laikotarpį, ir kad kiekvienas žmogus turi teisę gyventi nuo apvaisinimo momento. Neteisėtas abortas, įtvirtintas Lenkijos BK 152 str.⁷⁰, yra priskiriamas prie skyriaus „Nusikaltimai žmogaus gyvybei ir sveikatai“, o šios nusikalstamos veikos nukentėjusiuoju yra pradėtas, bet dar negimęs vaikas. Remiantis šiais dviem teisės aktais, autorė daro išvadą, kad negimusio vaiko teisė į gyvybę yra prilyginama gimusio vaiko teisei į gyvybę. Taigi, skirtingai nei Lietuvoje, gyvybės teisinė apsauga Lenkijoje prasideda nuo apvaisinimo momento. Nors įstatyme nustatyta, kad žmogaus gyvybė saugoma nuo apvaisinimo momento, tačiau neteisėtas

⁶⁵ Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Nr. 16969/90 *Keegan v Airija*

⁶⁶ Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje Nr. 18535/91 *Kroon ir kt. v Olandija*

⁶⁷ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987

⁶⁸ Lenkijos Respublikos Konstitucija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.senat.gov.pl/k5eng/dok/konstytu/3.htm>> [žiūrėta 2011-03-11]

⁶⁹ Lenkijos Respublikos Šeimos planavimo įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.codziennikprawny.pl/uploaded/akty_prawne/146.pdf> [žiūrėta 2011-03-11]

⁷⁰ Уголовный кодекс Польши, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001

nėštumo nutraukimas nekvalifikuojamas kaip kito žmogaus nužudymas, o kvalifikuojamas pagal kitą Lenkijos BK straipsnį, numatantį atsakomybę už neteisėtą nėštumo nutraukimą⁷¹.

Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurie baudžiamosios teisės teoretikai laikosi nuomonės prieštaraujančios EŽTT praktikai. Antai R. Šarapovas teigia, kad gyvybė yra gimimo rezultatas ir „procesas, kurio metu vaisius išstumiamas ar ištraukiamas iš moters organizmo, negali likti už baudžiamosios – teisinės žmogaus gyvybės apsaugos ribų, todėl tyčinis motinos savo naujagimio nužudymas gimdymo, o tiksliau jo išstūmimo ar ištraukimo iš moters organizmo metu, turi būti vertinamas kaip nužudymas⁷².

A. A. Pointovskis⁷³ pasisakė, kad naujagimio nužudymu reikia pripažinti ne tik jo nužudymą po vaisiaus atsiskyrimo nuo motinos iščių ir pradėjus savarankišką egzistavimą, bet ir nužudymą kūdikiui gimstant, jam dar nepradėjus savarankiško gyvenimo, t.y. dar neatsiskyrus nuo motinos iščių. Šią poziciją visiškai palaiko S. V. Borodinas⁷⁴, kuris teigė, kad motina, nužudanti gimstantį kūdikį, suvokia, jog veiksmų tikslas yra nužudyti vaiką, o ne nutraukti nėštumą, todėl jos patraukimas baudžiamojon atsakomybėn už naujagimio nužudymą yra būtinas ir taip sustiprinama žmogaus gyvybės teisinė apsauga. Tokius teiginius patvirtina ir kai kurių užsienio šalių baudžiamieji įstatymai. Nors Ispanijoje nėra numatytos privilegijuotos normos už naujagimio nužudymą, tačiau diskusijos dėl teisinės gyvybės apsaugos pradžios, egzistuoja. Ispanijos baudžiamosios teisės teorijoje⁷⁵ teigiama, jog gimdymo pradžia (gimdymas ir gimimas yra sutapatinami) yra pabaiga priklausomo gyvenimo ir prasideda nepriklausomas gyvenimas. Iki gimdymo pradžios atsakomybė nustatyta tik už abortą, o po gimdymo pradžios – už nužudymą.

Dar kitokią poziciją išdėstė Rusijos baudžiamosios teisės teoretikė T. V. Kondrašova, kritikuodama R. Šarapovo, A. A. Pointovskio ir S. Borodino anksčiau aptartas nuomones. T. V. Kondrašovos pagrindinis argumentas yra susijęs su naujagimio nužudymo sudėties konstrukcija. Ji teigia, kad baudžiamieji įstatymai numato atsakomybę motinai už naujagimio nužudymą, o ne už gimstančio kūdikio nužudymą ir „kad vaisiaus atskyrimo nuo motinos organizmo metu gimdymas dar nėra pasibaigęs, todėl gimstančio

⁷¹ ČAIKOVSKI, A.; ŽUKOVAITĖ, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. *Teisė*, 2010, Nr. 75, p. 27-28

⁷² ШАРАПОВ, Р. К вопросу о начале уголовно-правой охраны жизни человека// *Уголовное право*, No. 4, 1999, p. 33

⁷³ ПОНТОВСКИЙ, А. А. *et al.* Курс советского уголовного права. Том 5. Москва, 1970, p. 22

⁷⁴ БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва, 1994, p. 48

⁷⁵ FERNÁNDEZ, J. V. Los apuntes de derecho penal II, parte especial

kūdikio nužudymas turi būti kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas nužudyti naujagimį⁷⁶. Darbo autorė mano, kad T. V. Kondrašovos pozicija iš esmės neprieštarauja anksčiau išdėstyta R. Šarapovo, A. A. Pointovskio ir S. V. Borodino nuomonei dėl teisinės žmogaus gyvybės apsaugos pradžios momento. Tačiau darbo autorė palaiko poziciją, kad baudžiamosios teisės priemonės gina gyvybės apsaugą nuo gimdymo pradžios, todėl T. V. Kondrašovos pozicijai dėl veikos kvalifikavimo kaip pasikėsinimo nužudyti naujagimį nėra pritartina.

Išnagrinėjus LR Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo nuostatas, darytina išvada, kad yra panašumo elementų su anksčiau aptarta T. V. Kondrašovos nuomone. LR BK 131 str. atsakomybė numatyta už naujagimio nužudymą, o LR Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas nustato, kad vaiko gimimo momentas yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Todėl darytina išvada, jog žmogaus gyvybės apsaugos pradžia minėto įstatymo kontekste yra gyvo kūdikio gimimas, t.y. viso vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo, o gimstančiam kūdikiui pagal šį įstatymą gyvybės apsauga netaikoma. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau šiame darbe, gyvybės pradžia laikytina gimdymo pradžia, todėl ir teisinė gyvybės apsauga turi prasidėti taip pat nuo gimdymo pradžios.

Nors teisinės apsaugos pradžios momentas baudžiamuosiuose įstatymuose nėra numatytas, kaip minėta vaiko gimimo momentas nustatomas pagal konkrečias aplinkybes, numatytas kituose įstatymuose. Baudžiamosios teisės teoretikė T. V. Kondrašova⁷⁷ taip pat pateikia kelių alternatyvių faktų pavyzdinių sąrašą, nuo kurių galėtų atsirasti juridinė asmens gyvybės apsauga:

- Vaisiaus atsiskyrimas nuo motinos organizmo;
- Kūdikio galvutės pasirodymas iš moters organizmo;
- Savanoriško gyvenimo pradžia;
- Gimdymo pradžia;
- Virkštelės perkirpimo momentas.

Kai kurie autoriai turi nuomonę, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo jos užsimezgimo momento, todėl ir gyvybės apsauga baudžiamosios teisės priemonėmis turėtų prasidėti anksčiau nei kūdikio gimimas. A. N. Popovo nuomone, „teisinė gyvybės apsauga turėtų prasidėti baudžiamosios teisės priemonėmis nuo momento, kai vaisius

⁷⁶ КОНДРАШОВА, Т. В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург, 2000, p. 12-13

⁷⁷ *Ibidem*

pajėgus savarankiškai išgyventi be motinos organizmo (nuo 22 savaičių nėštumo) nors dar nėra gimęs“⁷⁸.

Apibendrinant darbo dalyje pateiktus EŽTT sprendimus ir baudžiamosios teisės teoretikų nuomones ir pozicijas, galima daryti dvi pagrindines išvadas: pirma, baudžiamosios teisės doktrinoje dėl gyvybės pradžios momento yra gana daug teorijų, kurios šį klausimą laiko atžvilgiu sprendžia skirtingai ir apima laikotarpį nuo apvaisinimo iki virkštelės nukirpimo teorijos. Su įstatyminėmis nuostatomis dėl vaiko gimimo momento – viso gyvybingo vaisiaus pasirodymo iš moters organizmo – nesutampa daugumos teoretikų nuomonė; antra, nėra vieningos nuomonės dėl gyvybės teisinės apsaugos pradžios. Galima teigti, kad yra trys pagrindinės teisės į gyvybę momento nustatymo teorijos: teisė į gyvybę nuo pradėjimo, teisė į gyvybę nuo gyvybingumo (ar nustatyto laiko pagal nėštumo savaites) ir teisė į gyvybę nuo gimimo. Baudžiamieji įstatymai ir teismų praktika nustato, kad gyvybės apsaugos pradžia yra gyvo vaiko gimimas. Kadangi gyvybės pradžia siejama su gimdymo pradžia, tai baudžiamųjų įstatymų numatyta gyvybės apsauga privalėtų apimti ir patį gimdymo procesą.

Darbo autorė jau yra išreiškusi savo poziciją dėl gyvybės pradžios momento ir mano, kad gyvybės pradžia laikytina gimdymo pradžia, todėl gyvybės pradžia turėtų būti garantuojama kaip tik nuo šio momento, būtent nuo gėrio (gyvybės) atsiradimo. Taigi motina, nužudžiusi gimstantį ar jau gimusį kūdikį, turi būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn už nagrinėjamą nusikalstamą veiką, t.y. naujagimio nužudymą.

Darbo autorės nuomone, būtinas šio magistro darbo elementas yra istorinė naujagimio nužudymo raidos apžvalga, nes tik išnagrinėjus pagrindinius Lietuvos ir užsienio valstybių teisės istorijos šaltinius, visapusiškai galima atskleisti istorines šio instituto formavimosi prielaidas, vystymosi etapus ir reglamentavimo ypatumus įvairiuose šaltiniuose.

Prieš pradėdant analizuoti įvairius istorijos etapus, pažymėtina, kad tiek įvairiose užsienio valstybėse, tiek Lietuvoje naujagimio nužudymo reglamentavimas keitėsi ir įvairiais laikotarpiais, kol pasiekė dabartinį naujagimio nužudymo vertinimą, buvo skirtingas, o baudžiamoji politika savo vaikų žudikų atžvilgiu – nevienareikšmiška. Tačiau apie pačios naujagimio sudėties istorinę raidą galime pradėti kalbėti tik nuo specialaus teisinio reglamentavimo atsiradimo, nors, kaip teigia antropologė L. Williamson, „naujagimių žudymas buvo praktikuojamas kiekviename visuomenės kultūriniame lygyje ir visuose žemynuose, nuo medžiotojų ir rinkėjų iki aukštos

⁷⁸ ПОПОВ, А. Н. *Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 29

civilizacijos. Toks elgesys tada, užuot buvęs išimtimi, buvo taisykle⁷⁹. Darbo autorės nuomone, norint visapusiškai išanalizuoti naujagimio nužudymo instituto susiformavimo prielaidas, pirmiausia yra būtina aptarti savo vaiko nužudymo reglamentavimą įvairiuose istoriniuose šaltiniuose, nes būtent iš jo kilo naujagimio nužudymo kaip privilegijuotos sudėties išskyrimas į atskirą normą.

Senovėje savo vaiko nužudymas atrodė normalus ir natūralus veiksmas dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, tai padėjo reguliuoti gyventojų skaičių, ypač nepriteklių metu, antra, toks elgesys buvo pateisinamas kaip „tėvų valdžios“ apraiška. Tačiau jau Romos laikais pradėjo formuotis pirmieji apribojimai, skirti sureguliuoti šio reiškinių paplitimui. Požiūris į šį nusikaltimą keitėsi lakui bėgant. Senovėje šio nusikaltimo reglamentavimas taip pat buvo įvairus: nuo mirties bausmės, įvestos Romoje Kornelijos įstatymu (*ley Cornelia*) 81 m. pr. Kr., iki visiško tėvo nebudžiamumo, kuris naudodamasis savo tėvo teise galėjo nužudyti išsivadėtą vaiką. Salijų teisynas (*lex Salica*), galiojęs V-VI a. sandūroje, numatė daug griežtesnę atsakomybę už vaiko, o konkrečiai berniuko iki 10 metų amžiaus gyvybę, ar vaiko, esančio motinos iščiose, gyvybę anksčiau, negu jis gauna vardą⁸⁰. Taip pat kaip pavyzdį galima paminėti Juzgo teisyną, surinktą ir surašytą Toledo Tarybos 634 m. Ispanijoje, kuriame vaiko nužudymas yra prilyginamas abortui ir už abu šiuos nusikaltimus yra baudžiama mirties bausme. Iš pateiktų pirmųjų istorijoje bandymų nustatyti atsakomybę už vaiko nužudymą matyti, kad naujagimio nužudymas ilgą buvo laikyta ne privilegijuota nusikaltimo sudėtimi, o atvirkščiai – kvalifikuota, kaip ir bet kurio vyresnio vaiko nužudymas. Ir toks šios veikos vertinimas išsilaikė dar ilgą laiką.

Kaip pažymi Ispanijos baudžiamosios teisės teoretikas F. Carrara, pirmą kartą bausmė už naujagimio nužudymą buvo išskirta 1532 m. Karolinos įstatyme (*ley Carolina*) Vokietijoje. Nors šiandien tai skamba gana keistai, bet šiuo įstatymo 131 str., bausmė motinai, nužudžiusiai savo naujagimį nesantuokinį vaiką, nukertant galvą buvo pakeista į bausmę nuskandinant⁸¹. Taigi matyti, kad ir šis teisės šaltinis formavo ypač griežtą praktiką motinos, nužudžiusios savo naujagimį, atžvilgiu.

Toks griežtas naujagimio nužudymo reglamentavimas egzistavo ne tik Vakarų Europoje. Antai Rusijos Soboro Statuto, priimto 1649 m., 26 str. numatė atsakomybę

⁷⁹ MILNER, L. S. *Hardness of Heart/Hardness of Life: The Stain of Human Infanticide*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.infanticide.org/history.htm>> [žiūrėta 2011-03-01]

⁸⁰ VASILIAUSKAS, V. et al. *Užsienio teisės istorijos chrestomatija*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 1997, p. 20

⁸¹ CARRARA, F. *Programa de Derecho Criminal*. t. 3, Temis, Bogotá, 1977, p. 268

motinai, kuri pati ar kitų paprašo nužudyti jos nesantuokinį vaiką. Tokiai motinai buvo numatyta mirties bausmė⁸².

Taip pat kaip svarbus teisės istorijos šaltinis analizuojamu aspektu paminėtinas ir 1810 m. Prancūzijos baudžiamasis kodeksas, kuris nors ir įtvirtino naujagimio nužudymą kaip atskirą nusikalstamą veiką, t.y. infanticidą, tačiau nepakeitė iki to laiko nusistovėjusios praktikos šią nusikalstamą veiką traktuoti kaip privilegijuotą. Ir šiame teisės akte dar nebuvo kalbama nei apie specialų nusikalstamos veikos subjektą, t.y. motiną, nei apie ypatingas aplinkybes, nulėmusias motinos veiką.

Galima teigti, jog viena iš pirmųjų valstybių, kuri padarė žymius pakeitimus naujagimio nužudymo vertinime ir kurios baudžiamajame kodekse aiškiai matomos atsakomybės, už šią veiką švelnėjimo tendencijos, buvo Ispanija. 1822 m. Ispanijos baudžiamajame kodekse⁸³ mirties bausmė pakeista laisvės atėmimo bausme nuo 15 metų iki 25 metų. Taip pat padaryti kiti svarbūs pakeitimai, kurie rodo esminį šios normos vertinimo pasikeitimą, o būtent, numatyta naujagimio nužudymo priežastis – „dėl garbės išsaugojimo“ bei numatytas galimas 24 valandų laikotarpis nuo gimimo iki vaiko mirties. Vėlesnis, t.y. 1848 m. Ispanijos baudžiamasis kodeksas, pratęsė šį laiką iki trijų dienų ir įtvirtino sąvoką „paslėpti savo gėdą“. Taigi galima teigti, kad šis šaltinis yra vienas iš pirmtakų šiuiolaikiniams baudžiamiesiems įstatymams, numatantiems motinos atsakomybę už savo naujagimio nužudymą, nes ne tik nustatė laiko ribą, iki kurios padaryta nusikalstama veika bus kvalifikuojama kaip naujagimio nužudymas, bet ir įtvirtino specialią motinos būklę.

Kitas teisės aktas, taip pat akcentavęs nusikalstamos veikos padarymo laiko ir motinos būklės svarbą naujagimio nužudyme, yra 1845 m. Rusijos imperijos Statutas. Jame analizuojama nusikalstama veika apibūdinama kaip „nesantuokinio sūnaus ar dukters nužudymas, įvykdytas motinos iš gėdos ar baimės tik gimus kūdikiui“⁸⁴. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad šis teisės aktas sušvelnino atsakomybę tik už nesantuokinio vaiko nužudymą, o vaiko, gimusio santuokoje, nužudymas vis dar buvo vertinamas kaip kvalifikuotas.

Bene artimiausias dabartiniam teisiniam reguliavimui, buvo 1916 m. Šveicarijos baudžiamąjo kodekso projektas, kuris įnešė tam tikras naujoves šioje srityje. Naujagimio nužudymo atveju buvo panaikintas specialios motinos būklės reikalavimas, susijęs su

⁸² ТИТОВ Ю. И. *et al.* *Хрестоматия по истории государства и права СССР*. Москва, 1990, p. 247-248

⁸³ Código Penal Español del año 1822 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://www.scribd.com/doc/26029908/Codigo-Penal-Espanol-1822>> [žiūrėta 2011-01-29]

⁸⁴ *Уголовное Уложение. Проект Редакционной Комисии и объяснения к нему*. Том VI. Санкт-Петербург, 1895, p. 108

gėda ir garbės išsaugojimu. Šiame projekte buvo numatytas tik nusikalstamos veikos padarymo laikas, t.y. gimdymo metu, bei moters savijauta, t.y. gimdymo nulemta būseną. Nors šis projektas nebuvo patvirtintas, tačiau iš to matyti, kad apie naujagimio nužudymo psichologines priežastis, lėmusias šios veikos padarymą, imta galvoti jau seniai. Kiek vėliau, 1922 m., naujagimio nužudymas pradėtas sieti su ypatinga kaltininkės būkle ir kitose valstybėse. Antai, Anglijos įstatymai neprilygino naujagimio nužudymo paprastam nužudymui tuo atveju, jei buvo įrodyta, kad nužudymo metu kaltininkė dar nebuvo atsigavusi po gimdymo ir buvo pažeistos psichinės pusiausvyros būsenoje. Iki tol Anglijoje, kaip ir daugumoje valstybių, už vaiko nužudymą buvo taikyta mirties bausmė.

Kalbant apie naujagimio nužudymo teisinį reglamentavimą Lietuvoje, pastebėtina, kad nei 1340 m. Pamedės, nei 1468 m. Kazimiero teisiniai, tokios veikos neišskyrė ir jokio specialaus teisinio reglamentavimo nenumatė. Apie vaiko nužudymo reglamentavimą Lietuvoje galima pradėti kalbėti tik nuo XVI a., Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje priėmus tris Statutus. Statutuose vienos iš nužudymą lengvinančių aplinkybių buvo šios: 1) savo vaiko nužudymas; 2) nesantuokinio vaiko nužudymas. Už vaiko nužudymą tėvai buvo baudžiami kalėjimu⁸⁵. Taigi kaip matyti, Statutai išskyrė tik vaiko nužudymą, nekalbėdami nei apie jo amžių, nei apie laikotarpį, kurio metu padaromas nužudymas, nei apie specialų subjektą – motiną, nei tuo labiau jos būklę.

Aptarta situacija Lietuvoje išliko iki 1840 m., kai buvo panaikintas Lietuvos Statutų galiojimas. Įvedus Rusijos imperijos įstatymus, Lietuvoje atsispindėjo anksčiau šio darbo autorės aptarto Rusijos imperijos Statuto nuostatos, įtakotos Vakarų Europos šalių.

Galima teigti, kad tik nuo 1903 m., priėmus naują Baudžiamąjį Statutą, prasidėjo naujas naujagimio nužudymo reglamentavimo etapas. Kaip nurodo baudžiamosios teisės specialistas V. Stankevičius, tuometinis Baudžiamasis Statutas skyrė keturias savarankiškas privilegijuotų nužudymų rūšis: nužudymas afekte (458 str.), atitinkantis dabartinį nužudymą labai susijaudinus, nužudymas peržengiant reikalingo gynimosi ribas (459 str.); nužudymas dėl nužudytojo prašymo (460 str.) ir vaikų žudymas (461 str.), atitinkantis dabartinį naujagimio nužudymą⁸⁶, nes „Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų kolegija žemesnius teismus orientavo į švelnesnės bausmės skyrimą, jeigu motinos savo naujagimio nužudymas gimdymo metu buvo susijęs su ypač sunkia materialine

⁸⁵ VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai*. Mintis, Vilnius, 1981, p. 96

⁸⁶ STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas, Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1925, p. 137 – 139

padėtimi, su gėdos jausmu dėl kūdikio ar liguista psichine būseną, kurią galėjo lemti tiek gimdymas, tiek kitos aplinkybės (pavyzdžiui, gimdymas be medikų pagalbos)⁸⁷.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, 1918 m. tebegaliojo 1903 m. Baudžiamasis Statutas, kuris „tarpukaryje taip ir liko pagrindinis nepriklausomos Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinis“⁸⁸. Todėl darytina išvada, kad teisinis naujagimio nužudymo reglamentavimas iš esmės liko nepakeistas.

1961 m. įsigaliojus LTSR BK, jo 106 str. numatė baudžiamąją atsakomybę motinai, už tyčinį savo kūdikio nužudymą gimdymo metu arba tuoj po jo. Toks teisinis reglamentavimas išliko ir Lietuvai atgavus nepriklausomybę 1990 m. Pastebėtina, kad Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kaip atskira privilegijuotų nužudymų rūšis, senajame BK liko nužudymas peržengiant būtinosios ginties ribas (1964 m. BK 108 str.), tačiau ši norma 1994 m. liepos 19 d. įstatymu⁸⁹ buvo pripažinta netekusi galios, o analizuojamas naujagimio nužudymas liko LR BK nepakeistas. Tokia situacija išliko iki 2003 m. gegužės 1 d., kai įsigaliojo naujasis LR BK. Įstatymų leidejas nors ir išsaugojo privilegijuotą naujagimio nužudymo sudėtį, tačiau pagal naujojo BK 131 str. baudžiamoji atsakomybė kyla motinai, kuri nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos būsenos, atsisakant būtinojo sudėties požymio – nusikalstamos veikos padarymo laiko, t.y. gimdymo metu ar tuoj po jo. Taigi naujajame BK į naujagimio nužudymo sudėtį, kaip privilegijuojantis požymis, įvedamas motinos riboto pakaltinamumo kriterijus, kuris reiškia, kad kaltininkės gebėjimas kontroliuoti savo veiksmus buvo sumažėjęs būtent dėl gimdymo nulemtos būsenos.

Taip pat pastebėtina, kad nors naujagimio nužudymas kaip privilegijuota nusikalstama veika pasaulyje išskirta palyginti neseniai, yra valstybių, kurios šios normos savo baudžiamuosiuose įstatymuose jau atsisakė. Priimdamos savo naujus baudžiamuosius kodeksus, tai padarė Prancūzija (1992 m.) ir Ispanija (1995 m.). Ispanijoje pagal dabartinį reglamentavimą naujagimio nužudymas laikomas paprastu nužudymu, t.y. nužudymu nesant pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių, o Prancūzijoje – kvalifikuotu nužudymu, o būtent: nužudymu esant pavojingumą didinančioms aplinkybėms, kurios šiuo atveju yra susijusios su nukentėjusiojo amžiumi. Tokia pozicija, įtvirtinta Prancūzijos BK, grindžiama tuo, „kad naujagimio nužudymą apima mažamečio nužudymas (kaip kvalifikuotas), nes naujagimio gyvybė nėra specifinis

⁸⁷ ПОПОВ, А. Н. *Преступление против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 9

⁸⁸ MAKSIMAITIS, M. *et al. Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Justitia, Vilnius, 1997, p. 258

⁸⁹ LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60 - 1182

teisinis gėris lyginant su vyresnių mažamečių gyvybe⁹⁰“. Taigi tiek Ispanijoje, tiek Prancūzijoje gimdymo nulemta ypatinga motinos būseną gali turėti įtakos tik individualizuojant bausmę, tačiau pagrindinė praktinė problema šių valstybių baudžiamojame teisėje išlieka aborto ir nužudymo atirbojimas.

⁹⁰ RASSAT, M. L. *Droit pénal special. Infractions des et contre les particuliers*. 4-édition. Paris, 2003, p. 283

4. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ

4.1. Objektyvieji požymiai

Baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, kad nusikalstamos veikos objektas yra teisiniai gėriai, į kuriuos kėsিনamasi nusikalstama veika ir kurie yra saugomi baudžiamojo įstatymo. Kaip jau minėta anksčiau, analizuojamos nusikalstamos veikos objektas yra naujagimio gyvybė, o nukentėjusiuoju – naujagimis (kitose valstybėse – vaikas). Atsižvelgiant į tai, kad žmogaus gyvybės samprata buvo išnagrinėta anksčiau šiame darbe, toliau bus aptariama naujagimio (nukentėjusiojo) sąvoka ir kriterijai, kuriais remiantis galima pripažinti, kad vaikas yra naujagimis.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos įstatymų leidėjas LR BK neįtvirtina jokių kriterijų, pagal kuriuos kūdikis laikomas naujagimiu. Taip pat pastebėtina, kad anksčiau galiojusio LR BK 106 str. taip pat to nebuvo, tačiau buvo numatytas konkretaus laiko kriterijus, kada padaryta nusikalstama veika kvalifikuojama pagal minėtą straipsnį, t.y. *gimdymo metu arba tuojau po gimdymo*. Taigi iš esmės tik atsižvelgiant į šį kriterijų, buvo sprendžiama, ar padaryta veika kvalifikuotina kaip naujagimio nužudymas. Iš vienos pusės, teismų praktikoje kvalifikuojant veikas, toks reglamentavimas nesukeldavo didesnių problemų, nes nekildavo neaiškumų, ar kūdikis laikomas naujagimiu ar ne, tačiau iš kitos pusės, toks reglamentavimas, autorės nuomone, buvo ydingas, nes naujagimio nužudymas nebuvo siejamas su motinos pogimdyvine būseną, todėl kiekviena motina, nužudžiusi savo naujagimį gimdymo metu ar po jo, buvo traukiama baudžiamojon atsakomybėn pagal senojo LR BK 106 str. Taigi ankstesnis LR BK darė prielaidą, kad „gimdymo metu ar tuoj po gimdymo gimdyvė yra ribotai pakaltinama, nors faktiškai taip gali ir nebūti“⁹¹.

Medicinos enciklopedija pateikia tokią naujagimio sampratą – „naujagimiu bendriausia prasme yra laikomas kūdikis pirminiu savo gyvenimo laikotarpiu, kai jis adaptuojasi prie gyvenimo ne motinos iščiose ir kuris trunka nuo gimimo iki keturių savaičių amžiaus“⁹². Tokį kūdikio gyvenimo periodą ne tik Lietuvos, bet ir užsienio šalių mokslininkai skirto „į ankstyvąjį (nuo 0 iki 7 dienų) ir vėlyvąjį (nuo 7 iki 28 dienos)“⁹³. Taigi kūdikio iki 28 dienų amžiaus traktavimas kaip naujagimio dominuoja ir Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje.

⁹¹ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokomoji priemonė. – Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 28

⁹² ПОКРОВСКИЙ, В.И. *et al. Малая медицинская энциклопедия*. Том 4. Москва, 1996, p. 96

⁹³ DRAŠUTIENĖ, G. *et al. Akušerija ir ginekologija*. Vaistų žinios, Vilnius, 2005, p. 611

Panašiai mąsto ir kiti baudžiamosios teisės specialistai, pavyzdžiui, A. N. Popovas⁹⁴ teigia, kad kalbant apie laikotarpį, kuriuo kūdikis laikomas naujagimiu, reikėtų vadovautis mediciniais kriterijais. O būtent, medicinoje išskiriamu pogimdyminiu periodu, kuris prasideda tada, kai vaisius visiškai atsiskiria nuo moters organizmo ir trunka apytiksliai 6-8 savaites, kol vyksta moters organų sistemos, kurios pakeitimus sukėlė nėštumas ir gimdymas, atsistatymas. Tačiau tokį argumentą, šio darbo autorės nuomone, reikėtų labiau sieti su įstatyme numatytu kitu reikšmingu kriterijumi – pogimdymine moters būseną, o ne su laikotarpiu, kada kūdikis laikomas naujagimiu.

Tačiau ne visi autoriai pasisako už konkretaus termino apibrėžimą iki kada kūdikis yra laikomas naujagimiu. S. V. Borodinas teigia, „jog išankstinis tam tikro termino nustatymas nėra priimtinas ir siūlo šį terminą nustatinėti kiekvienu konkrečiu atveju“⁹⁵. Darbo autorė, sutikdama su pastaruoju mokslininku, pritaria, kad nustatymas išankstinio laikotarpio, iki kurio kūdikis laikomas naujagimiu, nėra būtinas, nes tai gali sukelti problemų kvalifikuojant veikas.

Ypač svarbu pažymėti LAT poziciją, kad „LR BK 131 str. nereglamentuoja laikotarpio tarp gimdymo ir nužudymo trukmės, todėl, kvalifikuojant veiką, medicininiai naujagimio sąvokos kriterijai reikšmės neturi“⁹⁶. Darbo autorei ypač priimtina LAT pozicija, kad apskritai nereikia įstatymu nustatyti laikotarpio, kuriam esant kūdikis laikomas naujagimiu, tačiau ir nuostata prailginti aptariamą laikotarpį, už Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų palaikomą 28 dienų laikotarpį, nenustatant konkrečių ribų. Tokią nuomonę suponuoja mintis, kad kvalifikuojant nusikalstamą veiką kaip naujagimio nužudymą, reikia labiau atsižvelgti ne į laikotarpį, po kurio pabaigos kūdikis nebelaikomas naujagimiu, tačiau į laikotarpį, kurio metu trunka motinos gimdymo nulemta būseną. Tokią poziciją palaiko ir mokslininkas M. Hussels, teigdamas, kad vaikų amžius nėra diskriminaciją rodantis kriterijus, kadangi kūdikio nužudymo privilegijavimo pagrindas yra siejamas su objektyviai esančiu gimdymo afektu (gimdymo nulemta būkle)⁹⁷. Nors kai kurių autorių nuomone, siekiant praktinio aiškumo, reikėtų, kad naujagimio sąvoka amžiaus požiūriu galėtų būti išaiškinta ir atitinkamuose LR BK

⁹⁴ ПОПОВ, А. Н. *Преступление против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 34

⁹⁵ БОРОДИН, С.В. *Преступления против жизни*. Москва, 1993, p. 174

⁹⁶ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

⁹⁷ HUSSELS, M. Renaissance oder eingültiger, *Tod des // NSTz.*, 1994, Nr. 11 [interaktyvus]

Prieiga per internetą:

<<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>> [žiūrėta 2011-03-01]

skyriuose⁹⁸. Tačiau pažymėtina, kad remiantis dabartiniu teisiniu reglamentavimu Lietuvoje, kvalifikuojant veiką kaip naujagimio nužudymą, privalu atsižvelgti į abu kriterijus - tiek į tai, ar kūdikis yra naujagimis, tiek į motinos gimdymo nulemtą būseną.

Pažymėtina, kad, skirtingai negu Lietuvoje, Danijos, Lenkijos ir daugumos Lotynų Amerikos valstybių baudžiamieji įstatymai vietoj sąvokos „naujagimis“ vartoja sąvoką „vaikas“ ir taip išvengia laikotarpio, kurio metu kūdikis laikomas naujagimiu, nustatymo ir aiškinimo problemų. Viena vertus, sąvokos „naujagimis“ vartojimas suponuoja mintį naujagimį vertinti atsižvelgiant į medicininius kriterijus, t.y. laikyti kūdikį naujagimiu iki 28 dienų amžiaus. Esant dabartiniam naujagimio nužudymo teisiniam reguliavimui, kai nusikalstamos veikos padarymo laikas, t.y. gimdymo metu ar tuoj po jo, nėra būtinas objektyviosios pusės požymis, neatmestina, kad tokia naujagimio samprata gali sukelti problemų kvalifikuojant veikas. Tokia nuomonė susiformuoja dėl to, kad esant ankstesniajam naujagimio nužudymo reglamentavimui, aptariamam laikotarpiu, iki kada kūdikis laikomas naujagimiu, nebuvo svarbus. Pagrindinis nusikalstamos veikos kvalifikavimui požymis buvo jos padarymo laikas, t.y. gimdymo metu ar tuoj po jo. Įstatymų leidėjui tokio požymio atsisakius, ir būtinuoju nusikalstamos veikos požymiu nustačius gimdymo nulemtą motinos būseną bei normos dispozicijoje palikus tik sąvoką „naujagimis“, nekyla abejonių, kad teismams gali kilti problemų kvalifikuojant naujagimio nužudymą, būtent dėl minėto 28 dienų laikotarpio. Pažymėtina, kad motinos gimdymo nulemta būseną gali trukti ir ilgiau. Antra vertus, kaip minėta anksčiau šiame darbe, LAT yra pasisakęs, kad medicininiai naujagimio kriterijai reikšmės nusikalstamos veikos kvalifikavimui neturi. Todėl Lietuvoje, autorės nuomone, nereikėtų atsisakyti sąvokos „naujagimis“ ir jos keisti terminu „vaikas“, nes tokiu atveju gali būti įnešama dar daugiau neaiškumų. Manytina, jog esant tokiam reglamentavimui, galėtų padažnėti atveju, kai siekiant sušvelninti atsakomybę, būtų stengiamasi įrodyti gimdymo nulemtą kaltininkės būseną savo vaiko nužudymo atveju, nors tokios būsenos ir nebuvo.

Analizuojamos temos įvairiapusiškumo dėlei verta pateikti pavyzdį ir tokios teisės normos, pagal kurią kūdikis ne tik turi atitikti tam tikrus naujagimiui keliamus reikalavimus laiko, biologiniu atžvilgiu, tačiau ir juridinius kriterijus. Pavyzdžiui, Venesuelos BK 413 str. numatyta, šios nusikalstamos veikos nuketėjusysis gali būti tik naujagimis, per įstatymų numatytą terminą neužregistruotas civilinės būklės aktų

⁹⁸ SAKALAUSKAS, G., DAPŠYS, A., VALECKAITĖ, V. *Teisinė bazė smurtą patyrusių vaikų reabilitacijos koncepcijai įgyvendinti*. Teisės institutas, Vilnius, 2005, p. 20

registravimo tvarka⁹⁹. Tokio požymio įtvirtinimas Venesuelos BK, šio darbo autorės nuomone, yra kritikuotinas, vien dėl to, kad sukelia nepagrįstą nelygybę tarp teisine prasme užregistruoto vaiko ir neužregistruoto.

Taigi apibendrinat kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintas teisės normas ir pateiktas teisės teoretikų nuomones, darbo autorei priimtina ta pozicija, kad baudžiamajame įstatyme neturi būti nurodytas konkretus laikotarpis, iki kada kūdikis yra laikomas naujagimiū. Autorė pritaria medicinos moksle išreiškiamai nuomonei, kad kūdikis laikomas naujagimiū iki 1 mėnesio, bet kvalifikuojant veiką kaip naujagimio nužudymą, reikia turėti omenyje ir atsižvelgti į motinos gimdymo nulemtą būseną, kuri gali tęstis ir ilgiau nei 1 mėnesis.

Nusikalstamos veikos objektyvioji pusė – tai išorinė nusikalstamos veikos pusė. Objektyvioji analizuojamo nusikaltimo pusė pasireiškia neteisėta veika, t.y. veikimu arba neveikimu. Naujagimio nužudymo kvalifikavimui reikšmės neturi, ar motina veiką padarė aktyviais veiksmais, pavyzdžiui pasmaugiant, suduodant mirtinus smūgius, padarant mirtinas žaizdas, užkasant, panardinant į vandenį, uždusinant pagalve ir pan. Pavyzdžiui, Ukmergės rajono apylinkės teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010¹⁰⁰ kaltinamąją R. B. pripažino kalta padarius nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 131 str., už tai, kad ji, būdama gimdymo nulemtos būsenos, į vonelę su vandeniu pagimdė vyriškos lyties gyvybingą naujagimį, o po kurio laiko išvertė iš vonelės su vandeniu naujagimį į tvarte esančią sрутų duobę bei uždengė ją mediniu dangčiu, dėl ko naujagimis užduso dėl skysčio ir svetimkūnių įkvėpimo ir mirė. Taip pat galima pateikti pavyzdį iš Lenkijos teismų praktikos. Varšuvos Apeliacinio teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 125/2006¹⁰¹, kaltinamoji E. M. buvo pripažinta kalta padariusi nusikalstamą veiką, numatytą Lenkijos BK 149 str., kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už naujagimio nužudymą¹⁰², kuri pasireiškė aktyvių veiksmų atlikimu, o būtent: moteriškos lyties gyvo naujagimio išmetimu per buto, esančio devintame aukšte balkoną, dėl ko kūdikis krito iš 30 metrų aukščio ir dėl daugybinių kūno sužalojimų mirė.

⁹⁹ Código Penal de Venezuela [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<<http://www.cianz.org.ve/archivos/LeyesReglamentos/LEYESPENALES/CODIG%20OPENAL.pdf>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹⁰⁰ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010

¹⁰¹ Varšuvos apeliacinio teismo 2006 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 125/2006

¹⁰² Lenkijos BK 149 str. numatyta : motina, kuri nužudo savo vaiką gimdymo metu ir būdama įtakota gimdymo, baudžiama laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki 5 metų. Pagrindinis naujagimio nužudymo teisinio reglamentavimo skirtumas nuo Lietuvoje esančio, yra tas, kad Lenkijos baudžiamasis įstatymas baudžiamajai atsakomybei kilti reikalauja ne tik specialios motinos būsenos, bet ir numato laiko kriterijų, t.y. gimdymo metu, kaip anksčiau buvo ir Lietuvoje (aut. pastaba)

Praktikoje gali pasitaikyti ir atvejų, kai naujagimis nužudomas neveikimu, pavyzdžiui, paliekant be pagalbos ilgam laikui, nemaitinant ar pan. Antai, Vilniaus miesto I apylinkės teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-48/2004¹⁰³ kaltinamoji M. R. buvo nuteista už savo naujagimio nužudymą, nes jos nusikalstama veika pasireiškė neveikimu, t.y. „kaltinamoji M. R. nusprendė nebežindyti naujagimio, o kad negirdėtų jo verksmo, laikė jį tualete“.

Atsižvelgiant į tai, kad šios nusikalstamos veikos sudėtis yra materiali, kiti būtini objektyviosios pusės požymiai yra priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių bei padariniai. Naujagimio nužudymas laikomas baigtu nusikaltimu, jeigu atsiranda atitinkami padariniai, t.y. naujagimį ištinka mirtis. Jeigu naujagimis išgyventų, motinos veika turėtų būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti naujagimį.

Kalbant apie laiką, kaip naujagimio nužudymo sudėties objektyviosios pusės elementą, pažymėtina, kad įvairių mokslininkų pozicijos dėl gimdymo ir jo nulemtos būsenos išsiskiria. Vieni autoriai¹⁰⁴ teigia, kad tokią sąvoką „gimdymo nulemta būseną“ reikėtų analizuoti aptariant šios nusikalstamos veikos subjektą, įvedant riboto pakaltinamumo institutą, kitų autorių nuomone, kadangi minėtą būseną nulemia pats gimdymas kaip laikotarpis, jį reikėtų aptarti analizuojant naujagimio nužudymo objektyviuosius požymius. Šio darbo autorė palaiko nuomonę, kad gimdymo nulemta būseną turėtų būti aptariama analizuojant subjektyviuosius naujagimio nužudymo požymius. Tokią poziciją lėmė kelios priežastys. Pirmiausia, aptariant šį diskusinį klausimą, svarbu prisiminti ir ankstesnę teisinę naujagimio nužudymo reglamentavimą. Kaip jau buvo minėta šiame darbe, senajame LR BK buvo įtvirtintas būtinasis laiko požymis - *gimdymo metu ar tuojau po gimdymo*, kuris, neabejotina, buvo vienas iš objektyviųjų požymių elementų. Tačiau įstatymų leidėjui šį požymį pakeitus *gimdymo nulemta būseną*, svarbu atsižvelgti į tai, kad tai yra ypatinga kaltininkės psichofizinė būklė, kurią galima vertinti kaip ribotą pakaltinamumą. Remiantis baudžiamosios teisės teorija¹⁰⁵, pakaltinamumas yra viena iš neatskiriamų *žmogaus* savybių, be kurios žmogus negali būti pripažįstamas kaltu, kuri apibūdina nusikalstamą veiką padariusio *asmens* psichinę būseną.

Kita vertus, nors dabartinėje tiriamąją normą reglamentuojančioje LR BK normoje panaikintas laikas „gimdymo metu ar tuoj po jo“ kaip būtinasis sudėties požymis, tačiau

¹⁰³ Vilniaus miesto I apylinkės teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I-48/2004

¹⁰⁴ ABRAMAVIČIUS, A. Paskaitų medžiaga, 2009

¹⁰⁵ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Lietuvos policijos akademija, Vilnius, 1996, p. 119

autorės nuomone, patį gimdymo procesą būtina aptarti plačiau, kadangi veika kvalifikuojama pagal LR BK 131 str. tada, kai tik prasideda gimdymas arba po jo.

Kalbant apie laiką, nors ir nebūtiną naujagimio nužudymo sudėties požymį, reikia apibrėžti, kas yra gimdymas ir laikas po gimdymo. Pirmoji aplinkybė, kurią būtina aptarti, yra gimdymas ir laikas po jo, kurio metu padaryta nusikalstama veika kvalifikuojama kaip naujagimio nužudymas. Kaip teigia medicinos mokslų profesorė G. Drašutienė, normalus gimdymas yra fiziologinis procesas, kai išnešiotas vaisius gimdos susitraukimų veikiamas gimsta natūraliais gimdymo takais. Gimdymas skirstomas į tris laikotarpius: gimdos kaklelio išsiplėtimo, vaisiaus išstūmimo ir placentinį. Gimdos kaklelio išsiplėtimo laikotarpis prasideda nuo reguliarių sąrėmių ir baigiasi visišku gimdos kaklelio išsiplėtimu. Gimdymas prasideda, kai atsiranda reguliarūs gimdymo sąrėmiai. Dėl šių sąrėmių vaisius stumiamas motinos gimdymo takais iš gimdos. Vaisiaus išstūmimo laikotarpis trunka nuo visiško gimdos kaklelio išsiplėtimo iki vaisiaus gimimo. Placentinis laikotarpis yra trečiasis gimdymo laikotarpis. Prasideda vaisiaus gimimu ir baigiasi, kai pasirodo placenta¹⁰⁶.

Manytina, kad gimdymo procesui baudžiamosios teisės doktrinoje skiriama per mažai dėmesio, todėl į jį reikėtų pažvelgti atidžiau. Kaip jau buvo minėta, anksčiau galiojusio LR BK 106 str. dispozicijoje buvo numatytas laiko kriterijus – gimdymo metu ar tuoj pat po jo. Tačiau dabar galiojančiame LR BK 131 str. tokio kriterijaus atsisakyta, skirtingai nei analizuotuose Rusijos, Danijos, Ukrainos ir Lenkijos baudžiamuosiuose įstatymuose, kuriuose naujagimio nužudymas gimdymo metu ar iš karto po jo yra nustatytas dėl to, kad moteris gimdymo metu gali patirti ne tik ypatingai skausmingas fizines, bet ir psichines kančias. Pavyzdžiui, Lenkijos baudžiamosios teisės doktrinoje¹⁰⁷ teigiama, kad „laiko kriterijų „gimdymo metu“ reikia interpretuoti tiksliai pagal medicininius kriterijus. Tai reiškia, kad gimdymo laikotarpis trunka nuo gimdymo skausmų atsiradimo iki placentos pašalinimo su vaisiaus plėvėmis“.

Atkreiptinas dėmesys, kad šis laiko požymis numatytas ne tik daugelyje Europos šalių, bet ir beveik visose Lotynų Amerikos valstybėse¹⁰⁸. Pažymėtina, kad daugelyje pastarųjų valstybių numatytas konkretus laikas po gimdymo, kurio metu padaryta nusikalstama veika kvalifikuojama pagal privilegijuojančią normą kaip naujagimio nužudymas. Autorės nuomone, palyginimui tikslinga pateikti, kaip analizuojamas

¹⁰⁶ KUČINSKAS, V., et al. *Šeimos sveikatos enciklopedija*. Šviesa, Kaunas, 2008, p. 80

¹⁰⁷ TYSZKIEWICZ, L., et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis (wydanie II), Warszawa, 2010, p. 115

¹⁰⁸ ДОДОНОВ, В. Н.; КАПИНУС, О. С.; ЩЕРБА, С. П. *Сравнительное уголовное право. Особенная часть*. Москва, Издательство <<Юрлитинформ>>, 2010, p. 42-48

laikotarpis nustatomas kai kurių Lotynų Amerikos valstybių teisės normose, kurios numato atsakomybę už infanticidą. Pavyzdžiui, Bolivijoje¹⁰⁹ – „gimdymo metu ar trys dienos po jo“; Čilėje¹¹⁰ – „per keturiasdešimt aštuonias valandas po gimimo“; Kolumbijoje¹¹¹ – „gimdymo metu ar per tolimesnes aštuonias dienas po jo“; Kosta Rikoje¹¹² – „per tris dienas nuo jo gimimo“; Gvatemaloje¹¹³ – „gimdymo metu ar iki kol naujagimiui sukako trys dienos“. Brazilijoje¹¹⁴, kaip ir LR senajame BK numatytas laikas „gimdymo metu ar tuoj po jo“ ir sprendimas paliekamas teisėjo diskrecijai. Ekvadore¹¹⁵, skirtingai nei daugumoje Lotynų Amerikos valstybių, nenumatytas konkretus laikas, t.y. normos dispozicija panaši į Lietuvos BK 131 str. įtvirtintą nusikalstamos veikos sudėtį.

Tęsiant diskusiją apie laiką po gimdymo, autorės nuomone, šis laikotarpis turėtų apimti ir laiką po nenatūralaus gimdymo, t.y. taip vadinamo cezario pjūvio. Medicinos enciklopedijoje nurodoma, kad cezario pjūviu vadinama operacija, kuria vaisius ir placenta yra ištraukiami per gimdos pjūvį¹¹⁶. Tokią išvadą darbo autorė daro atsižvelgdama į tai, kad gimdymo nulemtą būseną gali sukelti ne tik pats gimdymas, kaip skausmingas fiziologinis procesas. Pažymėtina, kad tam tikri veiksniai (pavyzdžiui, nepageidaujamas nėštumas, gėda, baimė ir kt.), nulemiantys minėtos būsenos susidarymą, gali atsirasti jau nėštumo metu. Dėl to akivaizdu, jog tokia motinos būseną, ją gali paveikti tiek po natūralaus, tiek po nenatūralaus gimdymo, t.y. Cezario operacijos.

¹⁰⁹ Código Penal de Bolivia [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<http://www.oas.org/juridico/spanish/gapeca_sp_docs_bol1.pdf> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹⁰ Código Penal de la República de Chile [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://www.servicioweb.cl/juridico/Codigo%20Penal%20de%20Chile%20libro1.htm>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹¹ Código Penal de Colombia [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://alcaldiademonteria.tripod.com/codigos/penal/trcrpnal.htm>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹² Código Penal de Costa Rica [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<http://www.oas.org/juridico/mla/sp/cri/sp_cri-int-text-cpenal.pdf> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹³ Código Penal de Guatemala [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://www.scribd.com/doc/534566/Codigo-Penal-Y-Reformas-Ultimo-Guatemala>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹⁴ Código Penal de Brasil [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://www.scribd.com/doc/24870988/Codigo-Penal-Brasil>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹⁵ Código Penal de Ecuador [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<<http://www.miliarium.com/Paginas/Leyes/Internacional/Ecuador/General/cp.pdf>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹¹⁶ *Medicinos enciklopedija*. 1 tomas. Vilnius, Valstybinė enciklopedijų leidykla, 1991, p. 134

4.2. Subjektyvieji požymiai

Kaip ir kiekvienai nusikalstamai veikai, už kurią numatyta baudžiamoji atsakomybė, taip ir naujagimio nužudymui, būtinasis sudėties požymis yra šio nusikaltimo subjektas. Manytina, kad būtent subjektas ir jo ypatumai leidžia atskirti naujagimio nužudymą nuo kitų atitinkamų nusikalstamų veiku, ir pagrindžia, kodėl naujagimio nužudymas yra laikomas privilegijuota nusikaltimo sudėtimi. Kalbant apie subjektą, šiame darbe bus aptartos subjekto amžiaus, riboto pakaltinamumo, biologinės motinystės bei kiti teoriniai ir praktiniai probleminiai klausimai.

Naujagimio nužudymo atveju susiduriame su specialiuoju nusikalstamos veikos subjektu, t.y. motina. Tačiau pirmiausia svarbu nustatyti bendruosius nusikalstamos veikos subjekto požymius, t.y. amžių ir pakaltinamumą.

Remiantis LR BK 13 str. 1 ir 2 d., už naujagimio nužudymą atsako tik motina, kuri nusikalstamos veikos padarymo metu yra sulaukusi 16 metų. Turint omenyje tai, kad susilaukti naujagimio gali ir 12 metų (medicinos istorijoje žinomi jaunesnių motinų atvejai), iškyta problema, kaip vertinti motinos, nesulaukusios 16 metų, savo naujagimio nužudymą, jai esant gimdymo nulemtoje būsenoje. Lietuvoje, šis diskutuotinas klausimas sprendžiamas paprastai: jei motina nėra sulaukusi 16 metų amžiaus, jai baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 131 str. nekyla.

Daugiau problemų praktikoje, kvalifikuojant veiką, gali sukelti toks atvejis, kai motina, nusikalstamos veikos padarymo metu, yra sulaukusi 14 metų amžiaus, tačiau nėra sulaukusi 16 metų amžiaus. Autorės manymu, amžius yra formalusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris negali būti traktuojamas kitaip, negu nustatyta LR BK. Todėl tokiu atveju kaltininkės nebūtų galima traukti baudžiamojon atsakomybėn pagal LR BK 129 str. 1 ar 2 d., nes LR BK 131 str. yra numatyta privilegijuojanti norma, ir jai egzistuojant, bendrosios normos taikyti negalima. Būtina pastebėti, kad baudžiamosios teisės teorijoje šiuo klausimu egzistuoja ir kitokia pozicija. Pavyzdžiui, galima paminėti E. B. Kurguzkinos nuomonę, kuri teigia, kad jei motina yra sulaukusi 14 metų amžiaus, tačiau nesulaukusi 16 metų amžiaus, jos veiką reikia vertinti kaip kvalifikuotą nužudymą, nes nesant specialiosios normos, numatančios baudžiamąją atsakomybę, reikia naudoti bendrąją normą, numatančią baudžiamąją atsakomybę už nužudymą, o atsižvelgiant į tai, kad naujagimio gyvybė nėra didesnis teisinis gėris už mažamečio gyvybę, tai tokia veika turi būti vertinama kaip kvalifikuotas nužudymas¹¹⁷. Nesutinkant su tokia nuomone,

¹¹⁷ КУРГУЗКИНА, Е. Б. *Убийство матерью новорожденного: природа, причины, предупреждения*. Воронеж, 1999, p. 22

pažymėtina, kad šiuo atveju specialioji norma, numatanti atsakomybę už savo naujagimio nužudymą, egzistuoja ir yra numatyta BK, tačiau pati motina nėra sulaukusi reikiamo amžiaus kilti atsakomybei. Šio darbo autorei priimtina A. N. Popovo nuomonė, prieštaraujanti aptariamajai pozicijai, pagal kurią tais atvejais, kai asmuo negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal privilegijuotą sudėtį, nes nėra sulaukęs baudžiamuosiuose įstatymuose numatyto amžiaus, jis tuo labiau negali atsakyti už nusikalstamą veiką, numatytą kvalifikuotoje sudėtyje¹¹⁸.

Kita pozicija, kurią gina S. F. Miliukovas, teigia, kad motina, sulaukusi aptariamo amžiaus, nužudžiusi savo naujagimį, atsako kaip už paprastą nužudymą. Autorius savo nuomonę grindžia anksčiau Rusijos BK galiojusia norma, kai motina už naujagimio nužudymą atsakydavo kaip už paprastą nužudymą ir teigia, kad specialiosios normos buvimas, negali turėti įtakos bendrųjų normų taikymui¹¹⁹.

Taigi apibendrinant analizuojamą amžiaus problematiką, galima išskirti tris nuomonių grupes:

- motina, sulaukusi 14 metų amžiaus, bet nesulaukusi 16 metų amžiaus, baudžiamojon atsakomybėn apskritai negali būti traukiama;
- motina, sulaukusi 14 metų amžiaus, bet nesulaukusi 16 metų amžiaus, baudžiamojon atsakomybėn traukiama pagal LR BK 129 str. 1 d.;
- motina, sulaukusi 14 metų amžiaus, bet nesulaukusi 16 metų amžiaus, baudžiamojon atsakomybėn traukiama pagal LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p.

Kaip jau buvo minėta, šio darbo autorė pritaria tiems autoriams, kurie teigia, kad motinai, nesulaukusiai 16 metų amžiaus, baudžiamoji atsakomybė už naujagimio nužudymą nekyla.

Kitas bendrasis nusikalstamos veikos subjekto požymis yra pakaltinamumas. Pakaltinamumas yra teisinė sąvoka, apibūdinanti nusikalstamos veikos subjekto psichinę būseną. Nors LR BK nepateikia pakaltinamumo apibrėžimo, ją nesunku suformuluoti remiantis LR BK pateiktu nepakaltinamumo apibrėžimu. Pakaltinamumas yra gebėjimas veikiant suprasti savo veikslių esmę ir juos valdyti¹²⁰. Tačiau motina, nužudžiusi savo naujagimį, traukiama baudžiamojon atsakomybėn tik tada, kai ji šią nusikalstamą veiką padaro paveikta gimdymo nulemtos psichinės būsenos, kuri pagal savo esmę traktuotina

¹¹⁸ ПОПОВ, А. Н. *Преступление против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 53

¹¹⁹ МИЛЮКОВ, С. Б. *Российское уголовное законодательство. Опыт критического анализа*. Санкт-Петербург, 2000, p. 218

¹²⁰ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Lietuvos policijos akademija, Vilnius, 1996, p. 119

kaip ribotas pakaltinamumas. Ribotas pakaltinamumas baudžiamosios teisės teorijoje¹²¹ apibrėžiamas kaip tokia asmens būseną, kuri nusikalstamos veikos darymo metu neleido asmeniui visapusiškai suprasti savo veiksmų pobūdžio ar juos valdyti dėl psichikos nukrypimų, kurie nebuvo pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu. Pavyzdžiui, Ukmergės rajono apylinkės teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010¹²² teismas nurodė, kad gimdymo nulemta būseną, dėl kurios gebėjimas kontroliuoti savo veiksmus yra sumažėjęs, leidžia nusikalstamą veiką kvalifikuoti kaip privilegijuotą, t.y. naujagimio nužudymą.

Pažymėtina, kad LR BK gimdymo nulemtos būsenos neapibūdina, todėl norint ją apibūdinti, reikia remtis ne tik baudžiamosios teisės doktrinos pateikiamais šios problemos sprendimo būdais, bet ir medicinos bei psichologijos mokslais. F. Sufuanovas teigia, jog nei viena situacija pati savaimė negali būti vertinama kaip neigiamai veikianti žmogaus psichiką, todėl atsakyti, ar gimdymas nulėmė patologinę motinos būseną, galima tik po išsamaus situacijos ir asmenybės sąveikos įvertinimo¹²³.

Štai vienas Argentinos teisės teoretikas N. Rojas, savo „Teisinėje Medicinoje“¹²⁴ teigia, kad vieni mokslininkai įtraukia į gimdymo būseną nėštumą, gimdymą ir pogimdyminį laikotarpį, prasidedantį po gimdymo; kiti tik pastarąjį; dar kiti mano, kad ši gimdymo būseną trunka iki tada, kol trunka klinikinė gimdos evoliucija; kiti nurodo šio organo histologinę evoliuciją, kuri paprastai trunka iki dviejų mėnesių; yra kas apsiriboja placentinio laikotarpio trukme; dar kiti linkę pratęsti ją iki menstruacijų pradžios. Taigi, kaip matyti, sutarimo tarp mokslininkų šiuo klausimu taip pat nėra. Šio darbo autorė palaiko poziciją, kad sunkią motinos psichologinę būklę gali lemti ne tik gimdymas, nes savaimė suprantama, kad tokios būklės susiformavimo pradžia gali susiformuoti jau nėštumo pradžioje ar jo eigoje. Tuo labiau, kad tyrimų metu pastebėta, kad trečią nėštumo trimestrą depresijos simptomų procentas yra didesnis nei visus šešis mėnesius po gimdymo¹²⁵. Tačiau darbo autorė nesiūlo naujagimio nužudymo dispozicijos pakeisti, pavyzdžiui, į „dėl nėštumo ir gimdymo nulemtos būsenos“, nes tokiu atveju kiltų papildomų neaiškumų, nes nėštumo nulemtą būseną būtų galima klaidingai vertinti vos ne kaip iš anksto susiformavusią tyčią, o tokiu atveju kaltininkei inkriminuoti LR BK 131

¹²¹ ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. Eugrimas, Vilnius, 1998, p. 191

¹²² Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010

¹²³ САФУАНОВ, Ф. Экспертиза состояния матери обвиняемой в убийстве новорожденного ребенка// *Российская юстиция*, No. 3, 1998, p. 29-30

¹²⁴ ROJAS, N. *Medicina Legal*. T. I, El Ateneo, Buenos Aires, 1947, p. 351

¹²⁵ ZINGA D., PHILLIPS S. D., BORN L. Postpartum depression: we know the risks, can it be prevented?//*Rev. Bras. Psiquiatr.*, 2005, 27 (2), p. 56-64

str. jau nebūtų galima. Manytina, kad nėštumo nulemta būseną turėtų reikšti, kad nėštumo eigoje gali susiformuoti ar atsirasti veiksniai, kurie vėliau gali įtakoti gimdymo nulemtos būsenos atsiradimą. Esama autorių, kurie tokius veiksnius vadina ikigimdyminė depresija ir teigia, kad dauguma pogimdyminių nuotaikos sutrikimų gali prasidėti jau nėštumo metu ar kad ikigimdyminė depresija didina pogimdyminės depresijos išsivystymo riziką¹²⁶. Lenkijos baudžiamosios teisės specialistė B. Świątek¹²⁷ neabejoja, jog „savo vaiko nužudymas susijęs su aplinkos, ekonominėmis sąlygomis, gėda dėl nesantuokinio vaiko gimimo ir pan.“. Minėtos autorės nuomone, „šios priežastys daro didžiulę įtaką moters psichikai, suintensyvinant pastangas siekti panaikinti šių problemų „kaltininką“, t.y. gimusį savo vaiką. Šios priežastys neabejotinai turi būti įtrauktos į baudžiamojo kodekso straipsnio, numatančio atsakomybę už naujagimio nužudymą, turinį“. Apie tokius atvejus, kai motinos patologinę būseną gali nulemti ne tik gimdymo metu, bet ir iki gimdymo atsiradę veiksniai, randame pavyzdžių tiek Lietuvos, tiek Lenkijos teismų praktikoje. Antai Ukmergės rajono apylinkės teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010¹²⁸, kuriame kaltinamoji R. B. buvo pripažinta kalta padarius nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 131 str., ekspertizės akte daroma prielaida, jog dar ilgainiui *iki gimdymo* dėl objektyvių (nepageidaujamas, nesantuokinis nėštumas, nebėra galimybės pasidaryti abortą, sunki materialinė šeimos padėtis, būtinybė aprūpinti vaikus) bei subjektyvių (tiriamosios asmenybės bruožai - pasyvumas, neryžtingumas, uždarumas, introversinis išgyvenimų tipas, menki gebėjimai konstruktyviai veikti frustruojančiose situacijose ir kt; jos emociniai išgyvenimai - gėda ir baimė, kad aplinkiniai sužinos apie nėštumą; vienatvės ir apleistumo jausmas, pasimetimas ir sutrikimas, nerandant problemos sprendimo būdų) priežasčių R. B. galėjo apsispręsti neauginti būsimo naujagimio (ką patvirtintų ir jos elgesys nėštumo metu, t.y. atkaklus nėštumo slėpimas ir neigimas). Panaši pozicija sutinkama ir mūsų kaimyninės valstybės Lenkijos teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Krokuvos apeliacinis teismas baudžiamosios bylos Nr. II AKa 256/2002¹²⁹ nuosprendyje konstatavo, kad „ketinimas nužudyti vaiką gimdymo įtakoje yra daugelio psichofizinių, psichologinių, fiziologinių ir visuomeninių veiksnių rezultatas, susijusių tiek su gimdymu, tiek ir su motinos gyvenimo padėtimi. Nepasitaiko savarankiško agresijos pasireiškimo atvejų gimdymo metu, be kitų faktorių“.

¹²⁶ ZINGA D., PHILLIPS S. D., BORN L. Postpartum depression: we know the risks, can it be prevented?//*Rev. Bras. Psiquiatr.*, 2005, 27 (2), p. 56-64

¹²⁷ ŚWIĄTEK, B. *Prawo medyczne dzieciobójstwo*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <www.forensic.am.wroc.pl/zms/09.ppt Dzieciobójstwo> [žiūrėta 2011-03-16]

¹²⁸ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010

¹²⁹ Krokuvos apeliacinio teismo 2002 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 256/2002

Kita vertus, yra ir autorių, kurie tokiai pozicijai nepritaria. Pavyzdžiui, Lenkijos baudžiamosios teisės teoretikas L. Tyszkiewicz¹³⁰ teigia, kad „numatant atsakomybę už naujagimio nužudymą, reikia nustatyti, ar naujagimio nužudymas įvyko dėl stipraus pergyvenimo, iššaukto gimdymo proceso, jo eigos. Čia nėra svarbu kitos tokio pergyvenimo priežastys, tokios kaip vaiko suluošinimas ar gimdančiosios sunkios asmeninės sąlygos“.

Atkreiptinas dėmesys, kad dauguma moterų keletą savaičių po gimdymo išgyvena lengvus depresijos ar nerimo simptomus, kurie paprastai praeina savaime. Po normalaus gimdymo moteris patiria fiziologinį pogimdyvinį laikotarpį, po gimdymo moters organizme vyksta dideli pasikeitimai, trunkantys iki 6-8 savaičių. Normalus nėštumas bei normalus pogimdyminis laikotarpis yra medicininis požiūriu fiziologinė būklė, tačiau tuo laiku moters emocinė būklė nėra įprastinė: vaiko gimimas – ypatingas įvykis, todėl emocijų raiška, jų stiprumas gali smarkiai skirtis nuo įprastinių. Tačiau pažymėtina, kad dėl savo svarbos moters gyvenime, tokie įvykiai gali pasireikšti tiek teigiamomis, tiek neigiamomis emocijomis.

Antai užsienio tyrėjos, J. Arenson ir P. Drake¹³¹, nurodo šiuos veiksnius, kurie įtakoja moterų psichologinę būklę ir adaptaciją pogimdyminiu laikotarpiu:

- motinos – amžius; ankstesnis motiniškas patyrimas; motinos vaidmens konfliktas; santykiai su vyru; kognityviniai gebėjimai; išsilavinimo lygis; kultūra; žalingi įpročiai; gimdymo trukmė; gimdymo ypatumai; nėštumo, gimdymo, pogimdyminės komplikacijos; skausmas; skausmo malšinimas;
- tėvo – amžius; brandumas; ankstesnis patyrimas tapus tėvu; santykiai su partnerė; kognityviniai gebėjimai; išsilavinimo lygis; kultūra;
- kūdikio – gestacinis amžius; fizinės anomalijos; lytis; temperamentas; užsitęsusi slauga;

¹³⁰ TYSZKIEWICZ, L., *et al.* *Kodeks karny. Komentarz.* Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis (wydanie II), Warszawa, 2010, p. 115

¹³¹ ARENSEN, J.; DRAKE P. *Maternal and Newborn Health. Psychological Adaptations to Postpartum.* London, 2007, p. 154-156

- šeimos – kultūra; socialiniai – ekonominiai faktoriai; socialinis palaikymas; šeimos santykiai; karjera; ankstesnė patirtis su savo tėvais;
- planuotas ar neplanuotas nėštumas.

Analizuodamas moters būseną po gimdymo, mokslininkas A. Levin¹³² teigia, jog moters adaptaciją pogimdyminiu laikotarpiu lemia adaptavimosi problemos ligoninėje, psichinė įtampa gimdant, problemos dėl naujagimio sveikatos. Taigi įvairūs autoriai nurodo, kad psichologinei adaptacijai po gimdymo įtakos turi psichologiniai, socialiniai ir moters fizinės būklės veiksniai. Neabejotina, jog stresas, nerimo ir depresijos simptomai turi įtakos motinos adaptacijai, motinystės vaidmens suvokimui ir jos sąveikai su kūdikiu po gimdymo.

Pažymėtina, kad motinos emocinei savijautai po gimdymo apibūdinti naudojami įvairūs terminai: „distresas/depresija“, „psichologinis distresas“, „motiniškas distresas“, bet dažniausiai paplitę „pogimdyminė depresija“ ir „depresiniai simptomai“. Gimdymo nulemta būseną dėl išgyvenamų pogimdyminių emocinių pokyčių, sveikatos problemų klasifikuojama į tris pagrindines grupes¹³³:

- Pogimdyminis liūdesys;
- Pogimdyminė depresija;
- Pogimdyminė psichozė.

Pogimdyminis liūdesys yra emocinės būklės patologija, kai pasireiškia ne visi depresijai būdingi požymiai, o tik dalis jų. Pogimdyminis liūdesys labiausiai paplitęs iš išvardintų trijų sutrikimų ir nustatomas 50 – 80 % moterų. Emocinio nestabilumo požymiai paprastai atsiranda antrą ir trečią dieną po gimdymo, o labiausiai išryškėja 5 – 7 dieną. Jeigu tai tik pogimdyminis liūdesys, antrą savaitę simptomai gali pradėti blankti. Kai kuriais atvejais pogimdyminis liūdesys gali

¹³² LEVIN, A. Motinystės jausmo ugdymas naujagimių skyriuose//*Lietuvos akušerija ir ginekologija*. Nr. 3:203-5, 1999

¹³³ BURNS, D. *Aspects of Postpartum Depression*. Ontario: Middlesex-London Health Unit., London, 2003, p. 78

užtrukti ir ilgesnį laikotarpį – tęstis ir ketvirtą ar penktą savaitę. Paprastai būdinga kintanti nuotaika: tai didžiulis džiaugsmas, tai verksmingumas, taip pat gali pasireikšti nerimas, miego sutrikimai, apetito sumažėjimas, pykinimas, liūdesys, sutrikimas, dirglumas. Tokiu atveju moteriai ypač svarbu artimųjų parama, poilsis. Kai kuriais atvejais pogimdyminis liūdesys gali užtrukti ir ilgesnį laikotarpį – tęstis ir ketvirtą ar penktą savaitę. Vieni psichologijos mokslininkai nurodo, kad ilgiau užsitęsusi pogimdyminė liūdesį jau reikėtų laikyti depresija, nors kai kurie klinicistai tokią būklę siūlo vadinti komplikuoju pogimdyminiu liūdesiu.

Pogimdyminė depresija dažniausiai prasideda po gimdymo, paprastai ne vėliau kaip ketvirtą savaitę. Tačiau gali prasidėti ir vėliau, net per pirmuosius metus po gimdymo. Tokio tipo depresija būna susijusi su moters organizmo psichologiniu ir biologiniu pažeidžiamumu po gimdymo. Depresijai būdingi ir dėmesio sutelkimo pokyčiai, savęs nuvertinimas, kaltės jausmas, ypač, kad yra bloga motina, pesimistinės nuostatos, sutrikęs miegas, sumažėjęs apetitas. Patys pavojingiausi depresijos požymiai: žalojimas, mintys apie savižudybę ar savo naujagimio nužudymą, ar savižudiški veiksmai. Iki 85% motinų po gimdymo jaučia depresiją, galinčią sukelti abejingumą, pyktį kūdikiui ar net pavojų jo sveikatai ar gyvybei¹³⁴. Pogimdyminė depresija sergančios moters gali nedžiuginti kūdikis, ji gali nejausti jokios šilumos ar meilės vaikui, gali save laikyti bloga motina, nesugebančia pasirūpinti vaiku, gali kilti minčių, kad ji neverta būti motina, kad ji našta aplinkiniams¹³⁵.

Pogimdyminė psichoze yra sunkus nuotaikos sutrikimas. Tikslus šio sutrikimo dažnumas nėra žinomas. Literatūros duomenimis, iš 500 – 1000 gimdymų pasitaiko maždaug vienas pogimdyminės psichozės atvejis, t. y. 0,1 – 0,2 %. Paprastai pogimdyminė psichoze pradeda ryškėti pirmomis dienomis po gimdymo. Formuojasi būklė, kuri yra panaši į hipomaniją.

¹³⁴ DAUBARAS, G. *Somatinių ligonių psichikos sutrikimai*. Vilnius, 2001, p. 108-109

¹³⁵ DANILEVIČIŪTĖ, V. *Psichikos sutrikimai nėštumo ir pogimdyminiu laikotarpiu*. Kaunas, 2006

Neretai į tokius simptomus neatkreipiama dėmesio, manoma, kad tai didelis džiaugsmas gimus kūdikiui. Svarbiausi pogimdyminės psichozės simptomai yra šie: susijaudinimas, forsuota kalba, haliucinacijos, kliedesiai, nemiga, suglumimas¹³⁶. Vienas iš dažniausiai diagnozuojamų pogimdyvinės psichozės simptomų yra motinos liguistas noras apsaugoti savo vaiką nuo būsimų kančių, jį nužudant. Jeigu moteris nepradedama laiku gydyti, gali grėsti pavojus jai ir vaikui (iki nužudymo ir savižudybės), nes pagal H. J. Kaplano ir B. J. Sadocko atliktus tyrimus, 5% tokių pacienčių nusižudė, o 4% nužudė savo kūdikius¹³⁷.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos įstatymų leidėjas nekonkretina šios pogimdyminės būklės ir ją vadina tiesiog gimdymo nulemta būseną, todėl visi galimi tokios būklės pasireiškimo būdai yra alternatyvūs ir nusikalstamos veikos kvalifikavimui reikšmės neturi.

Svarbu paminėti, kad Lietuvos teismai savo sprendimuose, remdamiesi ekspertų išvadomis, ne tik įvardija konkrečią kaltininkės būseną, pavyzdžiui, „priklausomo tipo asmenybės sutrikimas“, „situacinė depresinė reakcija“, „adaptacijos sutrikimo lygis“, tačiau nurodo ir konkrečius tiek objektyviai, tiek subjektyviai kaltininkę ir jos būseną apibūdinančius požymius. Manytina, kad išsamus tokių požymių aprašymas yra ne tik būtinas bei pagirtinas, bet ir privalomas kiekvienoje baudžiamojoje byloje, kurioje kaltinimas pareikštas pagal LR BK 131 str. Pavyzdžiui, Ukmergės rajono apylinkės teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010¹³⁸, nurodoma, kad kaltinamajai R. B. vyrauja specifinio asmenybės sutrikimo simptomatika, kurią patvirtina psichologinio asmenybės tyrimo duomenys (pasyvumas, neryžtingumas, uždarumas, introversinis išgyvenimų tipas, nepasitikėjimas savimi, diskomforto, bejėgiškumo ir baimės jausmas, kad nesugebės pasirūpinti savimi, polinkis užimti pasyvaus laukimo poziciją, pati nieško racionalių situacijų sprendimo būdų). Taip pat galima pateikti pavyzdį iš Lenkijos teismų praktikos. Varšuvos Apeliacinio teismo nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 125/2006¹³⁹, kaltinamoji E. M. buvo pripažinta kalta padariusi nusikalstamą veiką, numatytą Lenkijos BK 149 str., kuriame numatyta

¹³⁶ *Ibidem*

¹³⁷ DRAŠUTIENĖ, G. *et al.* *Akušerija ir ginekologija*. Vaistų žinios, Vilnius, 2005, p. 430

¹³⁸ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010

¹³⁹ Varšuvos apeliacinio teismo 2006 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 125/2006

baudžiamoji atsakomybė už naujagimio nužudymą¹⁴⁰. Teismas nuosprendyje pasisakė, kad šiuo atveju kalbama „apie ypatingą psichinę būklę, kurioje gimdymo eigos įtaka gimdyvei suprantama plačiai, t.y. ne tik kaip susijusi su fiziniu skausmu gimdymo metu, tačiau ir kitomis kančiomis, netgi baime dėl naujos, blogos gyvenimo padėties. Tokia ypatinga kaltinamosios psichinė būklė ir jos veika, apibūdinama kaip prieštaraujanti natūraliems motiniškiems jausmams“.

Kaip minėta, išsamus kaltininkės būsenos ištyrimas ir jos nagrinėjimas nuosprendyje yra sveikintinas teismų praktikoje, tačiau tokios praktikos laikomasi ne visada. Kaip pavyzdį galima pateikti Prienų rajono apylinkės teismo nuosprendį baudžiamojoje byloje Nr. 1 –72 - 214 / 2005¹⁴¹, kuriame, nors V. P. ir buvo pripažinta kalta, padariusi nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 131 str., tačiau nuosprendyje nėra visiškai analizuojama ir tiriama, kas galėjo sukelti ir sukėlė patologinę motinos būseną, ir ar kaltininkė, darydama minėtą nusikaltimą, iš tikrųjų buvo paveikta gimdymo nulemtos būsenos. Šio darbo autorės nuomone, minėtas nuosprendis dėl savo neišsamumo kelia pagrįstas abejones, kad byla nebuvo ištirta pilnai ir visapusiškai, nes neginčijamų įrodymų, kurių pagrindu pripažįstama, kad motina buvo gimdymo nulemtoje būsenoje, nuosprendžio motyvuojamoje dalyje nenurodyta.

Susipažinus su teismų praktika, darbo autorė daro išvadą, kad išsamus kaltininkės būsenos tyrimas turi būti atliktas kiekvienu konkrečiu atveju. Tokią išvadą lemia kelios priežastys. Pirma, tinkamai neištyrus kaltininkės būsenos, ji gali būti nepagrįstai pripažinta kalta ne dėl privilegijuotos nusikalstamos veikos, t.y. naujagimio nužudymo, padarymo, o už sunkesnės nusikalstamos veikos padarymą, t.y. mažamečio, bejėgiškos būklės, savo vaiko nužudymą. Antra, gali susiklostyti ir priešinga situacija: kaip matyti iš aukščiau pateikto pavyzdžio, neatlikus išsamios ir tinkamos ekspertizės, kaltininkei privilegijuoto nužudymo kvalifikavimui būtina būsena gali būti nustatyta paties teismo, net nesant eksperto išvados, tačiau iš tikrųjų tokia būsena jos gali būti ir nepaveikusi.

Nagrinėjant sisteminiu aspektu užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus, galima teigti, jog vienų valstybių įstatymuose numatyta, jog patologinę moters būseną būtina turi sukelti gimdymas. Tokių valstybių sąrašė yra ir Lietuva. Taip pat yra valstybių, kuriose gimdymo nulemta būsena konkretizuojama jau pačiame įstatyme.

¹⁴⁰ Lenkijos BK 149 str. numatyta : motina, kuri nužudo savo vaiką gimdymo metu ir būdama įtakota gimdymo, baudžiama laisvės atėmimu nuo 3 mėnesių iki 5 metų. Pagrindinis naujagimio nužudymo teisinio reglamentavimo skirtumas nuo Lietuvoje esančio, yra tas, kad Lenkijos baudžiamasis įstatymas baudžiamajai atsakomybei kilti reikalauja ne tik specialios motinos būsenos, bet ir numato laiko kriterijų, t.y. gimdymo metu, kaip anksčiau buvo ir Lietuvoje (aut. pastaba)

¹⁴¹ Prienų rajono apylinkės teismo 2005 m. birželio 8d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-214/2005

Pavyzdžiui, Danijos baudžiamasis kodeksas naujagimio nužudymą traktuoja kaip privilegijuotą sudėtį, jeigu motina nužudo savo kūdikį gimdymo metu ar iškart po jo ir jeigu ji veikė būdama nelaimėje dėl baimės iš gėdos arba patiriant kančias dėl silpnumo, sumišimo ar panikos, sukeltos gimdymo. Autorės nuomone, toks pogimdyminės būsenos apibrėžimas įstatyme iš vienos pusės yra kritikuotinas, nes jeigu kaltininkės būseną bus įvertinta kaip ne tokia, kuri įtvirtinta įstatyme, kaltininkės veika nebus kvalifikuojama pagal privilegijuotą sudėtį. Kita vertus, galima teigti, kad pagal Danijos baudžiamąjį įstatymą būtina kiekvienu konkrečiu atveju atlikti psichologinę – psichiatrinę ekspertizę, siekiant nustatyti kaltininkės psichologinę būseną gimdymo metu ar tuoj po gimdymo, todėl tai leidžia formuoti teisingai ir vieningai teismų praktikai.

Dar kitose valstybėse, pavyzdžiui Bolivijoje, Kosta Rikoje, Ekvadore motinos būseną siejama ne su gimdymo nulemta būseną, o su noru ir siekiu paslėpti savo gėdą, silpnumą ir panašius jausmus¹⁴².

Lyginamuoju aspektu apžvelgus pasirinktų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose nustatytos motinos psichologinės būsenos kilimo priežastį, galima teigti, kad:

- Pirmajai grupei priskirtinos valstybės, kurių įstatymai motinos patologinės būsenos priežastimi laiko būtent patį gimdymą (pavyzdžiui, Lietuva, Danija, Lenkija);
- Antrajai grupei priskirtinos valstybės, pagal kurių įstatymus tokią motinos būseną nulemia noras ir siekis paslėpti savo gėdą ir negarbę (pavyzdžiui, Bolivija, Kosta Rika, Ekvadoras);
- Trečiajai grupei priskirtinos valstybės, kurių įstatymuose iš viso nenumatyta motinos psichologinė – patologinė būseną (pavyzdžiui, Ukraina).

Autorės nuomone, verta dėmesio ir dar vieno mokslininko A. N. Popovo pozicija, kuris teigia, kad, jei patologinę motinos – žudikės būseną nulėmė gimdymas, tai reikia kalbėti apie medicininio pobūdžio priežastis, o jei šią motinos būseną nulėmė kitos priežastys, tai reikia atsižvelgti į įvairius socialinės kilmės reiškinius, kurie tiek prieš, tiek po gimdymo galėjo motiną paveikti tiek, kad ji ryžosi savo kūdikio nužudymui¹⁴³. Panaši pozicija atsispindi Lotynų Amerikos valstybių baudžiamosios teisės doktrinoje: tokį motinos elgesį galėtų išprovokuoti noras paslėpti savo gėdingą elgesį (garbės praradimą), silpnumą. Be kita ko, Rusijos baudžiamosios teisės doktrinoje nurodoma, kad tai galėtų

¹⁴² Ispanijos 1848 m. BK įtvirtino sąvoką "paslėpti savo gėdą." Ši sąvoka įsivyravo ir beveik visuose Lotynų Amerikos šalių baudžiamuosiuose kodeksuose (aut. pastaba).

¹⁴³ ПОПОВ, А. Н. *Преступление против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 47

būti artimųjų pasmerkimas ar tėvo atsisakymas pripažinti vaiką. Autorės nuomone, bet kuriuo atveju, ar tai būtų gimdymo, ar kitų priežasčių nulemta būseną, ji kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti patvirtinta psichologinės psichiatrinės – ekspertizės aktu, nors pagal LAT, „kaltininkės būsenai nustatyti pakanka specialisto išvados, o psichologinė ar psichiatrinė ekspertizė turi būti skiriamos tik to prireikus“¹⁴⁴. Tačiau išanalizavus teismų praktiką, galima teigti, kad dažniausiai specialisto išvados neužtenka, todėl skiriama psichologinė – psichiatrinė ekspertizė. Pavyzdžiui, LAT nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006¹⁴⁵ kasatorė teigia, kad jos psichinė būklė nebuvo išsamiai tirta, o tik formaliai stebėta. Tačiau iš bylos medžiagos matyti, kad kasatorei buvo skirta ne tik ambulatorinė, bet ir stracionarinė psichologinė, psichiatrinė ekspertizė. Ambulatorinės ekspertizės akto išvadose nurodoma, kad baudžiamosios bylos medžiagoje, medicininėje dokumentacijoje nėra duomenų, iš kurių būtų galima spręsti, kad L. V. jai inkriminuojamos veikos metu būtų buvusi laikinoje psichinės veiklos sutrikimo būsenoje (gimdymo nulemtoje būsenoje). Atlikusi stacionarinį kaltinamosios stebėjimą ir susipažinusi su bylos medžiaga, ekspertų komisija padarė jau kategorišką išvadą, kad L. V. veikos padarymo metu nebuvo laikinoje psichikos veiklos sutrikimo (gimdymo nulemtoje) būsenoje ir galėjo suprasti savo veiksmų esmę. Taigi iš šio teismų praktikos pavyzdžio matyti, kad vien ambulatorinės ekspertizės gali nepakakti, nes kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti vadovaujama ekspertizės aktu nustatant kaltinamosios būklę. Papildant šią mintį, pažymėtina, kad kiekvienu konkrečiu atveju nustatant motinos patologinės – psichologinės būsenos laikotarpį, svarbu vadovautis ir medicininiais laiko kriterijais. Todėl, kaip jau buvo minėta, autorės nuomone, yra kritikuotinas galutinės laikotarpio ribos nustatymas medicinos moksle, t.y. 28 dienos, kuriam esant veika gali būti kvalifikuojama kaip naujagimio nužudymas pagal LR BK. Be to, būtina akcentuoti, kad analizuojama motinos būseną, kaip jau buvo minėta anksčiau, remiantis medicinos, psichiatrijos, psichologijos mokslais, gali tęstis ir ilgiau.

Apibendrinant aukščiau išdėstytus teiginius, mokslininkų nuomones bei teismų praktiką, galima daryti išvadą, kad motinos psichinė būseną, nulemtą gimdymo, sumažina jos gebėjimą ir galėjimą suvokti savo veiksmų prasmę ir juos valdyti, t.y. ji tampa nepajėgi tą padaryti, todėl pripažįstama, kad nors tokia kaltininkės būseną ir nepanaikina jos pakaltinamumo visiškai, tačiau jį sumažina ir tokia jos būseną visiškai atitinka baudžiamosios teisės teorijoje plačiai analizuojamo riboto pakaltinamumo būseną. Tokią poziciją palaiko ir J. Nocius, teigdamas, kad „gimdymo nulemta būseną gali būti ir

¹⁴⁴ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

¹⁴⁵ LAT 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006

laikinas psichikos sutrikimas, nešalinantis pakaltinamumo, bet jį ribojantis, ir motina tokiomis atvejais traktuojama kaip asmuo, ne visiškai galintis suprasti savo veiksmų prasmės arba jų valdyti¹⁴⁶. Pasak V. Piesliako, ribotai pakaltinamas asmuo nusikalstamos veikos padarymo metu suvokia daromos nusikalstamos veikos faktines aplinkybes ir socialinę reikšmę, tačiau šis suvokimas yra ribotas, tai yra siauresnis nei kitų pakaltinamų žmonių, todėl darytina išvada, kad asmuo apskritai suvokė daromos veikos pavojingumą ir turi (bent iš dalies) atsakyti už padarytą nusikalstamą veiką¹⁴⁷.

Kaip jau minėta, LR BK išskirtos trys nusikalstamos veikos, kurios savo esme būtinuaju sudėties požymiu numato ir specifinę kaltininko veiksmus nulemiančią būseną (t.y. ribotą pakaltinamumą): nužudymas labai susijaudinus, sunkus sveikatos sutrikdymas labai susijaudinus ir analizuojamas naujagimio nužudymas. Be to, pažymėtina, kad traukiant motiną baudžiamojon atsakomybėn už naujagimio nužudymą, jai atskirai nėra inkriminuojamas LR BK 18 str.

Kalbant apie ribotą pakaltinamumą, pastebėtina, kad kai kurioje literatūroje galima sutikti nuomonių ir siūlymų gimdymo nulemtą psichofiziologinę būseną įtvirtinti LR BK bendrojoje dalyje, nesiejant minėtos būsenos su konkrečia nusikalstama veika, t.y. naujagimio nužudymu, ir tokios sudėties atsisakyti Specialiojoje dalyje. Tokio siūlymo argumentas yra tai, kad moteris, būdama aptariamoje būsenoje, gali kėsintis nebūtinai į savo naujagimį, bet ir į kitą asmenį. Panašios nuomonės laikosi ir M. N. Gernetas, teigdamas, jog „dėl gimdymo nulemtos būsenos sumažėjusį pakaltinamumą logiška įtraukti į BK bendrąją dalį, kad motinos būseną būtų vertinama tik kaip atsakomybę švelninanti aplinkybė“¹⁴⁸. Tačiau, autorės nuomone, kaltininkės būseną būtina vertinti kaip ribotą pakaltinamumą, o atsisakyti gimdymo nulemtos būsenos įtvirtinimo specialioje normoje, t.y. 131 str., arba atsisakyti specialios normos būtų neteisinga, nes tokiu atveju įstatymų leidėjas išreikštų abejingumą motinos gimdymo nulemtai būsenai, kurios pasekmė – nusikalstamos veikos padarymas.

Kaip minėta, naujagimio nužudymo subjektas yra specialusis, o tai reiškia, kad be bendrųjų subjekto požymių, jį apibūdina ir kiti fakultatyvūs požymiai, kurie, norint kvalifikuoti veiką kaip naujagimio nužudymą, yra būtinieji, ir kiekvienu atveju turi būti nustatyti. Tai požymiai, apibūdinantys kaltininko asmenybę, kurie, anot V. Piesliako, turi įtakos ne tik paties asmens pavojingumui, bet ir gali daryti įtaką nusikalstamos veikos pavojingumui¹⁴⁹. Taigi aptariamoms veikoms subjektu gali būti tik naujagimio motina.

¹⁴⁶ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 1998, p. 27-28

¹⁴⁷ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Justitia, Vilnius, 2006, p. 331

¹⁴⁸ ГЕРПЕТ, М. Н. *Демонбуицтво*. Москва, 1911, p. 277

¹⁴⁹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius, Justitia., 2006, p. 131

Analizuojant naujagimio nužudymą lyginamuoju aspektu, pažymėtinas įdomus faktas, kad Europos valstybėse, kaip ir Lietuvoje, subjektu pripažįstama tik naujagimio motina. Tačiau kai kuriose Lotynų Amerikos šalyse šio nusikaltimo subjektų ratas yra praplečiamas. Pavyzdžiui, Brazilijoje¹⁵⁰ subjektu gali būti pripažintas bet kuris asmuo, jei kūdikis nužudomas gimdymo metu ar tuoj po jo. Taigi čia subjektų ratas išplečiamas neribotai, atsižvelgiant ne į subjektą, o į laiką, kada padaroma nusikalstama veika. Kaip kitą pavyzdį galima pateikti ir Čilės BK¹⁵¹, kuriame numatyta, kad ne tik motina, bet ir naujagimio tėvas ar kitas teisėtas protėvis gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal analizuojamą straipsnį. Taip pat galime rasti baudžiamųjų įstatymų, kuriuose naujagimio nužudymo subjektų ratas ne praplečiamas, o atvirkščiai – siaurinamas. Pavyzdžiui, Kosta Rikos BK¹⁵² naujagimio subjektu pripažįsta tik geros reputacijos motiną.

Taigi kalbant apie naujagimio nužudymo subjektą galima išskirti keturias grupes valstybių, kurios turi skirtingą teisinį reglamentavimą:

- valstybės, kuriose naujagimio nužudymo subjektu gali būti pripažinta tik motina;
- valstybės, kuriose naujagimio nužudymo subjektu gali būti pripažintas bet kuris asmuo;
- valstybės, kuriose naujagimio nužudymo subjektu gali būti pripažinta tiek naujagimio motina, tiek tėvas ar kitas teisėtas protėvis;
- valstybės, kuriose naujagimio nužudymo subjektu gali būti pripažinta tik geros reputacijos motina.

Pažymėtina, kad dėl analizuojamos nusikalstamos veikos subjektų rato kyla ir kitokių problemų, kurių atsiradimą lėmė šiuolaikinės medicinos pasiekimai. Atsižvelgiant į tai, kad dabar galiojančioje normoje įtvirtinta gimdymo nulemta būseną, savaime suprantama, kad iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog kūdikio motina laikytina tik moteris, kuri pagimdė kūdikį. Tačiau vis dėlto egzistuoja subjekto problema, atsiradus dirbtiniam apvaisinimui ir surogatinei motinystei. Pavyzdžiui, surogatinės motinystės atveju iškyla klausimas, ką laikyti naujagimio nužudymo subjektu – ar motiną, kuri išnešiojo ir pagimdė kūdikį, tačiau yra atsisakiusi visų motinystės teisių, t.y. gimdyvę, ar motiną

¹⁵⁰ Código Penal de Brasil [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/24870988/Codigo-Penal-Brasil>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹⁵¹ Código Penal de la República de Chile [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.servicioweb.cl/juridico/Codigo%20Penal%20de%20Chile%20libro1.htm>> [žiūrėta 2011-02-15]

¹⁵² Código Penal de Costa Rica [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oas.org/juridico/mla/sp/cri/sp_cri-int-text-cpenal.pdf> [žiūrėta 2011-02-15]

juridiniu, tačiau ne biologiniu požiūriu. Toks pat klausimas iškyla ir dirbtinio apvaisinimo *in vitro* (dirbtinis apvaisinimas mėgintuvėlyje ir vėlesni embriono perkėlimas į moters gimdą), jeigu tokia procedūra atliekama svetimai moteriai. Akivaizdu, kad apvaisinus svetimą kiaušialąstę, moteris išnešioja ir pagimdo kūdikį, su kuriuo jos nesieja jokie genetiniai ryšiai. Šiuo atveju gestaciniai ir genetiniai motinystės aspektai yra atskiriami¹⁵³. Todėl tokiu atveju kyla logiškas klausimas, kurie iš šių ryšių yra svarbesni ar tikresni motinystės indikatoriai? Antai, Didžiojoje Britanijoje vaiko motina yra laikoma vaisių išnešiojusi moteris, t.y. gestacinė motina. Šiuo aspektu, autorės nuomone, motina turi būti kūdikį išnešiojusi ir pagimdžiusi moteris, nors jos genetiniai ryšiai su vaiku ir nesietų. Antra vertus, pažymėtina, jog kitų normų atžvilgiu motina galėtų būti laikoma ir gestaciniais ryšiais su vaiku nesusijusi moteris. Todėl atsižvelgiant į šiuolaikinių medicinos mokslų ir technologijų galimybes ir susiklosčiusią problemą, kai kurie mokslininkai, pavyzdžiui, A. N. Krasikovas siūlo nagrinėjamos normos subjektą apibrėžti kaip gimdyvę, o ne kaip motiną. Tokią poziciją šis mokslininkas grindžia tuo, kad ir ne savo kūdikį išnešiojusi ir pagimdžiusi moteris išgyvena tokias pačias psichines bei fizines kančias, kurios gali neigiamai paveikti jos psichiką¹⁵⁴. Tokio siūlymo atmesti tikrai negalima, nes jis yra teisingas, tačiau, šio darbo autorės nuomone, Lietuvoje keisti BK nėra prasmės, kadangi normoje numatyta gimdymo nulemta būseną savaimė suponuoją mintį, kad subjektu gali būti tik gimdymą patyrusi, o taip pat kūdikį išnešiojusi moteris. Šio klausimo svarbą patvirtina ir faktas, kad kiekvienu atveju ikiteisminio tyrimo metu pagal LR BK 131 str., atliekamas DNR tyrimas, siekiant nustatyti, ar tikrai konkreti moteris yra nužudyto naujagimio motina. Pavyzdžiui, Ukmergės rajono apylinkės teismo nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010 iš specialisto išvados matyti, kad kaltinamoji R. B. yra vyriškos lyties naujagimio lavono biologinė motina su 99,97 % tikimybe¹⁵⁵.

Subjektyviosios pusės analizė pradedama nagrinėjant motinos kaltės, kaip kaltininkės psichinio santykio su daroma nusikalstama veika, klausimą. Tiriant šios nusikalstamos veikos sudėtį, darytina išvada, kad šio nusikaltimo kaltės forma yra tyčia, ir tokia veika negali būti padaryta neatsargiai. Esant motinos tiesioginei tyčiai, pastaroji suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numato, kad jos naujagimį gali ištikti

¹⁵³ VAINUTIENĖ V., KUNTELIIJA T. *Dirbtinis apvaisinimas*. Lietuvos bioetikos komitetas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://bioetika.sam.lt/index.php?970061941>> [žiūrėta 2010-11-21]

¹⁵⁴ КРАСИКОВ, А. Н. *Ответственность за убийство по российскому уголовному праву*. Саратов, 1997, p. 105

¹⁵⁵ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010

mirtis ir nori, kad dėl jos veikimo ar neveikimo taip įvyktų. Esant netiesioginei tyčiai, kaltininkė taip pat suvokia pavojingą daromos nusikalstamos veikos pobūdį, numato, kad naujagimį gali ištikti mirtis, ir nors nenori kūdikio mirties, tačiau sąmoningai leidžia, kad taip įvyktų, t.y. neatsisako savo veikimo ar neveikimo.

Kalbant apie tyčios rūšis, literatūroje galima rasti išsakytų pozicijų dėl to, kad naujagimio nužudymas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia. Tokia nuomonė argumentuojama tuo, kad motina visada numesdama kūdikį ant žemės, suduodama jam, nemaitindama ir pan. siekia kūdikio mirties. Kai kurie autoriai laikosi pozicijos, jog „sunku įsivaizduoti, kad asmuo, suprasdamas, jog savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, ir numatydamas, kad savo veika gali ją atimti, gali nenorėti nukentėjusiojo mirties“¹⁵⁶. Nors praktikoje pavyzdžių nėra, tačiau šio darbo autorė palaiko poziciją, kad šis nusikaltimas gali būti padaromas ir netiesiogine tyčia. Įvertinant tai, kad motina yra tam tikroje patologinėje būsenoje ir būtent ta būseną nulemia jos veiksmus, vargu ar galima daryti išvadą, kad kiekvienu atveju motina nori ir siekia naujagimio mirties. Esant netiesioginei motinos tyčiai, manytina, kad ji jaučia abejingumą tam, ar jos naujagimį ištiks mirtis ar ne, tačiau patologinės būsenos vedama, neatsisako savo veikimo ar neveikimo, kad kūdikio mirtis neištiktų. Šią situaciją būtų galima pailiustruoti tokia autorės sugalvotu pavyzdžiu: dar moters nėštumo metu atsiranda veiksniai, dėl kurių po gimdymo susiformuoja patologinė motinos būseną, o gimęs kūdikis yra ypač verkšmingas. Motina, norėdama kūdikį „užtildyti“, jam suduoda, tačiau specialiai nesiekdama kūdikio mirties, nors dėl smūgio kūdikiui išsilieja kraujas į smegenis ir jis miršta. Būdama gimdymo nulemtoje būsenoje, motina jaučia abejingumą savo veiksmų pasekmėms, t.y. šiuo atveju jai nėra svarbu, ar kūdikį ištiks mirtis, ar jis tiesiog liausis verkęs.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR BK Specialiosios dalies straipsnių dispozicijose tiesioginės ir netiesioginės tyčios terminai nevartojami. Tai reiškia, kad ir naujagimio nužudymo atveju tyčios rūšis kvalifikavimui reikšmės neturi, t.y. ir tiesiogine, ir netiesiogine tyčia padarytas naujagimio nužudymas yra kvalifikuojamas pagal tą patį LR BK 131 str.

Pažymėtina, kad nors didesnių neaiškumų dėl motinos kaltės formos nekyla, tačiau tik atsižvelgiant į tai, kokia vis dėlto kaltės rūšis pagal jos susiformavimo momentą, galima teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką. Remiantis LAT pozicija, jei sumanymas nužudyti savo naujagimį motinai kilo iš anksto, dar iki gimdymo, tada nepriklausomai

¹⁵⁶ RIAUBAITĖ, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atirbojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai//*Jurisprudencija*. Mokslo darbai, 2008 11 (113), p. 93

nuo gimdymo sukeltos būsenos ypatybių, motinos veika kvalifikuojama pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus¹⁵⁷. Tai reikštų, kad kaltininkės tyčia naujagimio nužudymo atveju gali būti tik susiformavusi staiga ir jokių būdu ne išankstinė. Analogišką nuomonę pateikia ir S. V. Borodinas, sakydamas, jog iš anksto apgalvota tyčia rodo motinos ruošimąsi nužudyti naujagimį, todėl jau negalima kalbėti apie veikos kvalifikaciją pagal privilegijuotą sudėtį¹⁵⁸. Tokią pačią nuomonę palaiko ir Lenkijos baudžiamosios teisės teoretikas L. Tyszkiewicz¹⁵⁹, teigiantis, kad, jeigu ketinimas atimti naujagimiui gyvybę atsirado prieš gimdymą ir buvo įvykdytas gimdymo metu, tai veikos kvalifikavimas pagal Lenkijos BK 149 str. (t.y. naujagimio nužudymą) negalimas, kadangi naujagimio nužudymas neįvyko gimdymo eigos įtakoje, bet buvo nulemtas kitų aplinkybių. Tačiau tokiu atveju nesuprantama pozicija tų autorių, kurie teigia, kad ne tik gimdymas gali nulemti patologinę motinos būseną, bet ir pats nėštumo periodas. Tokiu atveju, jeigu būtų teigiama, kad nėštumo metu kilę tam tikros priežastys nulėmė motinos būseną ir ji jau tuo metu sugalvojo, kad gimus kūdikiui darys šią nusikalstamą veiką, apgalvojo aplinkybes ir veikos padarymo būdą, tada būtų galima teigti, kad motinos tyčia nėra staiga susiformavusi, o apgalvota iš anksto, todėl jai LR BK 131 str. inkriminuoti nebūtų galima. Pažymėtina, jog šio darbo autorė anksčiau išdėstė nuomonę, kad tokia būsena gali susiformuoti staiga tik prasidėjus gimdymui ar po jo, tačiau jos atsiradimą įtakoje reiškiniai galėjo atsirasti ir nėštumo metu, kaip pradiniai veiksniai, nulėmę tokią moters būseną. Tiek Lietuvos (J. Nociaus¹⁶⁰), tiek užsienio šalių (R. A. Bazarovo¹⁶¹) baudžiamosios teisės doktrinoje galima sutikti nuomonę, jog naujagimio nužudymo atveju tyčia gali būti tiek apgalvota iš anksto, tiek kilusi staiga, o tyčios susiformavimo momentas kvalifikavimui reikšmės neturi. Lenkijos Aukščiausiasis teismas dar 1981 m. viename savo sprendimų¹⁶² pažymėjo, kad „būsimo vaiko išankstinis nužudymo sumanymas iš anksto neapsprendžia veikos kvalifikavimo“. Tačiau tokia nuomonė, matyt, būtų priimtina tik tuo atveju, jeigu naujagimio nužudymo normoje būtų įtvirtintas laikas kaip būtinas sudėties požymis, kaip anksčiau buvo Lietuvoje, kai kiekviena motina,

¹⁵⁷ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

¹⁵⁸ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2003, p. 218

¹⁵⁹ TYSZKIEWICZ L., *et al.* *Kodeks karny. Komentarz*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis (wydanie II), Warszawa, 2010, p. 116

¹⁶⁰ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokojoji priemonė. – Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 8

¹⁶¹ БАЗАРОВ, Р. А. *et al.* *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Экзамен, Москва, 2003, p. 188

¹⁶² Lenkijos Aukščiausiojo teismo 1981 m. kovo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. IV KR 32/81

nužudžiusi savo naujagimį gimdymo metu ar iš karto po jo, neatsižvelgiant į tai, ar ji paveikta gimdymo nulemtos būsenos, ar ne, atsakytų pagal normą, reglamentuojančią atsakomybę už naujagimio nužudymą.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pritariana dažniausiai literatūroje sutinkamai nuomonei, kad kaltininkė nužudo naujagimį veikdama staiga susiformavusia tyčia, nors nėra atmestina, jog pradiniai motinos psichofiziologinę būseną nulėmę veiksniai gali susiformuoti ir nėštumo metu. Neatmetant tokių aplinkybių egzistavimo, neabejotina, jog teismui gali būti sunku nustatyti, ar buvo staigi ar iš anksto susiformavusi tyčia, todėl rekomenduojama kiekvienu atveju skirti kaltininkei psichologinę – psichiatrinę ekspertizę, kurios išvados leistų teisingai kvalifikuoti nusikalstamą veiką.

Analizuojant teismų praktiką, pastebėta, kad ji yra nevienareikšmiška, nes vienu atveju teismas tam tikras aplinkybes vertina kaip iš anksto susiformavusią tyčią, o kitu atveju tokios pat aplinkybės pripažintinos veiksniais, nulėmusiais motinos nėštumo ir gimdymo įtakotą patologinę būseną. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo priimtame nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332-2008¹⁶³, J. G. pripažinta kalta padariusi nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 129 str. 2 d. 2, 3 p. Teismas argumentavo, kad J. G. savo nėštumą slėpė nuo aplinkinių žmonių, net savo motinos, per nėštumo laiką nesikreipė į gydytojus, o šios aplinkybės leidžia padaryti pagrįstą išvadą, kad J. G. naujagimio nenorėjo, norėjo juo atsikratyti. Pastaruoju atveju, teismas tokias aplinkybes vertina kaip iš anksto susiformavusią motinos tyčią nužudyti savo naujagimį. Kitame pavyzdyje, kuris atsispindi 2010 m. kovo 10 d. Ukmergės rajono apylinkės teismo priimtame nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010¹⁶⁴, kaltinamoji R. B. buvo pripažinta kalta padariusi nusikalstamą veiką, numatytą LR BK 131 str. Teismas nuosprendyje tyrė tokias aplinkybes kaip „elgesys nėštumo metu, t.y. atkaklus nėštumo slėpimas ir neigimas“, tačiau šiuo atveju teismas padarė išvadą, kad vien tuo remtis, jog motinos tyčia nužudyti savo naujagimį buvo apgalvota iš anksto, remtis negalima, nes „negauta ir nesurinkta įrodymų, kad jos veiksmus sąlygojo sąmoningas išankstinis sprendimas atsikratyti naujagimio. Tokių ketinimų savo nėštumo metu ji niekam nėra išsakiusi, negalima daryti išvados, kad tam ji iš anksto ruošėsi“, todėl R. B. veika kvalifikuota pagal LR BK 131 str. Taigi akivaizdžiai matyti, kad abiejuose teismo nuosprendžiuose yra aptariamos labai panašios aplinkybės, tačiau kaltinamųjų veika kvalifikuota pagal skirtingus BK straipsnius. Šio darbo autorės nuomone, labiau

¹⁶³ Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332-2008

¹⁶⁴ Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010

argumentuotas yra Ukmergės rajono apylinkės teismo sprendimas kvalifikuoti R. B. veiką pagal LR BK 131 str., o vieningos praktikos nebuvimas vertas pagrįstos praktikos.

Analizuojant subjektyviosios pusės požymius, būtina kalbėti ir apie šio nusikaltimo tikslą bei motyvą. Lietuvos ir kitų Europos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose tikslas ir motyvas nėra numatytas kaip būtinas naujagimio nužudymo sudėties požymis. Tačiau teismai į juos atsižvelgia individualizuodami bausmę. Pastebėtina, kad dažniausiai šio nusikaltimo motyvai glaudžiai siejasi su pačia gimdymo nulemta motinos būseną, taip pat ir nėštumo periodu susiformuojančiais veiksniais, vėliau lemiančiais tai, kodėl motina ryžtasi savo kūdikio nužudymui. Tokie veiksniai galėtų būti išskiriami: vaiko tėvo tėvystės nepripažinimas, sunkios materialinės sąlygos, artimųjų ir šeimos narių pasmerkimas, gėdos prie visuomenę jausmas ir pan.

Tačiau yra valstybių, kuriose naujagimio nužudymo motyvas yra būtinasis sudėties požymis ir turi būti įrodinėtinas kiekvienu atveju, o būtent: Bolivijoje, Kosta Rikoje, Venesueloje. Norma, reglamentuojanti naujagimio nužudymą, beveik analogiškai visose šiose valstybėse motyvu įvardija norą paslėpti savo (savo žmonos, dukters, sesers) silpnumą ir negarbę.

Apibendrinant naujagimio nužudymo subjektyviųjų požymių analizę, pažymėtina, kad pagal Lietuvos įstatyminį reglamentavimą už savo naujagimio nužudymą atsako tik vaiką išnešiojusi ir pagimdžiusi motina, sulaukusi 16 metų amžiaus ir, svarbiausia, esanti gimdymo nulemtoje būsenoje. Pažymėtina, kad gimdymo nulemtos būsenos susidarymą, gali įtakoti įvairūs veiksniai, atsirandantys ne tik gimdymo metu ar po jo, tačiau ir nėštumo laikotarpiu.

5. NAUJAGIMIO NUŽUDYMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ

Išanalizavus naujagimio nužudymo sudėties požymius, matyti, kad ši nusikalstama veika turi ne tik specifinių teorinių, bet ir probleminių praktinių kvalifikavimo aspektų, kurie gali sukelti neaiškumą ne tik teismams, bet ir ikiteisminio tyrimo įstaigoms kvalifikuojant veiką kaip naujagimio nužudymą. Todėl, autorės nuomone, naujagimio nužudymo atribojimas nuo kitų nusikalstamų veikų, t.y. skirtumų tarp panašių nusikalstamų veikų nustatymas bei analizė, yra neatsiejama ir būtina šio magistro darbo dalis.

Analizuojant naujagimio nužudymo (LR BK 131 str.), kvalifikuoto nužudymo (LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p.), neteisėto aborto (LR BK 142 str.) ir vaiko palikimo (LR BK 158 str.) sudėtis, darytina išvada, kad šios nusikalstamos veikos atribojamos tiek pagal

objektyviusius, tiek pagal subjektyviusius nusikalstamos veikos sudėties požymius. Toliau šiame darbe bus pateikiamas detalus šių nusikaltimų atribojimas.

Darbo autorės nuomone, didžiausių problemų praktikoje gali sukelti naujagimio nužudymo atribojimas nuo mažamečio, bejėgiškos būklės, savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymo. Todėl būtina išanalizuoti šiuos tris atskirus nužudymą kvalifikuojančius požymius detaliau.

Remiantis baudžiamosios teisės doktrina, mažametis yra asmuo, nesulaukęs keturiolikos metų amžiaus. Taigi nusikalstama veika kvalifikuojama pagal LR BK 129 str. 2 d. 1 p., kai nužudomas jaunesnis nei keturiolikos metų amžiaus asmuo. Probleminį kvalifikavimo klausimą mažamečio nužudymo atveju sukeltų tai, kad, kaip jau minėta šiame darbe, jokiam teisės akte nėra nustatyta minimali amžiaus riba, nuo kurios vaikas pradedamas laikyti mažamečiu. Todėl tokiu atveju logiška manyti, jog naujagimis taip pat laikomas mažamečiu.

LR BK bejėgiškos būklės asmens sąvoka nėra pateikiama, tačiau ši spraga užpildoma doktrininiu aiškinimu. LAT senatas bejėgiškos būklės žmogumi pripažįsta asmenį, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai ir veiksmingai pasipriešinti kaltininko naudojamam smurtui¹⁶⁵. Su tokia pozicija sutinka ir Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikai (pavyzdžiui J. Nocius¹⁶⁶, A. Abramavičius¹⁶⁷). Taigi, savaime suprantama, kad ir naujagimis laikomas „dėl savo amžiaus, fiziologinių ar kitų priežasčių negalinčiu veiksmingai pasipriešinti“¹⁶⁸ žmogumi.

Kitas nužudymą kvalifikuojantis požymis – savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas – nusikalstamų veikų atribojimo problemą sukelia tik tada, kai naujagimį nužudo motina. Esama situacijų, kai naujagimį nužudo kitas asmuo, nebūtinai motina, tuomet šis požymis kitam asmeniui nėra inkriminuojamas, tačiau būtinas aptarti analizuojant naujagimio nužudymo ir kvalifikuoto nužudymo atribojimą. Savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas¹⁶⁹ traktuotinas kaip veika, kuri labiausiai pažeidžia svarbiausius žmogiškumo principus ir moralę. Ji ne tik parodo asmens nepagarbą įstatymo saugomiems gėriams, bet ir liudija apie visišką jo degradaciją, kadangi gyvybė

¹⁶⁵ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

¹⁶⁶ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokojoji priemonė. – Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 17

¹⁶⁷ ABRAMAVIČIUS, A. Paskaitų medžiaga

¹⁶⁸ NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui*. Mokojoji priemonė. – Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998, p. 17

¹⁶⁹ Pažymėtina, kad anksčiau šis LR BK 129 str. 2 d. punktas buvo įtvirtintas kaip „savo motinos, tėvo ar vaiko nužudymas“ (aut. pastaba)

yra atimama žmogui, kaltininkui ją suteikusiam (motinai, tėvui) arba žmogui, kuriam jis pats ją suteikė (vaikui). Pagal LR BK artimaisiais giminaičiais pripažįstami tėvai (itėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai, o šeimos nariais – kartu su kaltininku gyvenę tėvai (itėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo kaltininkas gyveno bendrai neįregistruotos santuokos (partnerystėje), sutuoktinio tėvai.

Taigi išanalizavus naujagimio nužudymo ir kvalifikuoto nužudymo sudėtis, ir esant situacijai, kai pati motina nužudo savo naujagimį, bei esant nužudymą kvalifikuojantiems požymiams, numatytiems LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p., darytina išvada, kad šie du nusikaltimai yra atibojami tik pagal vieną iš nusikaltimo subjektą apibūdinančių požymių, t.y. ribotą pakaltinamumą, kurį nulemia būtent motinos gimdymo nulemta būseną. Kiti, tiek objektyvieji, tiek subjektyvieji šių nusikalstamų veikų požymiai analogiški. Tačiau praktikoje teismams nėra lengva atiboti šiuos nusikaltimus. Jau minėtame Šiaulių apygardos teismo priimtame nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332-2008¹⁷⁰, teismas nustatė, kad mažametį savo vaiką, kuris dėl kūdikystės buvo bejėgiškos būklės, kaltinamoji L. V. panardino į vandenį, dėl ko kūdikis mirė, ir padarė išvadą, kad kaltinamoji L. V. aiškiai suvokė savo veiksmų padarinius, jos psichikos nepaveikė gimdymo nulemta būseną, todėl buvo nuteista pagal LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p.

Analizuojant naujagimio ir kvalifikuoto nužudymo atibojimą, autorės nuomone, svarbu kalbėti ir apie bendrininkavimo institutą. Pagal LAT išreiškiamą poziciją, nužudymas yra padarytas bendrininkaujant, kai darant šį nusikaltimą tyčia bendrai dalyvauja du ar daugiau tarpusavyje susitarusių nusikaltimo subjektais galinčių būti asmenų¹⁷¹. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad tokia pati pozicija galioja taip pat ir privilegijuotai normai, t.y. naujagimio nužudymui. Tačiau naujagimio nužudymo atveju viskas yra sudėtingiau, nes, kaip jau buvo minėta anksčiau, naujagimio nužudymo subjektas yra specialusis – naujagimio motina, kuri yra gimdymo nulemtoje būsenoje, todėl akivaizdu, kad dėl šios priežasties kitam asmeniui, išskyrus naujagimio motiną, LR BK 131 str. inkriminuoti neįmanoma.

Autorės nuomone, esant tokiai situacijai, kai motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos būsenos, o kiti asmenys ją sukursto tai padaryti, padeda arba kartu įvykdo šią veiką, siūlytina motinos veiksmus kvalifikuoti pagal LR BK 131 str., o

¹⁷⁰ Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332-2008

¹⁷¹ LAT 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, 2004, Nr. 21

bendrininkų – pagal kvalifikuoto nužudymo, o būtent LR BK 129 str. 2 d. atitinkamus punktus su nuoroda į atitinkamą LR BK 24 str. dalį. Panašią nuomonę išsako ir T. V. Kondrašova, teigdama, „kad kitų asmenų veiksmus nužudant naujagimį reikia vertinti atsižvelgiant į vaidmenį, kurį jie atliko, ir kvalifikuoti nužudymą su nuoroda ar be jos į bendrosios dalies straipsnį, kuris reglamentuoja bendrininkavimą“. Pavyzdžiui, 2011 m. vasario 22 d. Alytaus apskrities vyriausiajame policijos komisariete M. M. pareikšti įtarimai dėl kurstymo nužudyti naujagimį ir padėjimo atlikti šį nusikaltimą. Tokie įtarimai grindžiami tuo, kad M. M. apklausos metu paaiškėjo, kad įtariamasis vaiko nenorėjo, nuolat priekaištavo sugyventinei dėl nėštumo ir taip privertė ją nužudyti naujagimį (pažymėtina, kad motina kaltinama nužudžiusi savo naujagimį būtent dėl gimdymo nulemtos būsenos), be to, žinojo kaip tai įvyko¹⁷².

Manytina, jog bendrininkų ir motinos veiksmų kvalifikavimas pagal skirtingas, o būtent pagal kvalifikuotą ir pagal privilegijuotą normas, nepanaikina bendrininkavimo kaip instituto reikšmės. Baudžiamosios teisės teorijoje palaikoma pozicija, kad „atskirų bendrininkų tos pačios nusikalstamos veikos motyvai ir tikslai gali būti ir skirtingi. Teisinė pastarųjų reikšmė priklauso nuo jų svarbos bendrai daromos nusikalstamos veikos sudėtyje. Jei motyvas, tikslas yra būtini sudėties požymiai, visi bendrininkai privalo juos žinoti ir jais vadovautis¹⁷³. Taigi aptariamam atveju, motina ir jos bendrininkas veikia dėl skirtingų tikslų ir motyvų, tačiau kėsinasi į tą patį objektą, nusikaltimo nukentėjusysis taip pat yra tas pats.

Kita problema dėl naujagimio nužudymo kvalifikavimo gali kilti susiklosčius situacijai, kai kūdikio motina pati negali nužudyti savo naujagimio dėl tam tikrų susiklosčiusių priežasčių, tačiau būtent dėl gimdymo nulemtos būsenos sukursto tą padaryti kitą asmenį arba jam padeda. Tokiu atveju kyla klausimas, pagal kokią normą turi atsakyti naujagimio motina? Abejonių nekelti, kad kūdikį nužudęs asmuo atsako pagal LR BK 129 str. 2 d. atitinkamus punktus. Tačiau kyla diskusinis klausimas dėl to, ar pati motina atsako už bendrininkavimą padarant naujagimio nužudymą, t.y. pagal LR BK 131 str. su nuoroda į LR BK 24 str., ar už bendrininkavimą darant kvalifikuotą nužudymą, t.y. pagal LR BK 129 str. 2 d. atitinkamus punktus su nuoroda į LR BK 24 str.

Kadangi jau anksčiau šio darbo autorė padarė išvadą, jog motina, nors ir veikdama su bendrininkais, atsako pagal privilegijuotą sudėtį, taigi ir pastaruoju atveju, darytina

¹⁷² RAFANAVIČIENĖ, G. Vyro meilė – svarbiau už vaiko gyvybę. *Lietuvos Rytas*, 2011 [interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://m.lrytas.lt/?data=20110223&id=akt23_a2110223&view=2> [žiūrėta 2010-02-23]

¹⁷³ ABRAMAVIČIUS, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004, p. 158

išvada, jog motina turėtų atsakyti kaip bendrininkė darant naujagimio nužudymą (pagal privilegijuotą sudėtį). Tokią išvadą galima argumentuoti tuo, jog tiek vienoje situacijoje, kai motina pati nužudo savo naujagimį, tiek kitoje, kai motina tik padeda arba sukursto kitą asmenį nužudyti jos naujagimį, ji yra gimdymo nulemtoje būsenoje, o būtent dėl minėtos būsenos, naujagimio nužudymą reglamentuojanti norma yra laikoma privilegijuota nusikalstamos veikos sudėtimi, todėl būtų nelogiška baudžiamojo įstatymo taikymo prasme, kad motina būtų baudžiama griežčiau, t.y. už bendrininkavimą darant kvalifikuotą nužudymą.

Atlikus išsamų užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų lyginamąjį tyrimą, pastebėtina, kad kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Ispanijoje, Prancūzijoje, kuriose nėra atskiros normos, numatančios baudžiamąją atsakomybę už naujagimio nužudymą, tokių problemų dėl atskirų asmenų veikų kvalifikavimo nekyla, jie visi atsako už bendrininkavimą darant kvalifikuotą nužudymą.

Kita nusikalstama veika nuo kurios svarbu atriboti naujagimio nužudymą yra neteisėtas abortas, už kurį baudžiamoji atsakomybė numatyta ne motinai, o, priklausomai nuo LR BK 142 str. dalies, gydytojui, turinčiam teisę daryti aborto operacijas, sveikatos priežiūros specialistui, neturinčiam teisės daryti aborto operacijų ir asmeniui, neturinčiam jokio medicininio išsilavinimo arba turinčiam medicininį išsilavinimą, bet negalinčiam daryti aborto operacijos ir darančiam jį ne sveikatos priežiūros įstaigoje. Taigi pagal dabartinį teisinį reglamentavimą Lietuvoje kūdikio besilaukiančiai motinai baudžiamoji atsakomybė už abortą nekyla. Sprendžiant, ar padaryta nusikalstama veika yra abortas ar nužudymas, gali susiklostyti kelios situacijos. Pirma, pačios motinos veiksmai gali būti traktuotini kaip abortas, tačiau atsakomybė už tokius veiksmus jai nekiltų. Antra, gali kilti klausimas, ar pagal LR BK 142 str. atsakančių asmenų veiksmai traktuotini kaip neteisėtas abortas, ar kaip kvalifikuotas nužudymas ar kaip kurstymas, padėjimas padaryti naujagimio nužudymą. Abiem atvejais svarbiausia nustatyti ribą tarp vaisiaus nužudymo ir naujagimio nužudymo.

Šio darbo autorės nuomone, esminį požymį šių nusikalstamų veikų atribojime sudaro objektyviosios naujagimio nužudymo sudėties požymiai. Abortas (*lot. aborior* – sunykstu, išnykstu) – tai vaisiaus žuvimas arba sunaikinimas, nužudymas įsčiose (gimdoje)¹⁷⁴, t.y. žmogaus gemalo vaisiaus sunaikinimas iki naujagimio gimimo. Laikantis jau anksčiau šiame darbe pateiktos nuomonės, jog teisinė gyvybės apsauga prasideda nuo gimdymo, kaip fiziologinio proceso, pradžios, šių nusikaltimų atribojimo pagrindiniu aspektu reikėtų laikyti tai, ar motina, ar kiti asmenys suvokia, jog jų

¹⁷⁴ KLUSAS, P. *Mylėk ir nežudysi*. Rotas, Vilnius, 1998, p. 23

„veiksmai yra nukreipti ne į nėštumo nutraukimą, o į žmogaus gyvybės atėmimą¹⁷⁵“. Taigi poveikis vaisiui iki gimdymo pradžios, pagal dabartinį teisinį reguliavimą Lietuvoje, yra laikomas abortu. Esama ir kitokių nuomonių, pavyzdžiui, A. N. Popovas teigia, kad ši problema neturėtų būti taip paprastai sprendžiama, nes „iš vienos pusės dar nėra kalbama apie gimdymą, t.y. vaikas dar yra motinos iščiose, o iš kitos pusės, vaisius jau yra pasiekęs tokį išsivystymo lygį, kad atskirtas nuo motinos kaip naujagimis jau galėtų egzistuoti savarankiškai¹⁷⁶“. T. V. Kondrašova¹⁷⁷, analizuodama šią problemą, pateikia labai kontraversišką pavyzdį: 1996 m. Kanadoje S. D. pagimdė berniuką, kurio sveikata po gimimo nuolat blogėjo. Ligoninėje, apžiūrėjus naujagimį, iš jo galvos buvo išimta kulka. Motina vėliau prisipažino, kad dvi dienos iki gimdymo ji įstatė į gimdos kaklelį šaunamąją ginklą ir iššovė, bet kūdikis liko gyvas. Teismas, remdamasis Kanados įstatymais, kurie numato, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo visiško kūdikio atsiskyrimo nuo motinos organizmo momento, pripažino, jog nebuvo pasikėsینimo į žmogaus gyvybę.

Kita nusikalstama veika, nuo kurios svarbu atiboti naujagimio nužudymą, yra vaiko palikimas, įtvirtintas LR BK 158 str. Naujagimio nužudymas ir vaiko palikimas skiriasi tiek pagal objektyviusius, tiek pagal subjektyviusius požymius. Tačiau šias veikas svarbu atiboti, nes šios veikos kartu yra ir panašios tam tikrai aspektais, o būtent: abi gali būti padaromos neveikimu, abi gali būti padaromos tiesiogine tyčia, o svarbiausia, kad abiejų aptariamų nusikalstamų veikų nukentėjusiuoju gali būti naujagimis, dėl ko praktikoje gali kilti tam tikrų problemų kvalifikuojant šias veikas.

Darbo autorės nuomone, esminiai skirtumai atibojant šias nusikalstamas veikas yra padarinių, kaip būtinojo požymio buvimas bei nusikalstamos veikos padarymo tikslas. Vaiko palikimo sudėtyje yra įtvirtintas tikslas, kaip būtinas šios nusikalstamos veikos požymis, t.y. siekis atsikratyti vaiku. Ši nusikalstamos veikos sudėtis yra formalioji, tai reiškia, kad padariniai nėra reikalaujami, atsakomybei kilti pakanka vaiko palikimo. Atsižvelgiant į abu šiuos požymius, gali susiklostyti kelios situacijos.

Pirmosios situacijos atveju „BK 158 str. taikomas motinai, kuri, norėdama atsikratyti savo naujagimio, palieka jį be būtinos priežiūros, tikėdamasi, kad kas nors jį ras ir juo pasirūpins, nesiekdama tyčia jį nužudyti¹⁷⁸“. Darbo autorė mano, kad šiuo atveju, kvalifikuojant veiką kaip vaiko palikimą, būtina įrodyti, jog motina nesiekė savo

¹⁷⁵ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2003, p. 214-215

¹⁷⁶ ПОПОВ, А. Н. *Преступление против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001, p. 31

¹⁷⁷ КОНДРАШОВА, Т. В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург, 2000, p. 10

¹⁷⁸ АБРАМАВИČIUS, А. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2009, p. 209

naujagimio mirties. Tai reikštų, kad motina turėjo pilnai įsitikinti, kad jos paliktas vaikas bus rastas ir juo bus pasirūpinta. Motinai palikus savo kūdikį, tačiau pastarajam mirus dėl to, kad jis buvo paliktas be būtinos priežiūros, kaltininkės veika turėtų būti kvalifikuojama kaip kvalifikuotas nužudymas. Jei analogiška situacija susiklosto motinai esant gimdymo nulemtos būsenos, veika turėtų būti kvalifikuojama kaip naujagimio nužudymas.

Kita situacija, svarbi šių veikų atirbojimui susiklosto tada, kai motina būdama gimdymo nulemtos būsenos ir turėdama tikslą nužudyti savo vaiką, palieka jį be būtinos pagalbos, tačiau kūdikis laiku surandamas ir išgyvena. Darbo autorės nuomone, ši kaltininkės veika turėtų būti kvalifikuojama kaip pasikėsینimo nužudyti naujagimį ir vaiko palikimo sutaptis. Antai LAT nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2004¹⁷⁹ kasatorės B. R. skundas buvo atmestas ir paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas, kuriuo ji buvo pripažinta kalta, padariusi veiką numatytą LR BK 158 str., t.y. vaiko palikimą. Teismas konstatavo, kad B. R., norėdama atsikratyti savo naujagimiu sūnumi, paliko jį namo laiptinėje, be priežiūros, pavojingoje jo gyvybei padėtyje. Nors teismas ir pripažino, kad pats 18 dienų naujagimio palikimo laiptinėje be priežiūros 8 valandoms (tiek laiko praėjo iki jis buvo surastas) faktas kėlė grėsmę jo gyvybei, nes nebuvo užtikrinti naujagimio fiziologiniai poreikiai bei jo saugumas, tačiau siekis nužudyti savo naujagimį kaltininkės B. R. veikoje nepasireiškė, tuo labiau, kad ji savo kūdikį paliko gyvenamojo namo laiptinėje, todėl veika kvalifikuojama kaip vaiko palikimas.

Taigi apžvelgus naujagimio nužudymo atirbojimo nuo kitų nusikalstamų veikų svarbesnius probleminius klausimus, galima teigti, kad, norint teisingai kvalifikuoti veikas, kuriomis kėsınamasi į naujagimio gyvybę, būtina visada išsamiai išanalizuoti visų panašių nusikalstamų veikų sudėčių požymius.

¹⁷⁹ LAT 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2004

IŠVADOS

1. Vienas iš pavojingiausių nusikaltimų žmogaus gyvybei yra nužudymas, kuris apibrėžiamas kaip tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas. Visiškai pagrįstai Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje nužudymo sudėtis yra klasifikuojama į: pagrindinę (LR BK 129 str. 1 d.), kvalifikuotą (LR BK 129 str. 2 d.) ir privilegijuotą (LR BK 130 str. ir 131 str.).
2. Privilegijuoto nužudymo išskyrimas argumentuojamas pačios nusikalstamos veikos mažesniu pavojingumo laipsniu, kuriam įtaką daro specifinė nusikalstamos veikos subjekto būseną. Tokioje būsenoje nesantis asmuo nusikalstamos veikos nedarytų. Būtent dėl šios priežasties visikai pagrįstai LR BK yra numatyti du privilegijuoti nužudymai: nužudymas labai susijaudinus (LR BK 130 str.) ir naujagimio nužudymas (LR BK 131 str.).

3. Kritikuotinas prieštaringas dabartinis teisinis reglamentavimas dėl žmogaus gyvybės pradžios. Darbo autorės nuomone, gyvybės pradžia laikytina gimdymo pradžia, todėl gyvybės pradžia turėtų būti garantuojama kaip tik nuo šio momento, būtent nuo gėrio (gyvybės) atsiradimo. Taigi motina, nužudžiusi gimstantį ar jau gimusį kūdikį, turi būti traukiama baudžiamojon atsakomybėn už naujagimio nužudymą.
4. Analizuojant istorinę naujagimio nužudymo raidą, pastebėta, kad ilgą laiką naujagimio, kaip ir apskritai vaiko, nužudymas buvo laikytas pavojingesniu nusikaltimu, už kurį numatyta griežtesnė atsakomybė. Ir tik nuo XIX a. I pusės pradėta kalbėti apie naujagimio nužudymo, kaip atskiros sudėties, reglamentavimą ir švelnesnės bausmės už jo padarymą skyrimą.
5. Manytina, kad baudžiamajame įstatyme neturi būti nurodytas konkretus laikotarpis, iki kada kūdikis yra laikomas naujagimiu. Nors medicinos mokslas išreiškia nuomonę, kad kūdikis laikomas naujagimiu iki 1 mėnesio, bet kvalifikuojant veiką kaip naujagimio nužudymą, reikia turėti omenyje ir atsižvelgti į motinos gimdymo nulemtą būseną, kuri gali tęstis ir ilgiau nei 1 mėnesis.
6. Už savo naujagimio nužudymą atsako tik vaiką išnešiojusi ir pagimdžiusi motina, sulaukusi 16 metų amžiaus ir, svarbiausia, esanti gimdymo nulemtoje būsenoje. Pažymėtina, kad gimdymo nulemtos būsenos susidarymą, gali įtakoti įvairūs veiksniai, atsirandantys ne tik gimdymo metu ar po jo, tačiau ir nėštumo laikotarpiu. Todėl pritaria įstatymų leidėjo pozicijai, pagrįstai išskiriančiai naujagimio nužudymą kaip atskirą privilegijuotą nusikalstamos veikos sudėtį tarp nusikalstamų veikų žmogaus gyvybei.
7. Kaltininkės psichinė būsena, nulemta gimdymo, sumažina jos gebėjimą ir galėjimą suvokti savo veiksmų prasmę ir juos valdyti, t.y. ji tampa nepajėgi tą padaryti, todėl pripažįstama, kad nors tokia kaltininkės būsena ir nepanaikina jos pakaltinamumo visiškai, tačiau ją sumažina ir tokia jos būsena visiškai atitinka riboto pakaltinamumo būseną.
8. Medicinos moksle gimdymo sukelta būsena skirstoma į pogimdyminį liūdesį, pogimdyminę depresiją ir pogimdyminę psichozę. Nėra vieningos mokslininkų nuomonės, kokį laikotarpį apima gimdymo nulemta būsena. Autorės nuomone, gimdymo nulemtą būseną įtakojantys veiksniai gali susiformuoti ir nėštumo laikotarpiu, o gimdymo nulemta būsena apima ir patį gimdymą, ir pogimdyminį laikotarpį, galintį susiformuoti tiek po natūralaus gimdymo, tiek po cezario pjūvio,

kuris, remiantis medicinos, psichologijos, psichiatrijos mokslais, gali tęstis iki 1 metų, atsižvelgiant į konkrečią situaciją.

9. Praktikoje daugiausia problemų sukelia naujagimio nužudymo atribojimas nuo mažamečio, bejėgiškos būklės, savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymo (LR BK 129 str. 2 d. 1, 2, 3 p. p.), neteisėto aborto (LR BK 142 str.) ir vaiko palikimo (LR BK 158 str.). Atribojant naujagimio nužudymą nuo neteisėto aborto, svarbiausia nustatyti ribą tarp vaisiaus ir naujagimio nužudymo. Atribojant naujagimio nužudymą nuo vaiko palikimo, svarbiausias yra kaltės klausimas, t.y. nustatymas, ar motina siekia nužudyti naujagimį. Manytina, kad daugiausia problemų praktikoje sukelia naujagimio nužudymo ir kvalifikuoto nužudymo atribojimas. Šiuos nusikaltimus skiria tik vienas iš subjektyviųjų požymių, o būtent motinos gimdymo nulemta būseną. Manytina, kad siekiant tinkamai kvalifikuoti nusikalstamą veiką ir nepagrįstai nenubausti asmens už sunkesnę nusikalstamą veiką bei atvirkščiai, gimdymo nulemtos būsenos buvimas ar nebuvimas kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti patvirtintas psichologinės psichiatrinės – ekspertizės aktu.

NAUJAGIMIO NUŽUDYMO TRAKTUOTĖ PAGAL LIETUVOS IR KITŲ VALSTYBIŲ ĮSTATYMUS

SANTRAUKA

Magistro darbe išanalizuojama privilegijuoto nužudymo samprata, siekiant atsakyti į klausimą, kodėl įstatymų leidėjas naujagimio nužudymą laiko privilegijuota nusikalstamos veikos sudėtimi.

Darbe naujagimio nužudymo samprata yra atskleidžiama pateikiant gyvybės pradžios, mirties nustatymo bei juridinės gyvybės apsaugos pradžios problematiką. Apžvelgiant istorinę vaiko ir naujagimio nužudymo raidą, išskiriami pirmieji įvairių valstybių bandymai numatyti naujagimio nužudymą kaip privilegijuotą nusikalstamos

veikos sudėtį, tokių reglamentavimo pasikeitimų priežastys ir svarbiausi istoriniai tiek Lietuvos, tiek kitų valstybių šaltiniai.

Naujagimio sudėties požymiai analizuojami remiantis įvairių probleminių teorinių ir praktinių aspektų iškelimu bei palyginimu su įstatyminiu reglamentavimu kitose valstybėse. Objektiviųjų požymių tyrimas apima naujagimio sąvokos problematiką medicinos mokslo kontekste, taip pat laiko, kaip nebūtinojo naujagimio nužudymo požymio pagal dabartinį teisinį reglamentavimą, analizę. Nagrinėjant subjektyviuosius analizuojamos veikos požymius, daugiausia dėmesio magistro darbe skiriama naujagimio nužudymą privilegijuojančiam požymiui – gimdymo nulemtai būsenai, kuri sukelia kaltininkės ribotą pakaltinamumą. Be to, darbe aptariamos naujagimio nužudymo atribojimo nuo kitų nusikalstamų veikų problemos ir pateikiami galimi šių nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemų sprendimo būdai.

TREATMENT OF INFANTICIDE IN THE LEGISLATION OF LITHUANIA AND OTHER COUNTRIES

SUMMARY

The concept of a privileged murder is analyzed in the Master's thesis in order to answer the question why the legislator assumes the infanticide to be a privileged component of a criminal offence.

In the thesis, the concept of infanticide is disclosed presenting the issues of the beginning of life, determination of death and the beginning of protection of a legal life. While analyzing the historical development of a child and the infanticide the first attempts of different states to determine the infanticide as a privileged component of a

criminal offence, reasons for such modifications of regulations and the most important historical sources of both Lithuania and other states are distinguished.

The features that are included into the constitution of the infanticide are analyzed with reference to nomination of different problematic theoretic and practical aspects and their comparison with the legislative regulation in other states. The research of objective features includes the issue of a concept *newborn* in the context of a medical science as well as analysis of time as the optional feature of the infanticide according to the current legal regulation. While analyzing the subjective features of the offence the most attention in the whole Master's thesis is paid to the feature privileging the infanticide – the condition determined by a birth which causes diminished accountability of the culprit. Besides, the problems of the separation of the infanticide from other criminal offences are discussed and possible ways of solution of qualification of these criminal offences are analyzed in the thesis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 9-244.
2. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 77-3288.

Lietuvos teisės aktai:

4. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 32-1014.

5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 26-1968.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1601.
8. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1602.
9. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60 – 1182.

Užsienio šalių teisės aktai:

10. Lenkijos Respublikos Konstitucija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.senat.gov.pl/k5eng/dok/konstytu/3.htm>> [žiūrėta 2011-03-11]
11. Código Penal de Bolivia [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oas.org/juridico/spanish/gapeco_sp_docs_bol1.pdf> [žiūrėta 2011-02-15]
12. Código Penal de Brasil [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/24870988/Codigo-Penal-Brasil>> [žiūrėta 2011-02-15]
13. Código Penal de la República de Chile [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.servicioweb.cl/juridico/Codigo%20Penal%20de%20Chile%20libro1.htm>> [žiūrėta 2011-02-15]
14. Código Penal de Colombia [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://alcaldiademonteria.tripod.com/codigos/penal/trcrpnal.htm>> [žiūrėta 2011-02-15]
15. Código Penal de Costa Rica [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oas.org/juridico/mla/sp/cr/sp_cri-int-text-cpenal.pdf> [žiūrėta 2011-02-15]
16. Código Penal de Ecuador [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.miliarium.com/Paginas/Leyes/Internacional/Ecuador/General/cp.pdf>> [žiūrėta 2011-02-15]
17. Código Penal Español del año 1822 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/26029908/Codigo-Penal-Espanol-1822>> [žiūrėta 2011-01-29]

18. Código Penal de Guatemala [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/534566/Codigo-Penal-Y-Reformas-Ultimo-Guatemala>> [žiūrėta 2011-02-15]
19. Código Penal de Venezuela [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.cianz.org.ve/archivos/LeyesyReglamentos/LEYESPENALES/CODIG%20OPENAL.pdf>> [žiūrėta 2011-02-15]
20. Lei Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre del Código Penal de España [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.html> [žiūrėta 2011-03-01]
21. Penal Code of France, Version consolidée au 16 mars 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>> [žiūrėta 2011-03-16]
22. Lenkijos Respublikos Šeimos planavimo įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.codziennikprawny.pl/uploaded/akty_prawne/146.pdf> [žiūrėta 2011-03-11]
23. Уголовный кодекс Дании, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001.
24. Уголовный кодекс Польши, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001.
25. Уголовный кодекс Российской Федерации. Элит, Москва, 2006.
26. Уголовный кодекс Украины, Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001.

Specialioji literatūra:

27. ABRAMAVIČIUS, A. Paskaitų medžiaga, 2009.
28. ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis.* Antrasis papildytas leidimas. Eugrimas, Vilnius, 1998.
29. ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2004.
30. ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis.* VĮ Registrų centras, Vilnius, 2009.
31. ALIUKONIENĖ, R. *Sunkaus sveikatos sutrikdymo labai susijaudinus (Baudžiamojo kodekso 136 straipsnis) požymiai. Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui 10 metų. Recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir*

- baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys.* Vilnius, VĮ Registrų centras, 2011.
32. ARENSON J., DRAKE P. *Maternal and Newborn Health. Psychological Adaptations to Postpartum.* London, 2007.
 33. BURNS, D. *Aspects of Postpartum Depression.* Ontario: Middlesex-London Health Unit., London, 2003.
 34. CARARRA, F. *Programa de Derecho Criminal.* t. 3, Temis, Bogotá, 1977.
 35. ČAIKOVSKI, A.; ŽUKOVAITĖ, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. *Teisė*, 2010, Nr. 75.
 36. DANILEVIČIŪTĖ, V. *Psichikos sutrikimai nėštumo ir pogimdyminių laikotarpiais.* Kaunas, 2006.
 37. DAUBARAS, G. *Somatinių ligonių psichikos sutrikimai.* Vilnius, 2001.
 38. DOCKA, P. Nuo aborto iki žmogžudystės. *Justitia*, Nr. 3, 1999.
 39. DRĄSUTIENĖ, G. *et al. Akušerija ir ginekologija.* Vaistų žinios, Vilnius, 2005.
 40. FERNÁNDEZ, J. V. Los apuntes de derecho penal II, parte especial.
 41. HARRIS, M. *Kultūrinė antropologija.* Vilnius, Tvermė, 1998.
 42. HUSSELS, M. Renaissance oder eingültiger, *Tod des*, NSTZ., 1994, Nr. 11
[interaktyvus] Prieiga per internetą:
<<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>> [žiūrėta 2011-03-01]
 43. JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*, 1997, Nr. 2.
 44. KLIMKA, A. *Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai.* Vilnius, 1964.
 45. KLUSAS, P. *Mylėk ir nežudysi.* Rotas, Vilnius, 1998.
 46. KUČINSKAS, V. *et al. Šeimos sveikatos enciklopedija.* Šviesa, Kaunas, 2008.
 47. LEONAVIČIUS, J. *Sociologijos žinynas.* Vilnius, Academia, 1993.
 48. LEVIN A. Motinystės jausmo ugdytas naujagimių skyriuose. *Lietuvos akušerija ir ginekologija.* Nr. 3:203-5, 1999.
 49. MAKSIMAITIS, M. *et al. Lietuvos valstybės ir teisės istorija.* Justitia, Vilnius, 1997.
 50. MAREK, A. *Kodeks Karny. Komentar 2.* Warszawa: ABC Dom Wydawniczy, 2005.
 51. *Medicinos enciklopedija.* 1 tomas. Vilnius, Valstybinė enciklopedijų leidykla, 1991.

52. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Justitia, Vilnius, 2002
53. MILNER, L. S. *Hardness of Heart/Hardness of Life: The Stain of Human Infanticide* [interaktyvus].
Prieiga per internetą: <<http://www.infanticide.org/history.htm>> [žiūrėta 2011-03-01]
54. NOCIUS, J. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius, Vilniaus Universiteto leidykla, 1998.
55. PAVILONIS, V. Konstitucinės baudžiamųjų įstatymų rekodifikacijos ištakos. *Konstitucija, žmogus, teisinė valstybė*. Vilnius, 1997.
56. PAVILONIS, V., et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. I dalis*. Vilnius, 2000.
57. PETRUŽYTĖ, G. Transplantacija – galimybės didėja//*Sveikas žmogus*, 2010, Nr. 10.
58. PĖSTININKAS, A. *Nusikaltimai asmeniui*. Vilnius, Mintis, 1984.
59. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Justitia, Vilnius, 2006.
60. PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Lietuvos policijos akademija, Vilnius, 1996.
61. RAFANAVIČIENĖ, G. Vyro meilė – svarbiau už vaiko gyvybę. *Lietuvos Rytas*, 2011 [interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://m.lrytas.lt/?data=20110223&id=akt23_a2110223&view=2> [žiūrėta 2010-02-23]
62. RASSAT, M. L. *Droit pénal special. Infractions des et contre les particuliers*. 4-édition. Paris, 2003.
63. RIAUBAITĖ, E. Tyčinės ir neatsargios kaltės atirbojimas nusikaltimuose žmogaus gyvybei ir sveikatai//*Jurisprudencija*. Mokslo darbai, 2008 11 (113).
64. ROJAS, N. *Medicina Legal*. T. I, El Ateneo, Buenos Aires, 1947.
65. SAKALAUSKAS, G. *Vaiko teisių apsauga Lietuvoje*. Vilnius, Vaiko teisių informacijos centras, 2001.
66. SAKALAUSKAS, G., DAPŠYS, A., VALECKAITĖ, V. *Teisinė bazė smurtą patyrusių vaikų reabilitacijos koncepcijai įgyvendinti*. Teisės institutas, Vilnius, 2005.
67. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas, Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1925.
68. ŚWIĄTEK, B. *Prawo medyczne dzieciobójstwo* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<www.forensic.am.wroc.pl/zms/09.ppt Dzieciobójstwo> [žiūrėta 2011-03-16]

69. TYSZKIEWICZ L., et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis (wydanie II), Warszawa, 2010.
70. VAINUTIENĖ V., KUNTELIIJA T. *Dirbtinis apvaisinimas*. Lietuvos bioetikos komitetas [interaktyvus].
Prieiga per internetą: <<http://bioetika.sam.lt/index.php?970061941>> [žiūrėta 2010-11-21]
71. VANSEVIČIUS, S. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai-teisiniai institutai*. Mintis, Vilnius, 1981.
72. VASILIAUSKAS, V. et al. *Užsienio teisės istorijos chrestomatija*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius, 1997.
73. ZINGA D., PHILLIPS S. D., BORN L. Postpartum depression: we know the risks, can it be prevented? *Rev. Bras. Psiquiatr.*, 2005, 27 (2).
74. БАЗАРОВ, Р. А. et al. Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Экзамен, Москва, 2003.
75. БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву*. Москва, 1994.
76. БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Москва, 1993.
77. БОРОДИН, С. В. *Преступление против жизни*. Санкт Петербург, Юридический центр Пресс, 2003.
78. БОЯРОВ, С. Проблемы определения начала жизни человека в уголовном праве. *Уголовное право*, Но. 4, 2004.
79. ГЕРНЕТ, М. Н. *Детоеубийство*. Москва, 1911.
80. ДОДОНОВ, В. Н.; КАПИЛУС, О. С.; ЩЕРБА, С. П. *Сравнительное уголовное право. Особенная часть*. Москва, Издательство <<юрлитинформ>>, 2010.
81. ЗДРАВОМЫСЛОВ Б. В., et al. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная Часть*. Москва, Книжный мир, 2004.
82. КОНДРАШОВА, Т. В. *Проблемы уголовной ответственности за преступления против жизни, здоровья, половой свободы и половой неприкосновенности*. Екатеринбург, 2000.
83. КРАСИКОВ, А. Н. *Ответственность за убийство по российскому уголовному праву*. Саратов, 1997.
84. КУРГУЗКИНА, Е. Б. *Убийство матерью новорожденного: природа, причины, предупреждении*. Воронеж, 1999.
85. ЛИСТ, Ф. *Учебник уголовного права. Особенная часть*. Санкт-Петербург, 1905.

86. МИЛЮКОВ, С. Б. *Российское уголовное законодательство. Опыт критического анализа*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2000.
87. ПОКРОВСКИЙ, В.И. *et al. Малая медицинская энциклопедия*. Том 4. Москва, 1996.
88. ПОНТОВСКИЙ, А. А. *et al. Курс советского уголовного права*. Том 5. Москва, 1970.
89. ПОПОВ, А. Н. *Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах*. Юридический центр Пресс, Санкт-Петербург, 2001.
90. САФУАНОВ, Ф. Экспертиза состояния матери обвиняемой в убийстве новорожденного ребенка// *Российская юстиция*, No. 3, 1998.
91. ТАГАНЦЕВ, Н. С. *О преступлениях против жизни по русскому уголовному праву*. Санкт-Петербург, 1870.
92. ТИТОВ Ю. И. *et al. Хрестоматия по истории государства и права СССР*. Москва, 1990.
93. ТКАЧЕНКО, В. И. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья по уголовному праву*. Москва, Юридическая литература, 1977.
94. *Уголовное Уложение. Проект Редакционной Комиссии и объяснения к нему*. Том VI. Санкт-Петербург, 1895.
95. ШАРАПОВ, Р. К вопросу о начале уголовно-правой охраны жизни человека// *Уголовное право*, No. 4, 1999.
96. ШАРАПОВ, Р. Начало уголовно-правой охраны жизни человека: опыт юридического анализа. *Уголовное право*, No. 1, 2005.
97. ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Преступления против жизни и здоровья*. Москва, 1999.

Praktinė literatūra:

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

98. Europos žmogaus teisių teismo 1981 m. sprendimas byloje Nr. 407/79 Paton v Royaun-Uni
99. Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje Nr. 16969/90 Keegan v Airija
100. Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje Nr. 18535/91 Kroon ir kt. v Olandija
101. Europos žmogaus teisių teismo 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje Nr. 53924/00 Vo v France

Lietuvos teismų praktika:

102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004, Nr. 21.
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-327/2004
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283/2006
105. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-268
106. Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-332-2008
107. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. birželio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-354/2010
108. Prienų rajono apylinkės teismo 2005 m. birželio 8d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-214/2005
109. Ukmergės rajono apylinkės teismo 2010 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-161/2010
110. Vilniaus miesto I apylinkės teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I-48/2004

Lenkijos teismų praktika:

111. Lenkijos Aukščiausiojo teismo 1981 m. kovo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. IV KR 32/81
112. Krokuvos apeliacinio teismo 2002 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 256/2002
113. Varšuvos apeliacinio teismo 2006 m. gegužės 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. II AKa 125/2006

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Užregistruoti naujagimio nužudymai Lietuvoje 2003-2010 m.¹⁸⁰

Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius	Metai
2	2003
8	2004
2	2005

¹⁸⁰ Duomenys pateikti pagal Lietuvos Vidaus reikalų ministerijos Informatikos ir ryšių departamento informaciją. [interaktyvus]

<http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=10&metai=2011&menuo=1®ionas=0&id3=1&idAta=1#Atas-1G> [žiūrėta 2011-03-15]

7	2006
1	2007
2	2008
3	2009
1	2010

Priedas Nr. 2

Užregistruoti naujagimio nužudymai Lenkijoje 2003-2010 m.¹⁸¹

Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius	Metai
41	2003
61	2004
41	2005
42	2006
34	2007
33	2008
28	2009
26	2010

Priedas Nr. 3

	Lietuva	Lenkija	Rusija	Ukraina	Danija
Įstatymas ir jo straipsnis	BK 131 str.	BK 149 str.	BK 106 str.	BK 117 str.	BK 238 str.
Objektas	Naujagimio gyvybė	Vaiko gyvybė	Naujagimio gyvybė	Naujagimio gyvybė	Vaiko gyvybė
Objektyvioji pusė	Veikimas ir neveikimas	Veikimas ir neveikimas	Veikimas ir neveikimas	Veikimas ir neveikimas	Veikimas ir neveikimas
Subjektas	Tik motina	Tik motina	Tik motina	Tik motina	Tik motina
Subjektyvioji pusė	Tyčia	Tyčia	Tyčia	Tyčia	Tyčia

¹⁸¹ Duomenys pateikti pagal Lenkijos policijos statistikos skyriaus informaciją. [interaktyvus] <http://www.policja.pl/portal/pol/17/333/Dzieciobojstwo_art_149.html> [žiūrėta 2011-03-16]

Nužudymą privilegijuojančios aplinkybės	Gimdymo nulemta būseną	Gimdymo metu ir gimdymo įtakota būseną	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gimdymo metu ar iškart po jo 2. Esant psichiškai traumuojančioje situacijoje 3. Esant riboto pakaltinamumo būsenoje, kuris nesukelia nepakaltinamumo 	Gimdymo metu ar iškart po jo	Gimdymo metu ar iškart po jo: <ol style="list-style-type: none"> 1. Iš gėdos baimės 2. Patiriamas kančias, esant sumišimui 3. Dėl gimdymo nulemtos panikos
Bausmė	Areštas arba laisvės atėmimas iki 5 metų	Laisvės atėmimas nuo 3 mėnesių iki 5 metų	Laisvės atėmimas iki 5 metų	Laisvės apribojimas arba laisvės atėmimas iki 5 metų	Laisvės atėmimas iki 4 metų